

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата вносить 18 зл.
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1.
Чекове конто: 151.092.

З М І С Т

<i>о. Петро Дзедзик</i> : Розвязка римського питання	121—125
<i>о. Сев. Матковський</i> : Ратуймо нашу дітвору	126—131
<i>о. І. Н.</i> : Про великий піст.	131—134
<i>свящ. Антін Радомський</i> : В Гетсеманії	134—136
<i>о. Іван Рудович</i> : Катехитичний конгрес у Монахові	136—141
<i>о. Володимир Кармазин</i> : Душпастир у політичнім життю	141—144
Протиалькогольний рух і духовенство	145—147
Зі Зборівського деканату	147
Відозва	148—149
Паломництво до Риму	149
† <i>о. М. Баричко</i>	150
Зміст	151—153
Нові книжки	153—157
Всячина	157—160
Проповіди	49—65

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 18 зл.
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1.
Чекове конто: 151.092.

о. Петро Дзедзик

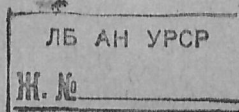
Розвязка римського питання

1. Розвій римського питання від Пія IX до Пія XI

20. вересня с. р. минає 59 літ від хвилі, як італійські війська під проводом генерала Рафаїла Кадорни, батька недавно помершого маршала, після короткої боротьби, заняли столицю церковної держави, Рим. Папа Пій IX, уступаючи перед насильством, велів негайно вивісити білу хоругву, але доконаного факту не признав, а супроти держав заложив свій енергичний протест, та торжественно скріпив його небавом в енцикліці „Respicientes“. В 2 тижні після заняття Риму (6. жовтня 1870) перестала існувати церковна держава, увійшовши в склад італійського королівства.

Італійське правительство, бажаючи нібито забезпечити незалежність папи і свободу Церкви, проголосило дня 13. мая 1871 р. гарантійний пакт, яким признано папі прерогативи суверена з річною рентою 3,225.000 лірів. Але фактичної суверенності папа не дістав; навіть палати Ватикану і Лятерану не признано папі на власність, тільки на уживання.

Папа Пій IX гарантійного пакту до відома не прийняв, ренту відкинув, а замкнувшись у Ватикані на знак протесту, проголосив себе в'язнем і цілому своєму оточенню і світським володарям заборонив всякі зносини із італійським правительством, а італійським католикам заборонив брати активну

і пасивну участь у виборах. Замкнулися й брами Ватикану перед візитами володарів; рішено їх отворити аж тоді, як володарі публично визнають повну суверенність папи.

Після смерти Пія IX (+7.11.1879), папа Лев XIII через цілих 25 літ свого понтифікату піддержав форму протесту свого попередника в цілій строгости, а публично виявив його зараз після свого вибору, уділивши перше своє благословення не із зовнішнього, а із внутрішнього балькону базилики св. Петра. Були вправді 1887. р. спроби зближення, заініціювані італійським урядом; спроби ці, здавалося, закінчатся помирінням, та в останній хвилі удалося італійським масонським льомам переговори розбити.

Наслідник Льва XIII (+20.7.1903), папа Пій X зберіг вправді істотні форми протесту своїх обох попередників, але з огляду на занепокоючий розвій революційних партій уповажнив єпископів давати дозвіл католикам брати активну і пасивну участь у виборах, в злуці із консервативними партіями.

Наслідником Пія X (+20.8.1914) став папа Бенедикт XV. Вибір його наступив вже підчас всесвітньої війни, яка у великій мірі причинилася до прискіпшення розв'язки римського питання; вона саме виказала, як дуже ненормальне й нестерпне було положення папи, позбавленого можливости безпосередних зносин із мільонами духовних дітей, горожанами центральних держав. Тоді то преса центральних держав голосно заговорила про конечність негайної розв'язки римського питання, а навіть поставила її як одну із своїх цілей ведення війни. Та папа Бенедикт XV відхилив той крок преси, заявляючи 28.6.1915 устами секретаря стану, кард. Гаспарього, що він очікує належного управилення становища Апостольської Столиці зі сторони найширших верстов італійського народу, у якому, сподіється, побідить почуття справедливости. І це сподівання чимраз більше почало набирати конкретних форм, а то завдяки війні! До всесвітньої війни поділене було італійське суспільство в римській квестії на 2 ворожі табори: „білих“ (сторонників короля) і „чорних“, сторонників папи. А війна, що поставила в ряди побіч себе так „білих“, як і „чорних“, і заставила всіх Італійців думати тільки про батьківщину, скріпила національні їх почування до тої степені, що з кінцем війни нестало вже ні „білих“ ні „чорних“, а була тільки одна суцільна маса одушевлених Італійців, із одиноким окликом на устах: „Нехай живе Італія!“ Дуже зручно використав це папа Бенедикт XV. Він, бачучи після війни начальний зріст націоналістичної партії популярів, дозволив італійським католикам вступити в цю партію і взяти участь в генеральних виборах. Ця партія очевидно побідила і сталась паном ситуації в Італії та здобула рішаючий голос у житті народу. А поклавши

в свою програму м. и. постулат незалежності Апостольської Столиці, застала вона керуючі чинники публичної opinii під цим кутом зріння глядіти на цю квестію, яка далі тяжіла над цілим національним життям Італії. А папа тимчасом зробив послідовно дальший крок до зближення: 23. мая 1920. р. своєю енциклікою „*Rasem Dei*“ зніс торжественно заказ зносин із італійським правительством, аж до дипломатичних візит включно — зазначаючи однак рівночасно, що зовсім не зрікається претенсій своїх попередників, але ще й накликає правлячі круги до негайного закінчення того ненормального становища Апостольської Столиці, бо того домагається справедливість і мирне співжиття народів.

Дальшим кроком до зближення між Ватиканом і Квіриналом треба вважати дискусію, почату в марті 1921. р. італійською пресою з нагоди відновлення дипломатичних зносин між Францією і Апостольською Столицею. Тоді то майже однодушно заявила італ. преса за негайним нав'язанням дипломатичних зносин із Ватиканом зі сторони італійського правительства, за знесенням гарантійного пакту з 1871. р. та взагалі за співпрацею з Ватиканом на новій основі. Почулись тоді голоси навіть і про територіальну розв'язку римського питання, про „простір землі, конечної для найвисшої катол. влади“, щоб вона, почувавшись на цій території повним сувереном, могла як слід сповняти своє завдання. В тім дусі виголошено вкоротці опісля в італ. парламенті 2 мови: одну 21. 6. 1921 виголосив нинішній диктатор Італії Беніто Мусоліні, що був тоді провідником групи 30-ти послів-фашистів, а другу, слідуючого дня (22. 6) нинішній міністер справедливости, тоді посол партії популярів: Альфред Рокко.

Ще не охолонула Італія із вражіння з приводу цього сміливого кроку італ. преси та згаданих послів, як папу Бенедикта XV заскакує скоропостижно 22. І. 1922. р. смерть, а вже 6. лютого 1922. р. катол. світ одержує нинішнього керманича кат. Церкви: Пія XI. Новий папа, стоячи на добре підготованому ґрунті та знаючи про настрої італійського суспільства, не залишує ні одної нагоди, щоб не зазначити свою добру волю закінчити конфлікт. Зараз після свого вибору робить знаменний крок, який зробив у цілому катол. світі, а головню в Італії, величезне вражіння: в супереч дотеперішньому звичаєви трьох своїх попередників (Льва XIII, Пія X і Бенедикта XV) з'являється він на зовнішньому балконі базилики св. Петра і уділяє перше своє благословення *urbi et orbi*, а італійське військо віддає офіційально почесь, презентуючи оружа.

„Римське питання вже розв'язане!“ — закликав якийсь горячочровний Італієць, очевидець цієї події. Та оклик цей був ще передчасний. Щоб не бути зле зрозумілим, сам папа по-

спішився із заявою, що в цілій основі піддержує протест проти порушення недоторкаємих прав Церкви й Апостольської Столиці, прав, які він зобов'язався боронити присягою. Після такої торжественної заяви міг вже папа в слідууючу неділю, при кінці коронаційних торжеств, вийти знову на зовнішній балкон базилики, щоб уділити 100 тисячним масам народу, зібраним на площі св. Петра, свого благословення.

Вкоротці опісля, 23. III. 1922, зложила у Ватикані королівська бельгійська пара першу від 1870. р. урядову візиту, а кілька місяців опісля вчинили те саме й іспанські суверени.

В жовтні 1922. р. підприняв Мусоліні свій славний похід на Рим, а обнявши після цього владу, почав негайно здійснювати постулат національної політики, щоб ціле життя своєї нації повести під знаменем католицизму. Відтоді щораз частіше даються завважити заходи в цілі полагоди кризи між Ватиканом і Квіриналом.

23. XII. 1922 папа Пій XI опублікував першу свою енцикліку „Ubi arcano Dei,“ де ще раз підніс публичний протест в обороні прав і гідности Апостольської Столиці, не забуваючи однак і висказати свою надію, що з волі всемогучого і милосерного Бога зяясніє таки той благодатний день, який принесе віднову Христового царства й замирення Італії та цілого світу.

Шість літ довелось ще ждати на цей історичний день.

А приспішив його без сумніву Мусоліні, зміряючи до розвязки римського питання від перших днів фашистівської ери.

Праця поступала дуже пиняво, бо проблема була надзвичайно важка; важшою може, ніж сам Мусоліні сподівався.

Протягом 6-ти літ подбав Мусоліні про цілий ряд розпорядків в користь Церкви, а тимчасом працював над найважнішим (в римській квестії) ділом, яке, здавалось йому, матиме рішаче значіння в полагоженні спору, а саме над реформою церковного законодавства. Мусоліні враз із згаданим Рокком виготовив дуже корисний для Церкви законопроект, який зносив королівське ехеquatur при вступленні і виконванні функцій нових єпископів, як також при справованні цілого ряду інших чинностей церковними органами. При створенні таким чином вельми сприятливого положення Церкви, де вона наділена булаб ріжними привілеями і одержалаб великий вплив на суспільне життя Італії, надіявся мабуть Мусоліні добути за це у Апостольської Столиці зречення територіяльної ревіндикації, що стільки клопоту наносила все італійському урядови. Та ці сподівання завели; папа, відгадуючи пляни Мусолінія, поспішився (18. II. 1926) із отвертим листом до кард. Гаспарього, у якому заявив, що ніякого нового законного статуту не можна надавати катол. Церкві в Італії без співуділу Апостольської Столиці, „а ніяка співпраця не матиме місця так довго, як довго триває негідне становище Ап. Сто-

лиці і римського папи“. Супроти такого становища папи найшовся Мусоліні знову на початку цілої справи. „Треба подбати про розвязку римської проблеми із юридичного боку, а все проче прийде само“ — писала тоді *Coggiere d'Italia*. І до цього то завдання забрався тоді Мусоліні.

І знов почалась тяжка й повільна праця, праця трьох майже літ, серед чотирох стін кабінетів, у найбільшій тайні перед світом, а то й і найблизшого оточення. — А тимчасом йшло життя своєю ходою, зі змінливими перспективами для римської справи. Були, правда, соняшні дні, які оправдували й найбільш оптимістичні виживання, але й не бракувало бурливих, понурих днів, що сіяли довкруги себе чорний песимізм; бо супроти таких подій, як напр. розвязання католицьких гімнастичних товариств в цілій Італії, або полеміка фашистського органу *Foglio d'ordini* із категоричним поп *possimus* папи щодо цілковитої резигнації із територіяльної ревіндикації — могло зовсім слушно здаватися, що всяка надія на помирнення пропала.

Та остаточно побідила сильна воля обох сторін, щоби поконати всі перепони й дійти до цілі. Дня 7. лютого с. р. повідомив кард. Гаспаррі зібраних членів дипломатичного тіла, акредитованих при Апост. Столиці, що досягнуто повне порозуміння між Квіриналом і Ватиканом, а день 11. лютого с. р. був тим історичним днем, коли то у великій салі папів лятеранської палати кард. Гаспаррі, уповажнений папи, і Мусоліні, уповажнений короля, підписали: а) політичний трактат, б) конкордат і в) фінансову конвенцію — і тим способом зліквідували римське питання.

Наприкінці слід зазначити, що така розвязка кризи, як отсе її довершено, була передбачена ще на початку конфлікту Пієм ІХ. Бо приймачи 26. IV. 1871 гр. *d'Harcourt*, як ново-акредитованого амбасадора Франції при Апост. Столиці, Пій ІХ звернувся до нього, як представника Франції, з ось такими словами:

„Знаю це добре, як ніхто другий, що відзискання суверенности не слід сподіватись під цю пору. Все, чого я мігби бажати, то хоч малого шматка землі, де почувавсяб я повним сувереном. То не значить, що не прийнявби я вже своєї держави, колиб мені її звернено. Але не маючи ні шматка землі, я не всмі сповняти своїх духовних функцій“. Такий то малий шматок землі, конечний папі для свобідного виконання духовних функцій, становив вже від Пія ІХ *conditio sine qua* поп поєднання Ватикану із Квіриналом, і він тяжів на сумління кожного італ. правительства через кілька десятків літ, аж доки не спонукав отсе фашистське правительство віддати його Апостольській Столиці в безумовне посідання. (Докінчення буде)

о. Сев. Матковський

Рятуймо нашу дітвору

(Дискусійна стаття)

Кожний душпастир, що працює чи то на селі чи в місті, не тільки завважав, але вже і нарікає, що повоєнна наша молодь стає щораз більше зіпсованою та здеморалізованою — приступною для всіляких антирелігійних і антицерковних агітацій, та що раз більшою журбою наповняє уже не тільки серця душпастирів, але і своїх батьків та матерій. Нині особливо по селах, можна почути нарікання та запити: „що то з того дальше буде, як Господь Бог се не перемінить!“ Та таке нарікання се лише доказом нашої безрадности і безнадійности та нашого, вибачайте за слово, духового лінивства — на яке сильно недомагає загальне народне життя на всіх ділянках нашого церковного і народного життя. Бо вправді і в нас можна доглянутись тут і там поодиноким змагань до заради злomu — особливо на економічному полі — одначе все те таке спорадичне, таке анемічне і таке безсистемне, що аж сум наповняє кожного, хоч трохи думаючого Українця.

Ось сим моїм письмом хочу я хоч трохи посунути наперед справу релігійно-моральною виховання нашої молоді і застановитися, як позбутися сього лиха, яке загрожує нашій дітворі по селах і містах?

Та щоби воно не вийшло на просту балачку й пустомельство, хочу насамперед застановитись над сим, хто є покликаним до виховування нашої дітвори і ублагороднення душі нашої молоді — та як покликані чинники сповняють свою задачу?

Загально відомою річю є, що до того в першій мірі покликана родина — себто родичі дітей. Ту працю доповнюють дальше школа і Церква, а вкінці також ціла суспільність, себто суспільне оточення, в яким обертається і виростає наша молодь.

Як сповняє свою задачу родина? Вона має класти головні підвалини цілого виховання. Наш нарід складається з величезної більшости хліборобів, дрібних посідачів землі, але не менше великої маси пролетарів — себто людей, що денним зарібком мусять удержувати і годувати себе і свої родини. Що їх життя дуже злиденне і тяжке, не треба, здається, доказувати. Та рівнож і життя посідачів невеличких класків землі чи і посідачів яких малих варстатів праці не є гарнішим і лекшим від життя правдивих пролетарів, себто денних робітників, двірських слуг-наймитів і т. п. Всі ті родини терплять вічно великий недостаток, а всі члени тако

родини, батько, матір, а навіть малі діти ще недорослі, мусять працювати понад сили на спільний прожиток. Коли трапиться який сезонний заробіток — бо сталих не багато — „ніч виганяє їх з дому і ніч приганяє“ — як то звичайно кажеться. Коли не стане того зарібку, або трапиться недуга або яке інше подібне нещастя, настає голод і холод. Чи така родина може дати яке виховання своїй дітворі? Певно, що ні! Дітвора їх то діти улиці, без корму тілесного і душевного.

Мало що красше виглядає і родина малоземельників. Вони, правда, в зимі сидять всі в хаті на купі і вічно сваряться і кленуть задля недостатку і нудьги, та за те в часі пільних робіт біжить все (що лиш годне) на свій клаптик землі, щоби приспособити собі запаси на зиму і на лиху годину. Їх діти цілий час проводять або на улиці, де валяються в поросі та болоті, або водять свою коровицю (коли у них є) на мотузках по дорогах і межах, а в інших селах по громадських пасовищах і стернях, де ведуть нераз дуже дикі і огидні забави. Ось таке то виховання дістають ті бідні діточки — будучі громадяни нашого народу, котрих їхні батьки виховують і учать мудрости „житейської“ ременем, патином, або чим попало, а котрих знова мами — вправді не бють (бо як кажуть, негодні) — та за те страшними проклинами—сварками та визиваннями стараються усмирити занадто вибуялу веселість або смуток своїх, впрочім дуже люблених, діточок, Звідси ростуть одні залякані (як кажуть у нас звичайно „перепуджені“), а другі розпещені і розвезені, скриті, недовірчиві, хитрі, злодійкуваті та брехливі. — Правдива язва оточення ближніх і дальших сусідів односілчан. Все те хирляве, скрофулічне, дійсні каліки на тілі і на душі. Мало що красше виховують свої діти наші заможні богачики хлібороби, бо вони за роботою не мають ані часу, ані змоги займатися своїми дітьми. Се ті воли робучі — що не мають ні хвилинки випочинку, мовляв „працяж моя не може пропадати — бож Пан Біг родить лиш раз в рік“! Їм требаж і на прожиток працювати та щось ще для дітей придбати. Вони оцінюють своїх дітей лиш як будучих пастушків для їх худоби, як женців, молотників, фірманів і т. п.

Правда, дитина у них і сита і вбрана, але нераз і перехреститись добре не вміє, — бо все не було часу їх як слід навчити.

Ще найкрасше виховані діти через родичів середнозаможних хліборобів. У них не такий великий навал праці. Вони мають більше часу (особливо матері) займатися своїми дітьми. Тут виростають діти під оком своєї, не раз аж засліпленої в своїх дітях, матері, а ще більше бабуні. Такі діти і ситі і одіті (не раз дуже чепурно), багато користають з наук і упімнень своїх батьків та ростуть і добре розвиваються і фізично і душевно. Се будуча окраса наших сіл.

Як бачимо з висше сказаного, не багато сільської дітвори користає щось з родинного виховання на селі. Шо по містах не ліпше, а значно гірше, се добре знає кождий, хто тільки раз мав нагоду приглянутись близше тамошньому життю пролетарів.

Головними помічниками у вихованню дітей повинна бути церква і школа — себто учитель і катехит. Вони сповняють ту свою задачу — по змозі — кождий на свій спосіб та після загально установлених приписів та методів. На жаль нині школа не наша, а і учитель звичайно не наш, можна безпечно сказати, що він більше ворожо, або бодай недбало, як прихильно успособлений для виховання нашої дітвори. Бо хоч на самім чолі шкільних приписів говориться про релігійно-моральне виховання нашої дітвори, то ми дуже добре свідомі того, яку ціль має на оці та школа щодо наших дітей. Шо за причина тому, може оповісти нам кождий катехит. Та не місце говорити про ті причини, досить буде лиш згадати о тих трудношах, які спотикає кождий катехит при науці катехизму і біблії в нашій школі, де і на найвисших степенях майже ніхто не вміє по українськи пливко читати, ані поправно і льогічно говорити. А до того катехит, що має перед собою нераз кількадесятеро дітей в малій клясі, мусить перше боротись з розгуканою дітворою, щоби удержати яку таку карність в клясі і спокій, а відтак цілими півріччями клептати лише молитви і заповіди, щоби діти хоч то трохи винесли зі школи. Не говорю вже о таких школах, де учитель, ворожо настроений для гр.-кат. катехита, ставить всілякі перешкоди і докладає всіх старань, щоби знищити всякий вплив українського катехита в школі — до того додати ще великий брак підручників, приноровлених до обставин нашої школи, брак образів, бібліотек і т. п. середників поглядових для науки релігії. Се образ теперішньої нашої школи.

Тут можна би що спімнути о малім підготованню самих катехитів — не теоритичнім, але практичнім — для уділювання релігії по школах. Думаю о тих практичних вправах по школах, де кандидати на катехитів могли би наперед приглянутись і вивчитись практично, не в теорії, а при дітях, метод научування тих найтруднійших, бо самих абстрактних, отже дуже тяжких до науки і запам'ятання, понять і засад релігійних і моральних. Шо у нас є багато свѣтлих педагогів — катехитів, се треба завдячити лиш великій пильности і праці над собою самих катехитів.

Лишається ще катехизація в церкві, котра повинна доповнити се, чого не дала родина і школа. Се властиво наука повторительна того, що дала школа. Та тут, здається, не треба доказувати, як мало вона хісна приносить. Колись, ще за передконституційних часів в Австрії, спеціальні приписи державні і церковні клали не лише велику вагу на сю кате-

хизацію в церкві, але силували, а опірних просто карали. Як вона майже всюди нині виглядає, знаємо. Та катехизація зійшла просто на катехитичні проповіді, котрі по вечірнях виголошують душпастирі. Колиб душпастир загадав відпитувати своїх слухачів о тім, що говорив, скоро майже всюди, а особливо по містах, стратив би цілу свою молоду аудиторію. Одні для якогось ложного стиду, а другі, ображені в своїм гонорі, скоро вивтікали би з церкви, або цілком не прийшли би на вечірню. Ще одинокою спонукою до виучування молитов і головних засад віри се предлюбні іспити, але і тут парохви треба бути дуже осторожним і делікатним, бо дехто вже знайшов спосіб викрутитися від сього неприємного іспиту. Легка справа: зголошує „wystąpienie ze związku gr. kat. cerkwi“ в старостві, а прислужні ревні „karłani“ зараз звінчають без метрики, заповідий, а навіть знання хочби „ojczenaszu“ і „zdrowaś“. Вони, здається, того переконання, що на місці „między póższyzmatykami“ ecclesia supplet всі ті, найбільші, недостатки. От ми вже викінчили хоч з грубшого сей образ невідрадного положення і його причин щодо недостаточного релігійно-морального виховання нашої молоді і дітвори. А дальше також, оскільки і як всі до того покликани чинники виповняють свої обовязки і який результат тої їх праці. Що сей образ сумний, кождий неупереджений признасть се вповні.

Та яка на се рада? Чи нам чекати, аж милосерний Пан Біг перемінить?

На се питання не можна відповісти коротко і одним словом полати лік. Тут не слів, а праці треба і ще раз праці, і то не доривочної або одинцем, але збірної, до того дуже систематичної і витревалой. Дехто скаже і потішить себе тим, що кожда війна а до того революція приносить за собою моральний заколот, але відтак наступає реакція і відворот, а з ним і поправа відносин. Може і правда його! Та запитаю: чи чекати нам, аж з наших церков будуть робити кіна і всякі клуби, а доморослі комсомольці зроблять з нашого Христа першого комуніста або будуть робити карні процеси навіть самому Богу?

Инші може зроблять заключення: но, коли родина не сповняє своєї задачі виховання релігійно-морального нашої дітвори, то треба її заступити чимсь иншим. Та я спитаю, чи се можливо? Чи навіть така богата суспільність, як американська, моглаб собі дозволити на такі починання, а щож наша бідна нація? А до того: що з сього вийшло би? Чи не большевицьке знаціоналізованя нашої дітвори, яке ми бачимо за Збручем? Ми мусимо старатися лише поправити і доповнити, що занедбала родина.

Не всилі ми нині і змінити нашої школи, оскільки вон неприхильна нам і нашим цілям, бож наші впливи там міні-

мальні. Трудно нам сьогодні і змінити одним замахом психологію нашої розбитої на партії і групки суспільности, оскільки вона нині стала байдужою до релігійно-морального виховання будучих поколінь. Не всіли сповнити сеї задачі виключно і як слід саме наше духовенство, бо його замало, а по друге, бо воно має вже стільки різних і тяжких обов'язків і завдань, що просто се вже стається фізично неможливим або цілком невістарчальним.

Нам треба сотворити щось іншого, нового — таку інституцію, котра доповняла би і родину і школу там, де того треба, для досягнення нашої ціли. На щастя в нас вже є причини такої організації, в Марійських товариствах молоді, в захоронках СС. Служебниць, світських діточих садках, захистах повоєнних сиріт, парохіяльних бібліотеках і т. п. Та треба отверто сказати, що хоч ті всі заходи і праці, особливо організація інтелігентної молоді по наших висших школах через Марійські кружки і товариства видали вже дуже наглядні і хороші овочі, то всетаки сі висліди ще дуже мінімальні і спорадичні. А тим часом сотки тисяч нашої дітвори виростає як бурян на полі, без просвітку.

Нам отже треба сотворити нову організацію — збірну, що так скажу кооперативну, котра обняла би всі верстви і якнайширші круги нашої суспільности, далаб нам не десятки або сотки, але тисячі робітників на полі релігійно-морального виховання нашої дітвори, котра скоординувала би і злучила всі верстви нашої суспільности в тих змаганнях, як не менше підперлаб їх матеріально і морально.

Яка саме ціль булаб такої організації і які середники до досягнення тої ціли?

Тут, сподіюся, гадки не одного з читачів „Ниви“ будуть розходитися з моїми, бо вправді всі згодяться на сей мій висказ, що ціллю тої організації має бути в якнайширших кругах релігійно-моральне виховання нашої дітвори, але розійдуться щодо способів і метод такого виховання.

Та щоби се собі хоч приблизно зясувати, треба нам застановитися, чого потрібно нашій дітворі в нинішніх обставинах, чого її недостає в часті, або чого вона і цілком позбавлена з огляду на релігійно-моральне виховання?

Якийсь великий педагог сказав, що душа дитини то „tabula rasa“ — чиста таблиця, на котрій умілий педагог зможе виписати все, що лише захоче. І се дійсна правда. До того треба додати, що наша дітвора дуже талановита і понятлива — так, що звичайно дуже скоро виучує і присвоює собі те все, що їй подають виховавці і учителі. Се велике plus і дуже потішаюча для нас обставина. Однак з другої сторони наші діти, особливо хлопці, замало пильні і витривалі, в праці. На се може бути доказом от хочби приміром і се, що на нашій селі, а і в місті, є багато так званих полатай-

ків. Вони мають золоті руки — до всього здібні, але їх праця дуже примітивна, бо вони всі не мали витривалости і пильности вивчити як слід свого ремесла, а так, як то кажуть, лиш „здебільша“. Виховання дитини мусить розвивати не лише ум, але і серце дитини. Розум розвиваємо наукою, а убагороднюючи серце, укріплюємо волю. Отже при релігійно-моральнім виховуванню дівтори мусимо пильно звертати увагу не тільки на формування ума, але і на уформування волі. І зього уформування волі великий брак дається відчувати у нашій дівтори, а се дуже важне, бож кожда дитина, особливо в перших роках свого життя, більше кермується серцем, як розумом.

Впрочім, здається мені, що взагалі більша часть людей більше кермується серцем, як розумом в своїм життю. Для того такою важною справою є убагороднення людського серця — отже уформування діточої волі через релігійно-моральне виховання.

(Докінчення буде)

О. І. Н.

Про великий піст

II

Коли вже мова про піст, то треба згадати, що тут на наших землях, де зустрічаються два ріжні обряди, звичай східної Церкви непощення в суботи чимало крови напсував і латинникам і східним. До якого закукурічення доходило ізза субот, про се говорить о. П. Камінський (В обороні Потієвої унії). В Ярославі княгиня Острожська „заборонила Руси їсти мясо в суботу, давши вмовити в себе своїм сповідникам (добродіям, ксьондзам езуїтам), що їсти мясо в суботу, то найпевніший знак схизми, що легко вмовити в жєнщину, повну наївної любови. Так і ходили гайдуки по хатах; дє в суботу знайдено в кухні мясо, забирано силоміць, хочби й найбільшійшому, і кидано псам, а господарів карано бридко“ (стр. 21.).

Цілих девять сторінок в сій книжці присвячених саме тому суботньому постови; автор боронить старинного звичаю непощення в суботу. Покликується при тім і на апостольські канони, і на рішення VI. вселенського собора і на звичаї в деяких областях західної Церкви, прим. в Іспанії, де в суботи їдять мясо. З гумором оповідає, як то раз питав він одного іспанця, відки вони се право мають, що суботи не постять. На се відповів той, що вони їдять лишень подрібки,

головки та ніжки, а се не є мясо, „чого я не знав — додає від себе автор — бо на ніякім вселенському соборі про се не говорено, а притакнути рішенню не-різника ніяково. Впрочім — каже дальше — немала то рація, бо в Іспанії надмірні спеки, а дрібязки і такі інші річи, слабі, при спеці скоро засмердяться і булаб шкода там, де мясо дороге; отже ліпше хочби і в суботу за свіжа ті дрібнички зісти“ (Ibid. стр. 23).

Мабуть була поведена генеральна атака на українських та білоруських землях на мясоїдні суботи. бо й сильний відгомін находимо в полемічному письменстві XVII. віка. Між іншими до атакуючих належав також звісний ренегат і папквілянт всеї греко-української Церкви так зєдиненої, як і незєдиненої, Касіян Сакович¹⁾. Його все дратувало, що тільки находив в грецькім обряді; не лише непощення в суботу, але і строго переводжувані пости, ба й загальниці гнівали його, бо сього не має латинська церква.

В своїм стековищі наклепів під заг. „Perspektywa“ питає Сакович, відки Русь має право в середі або пятниці їсти мясо проти установ апостольських канонів, або який синод дав на се дозвіл? Відповідає на се Петро Могила в творі під заг. „Lithos“. Взагалі сей твір є наकिनенням наклепів Саковича; Могила бере в нім в оборону звичаї та права східно Церкви. Між іншим говорить о загальницях і о непощенню в суботу. Покликується на (блаженного) Теодора Балсамона, патріярха антиохійського, який в тій справі так пише: 69. канон апостольський звучить: *Si quis episcopus vel presbyter vel diaconus, vel lector, vel cantor sanctam Paschae quadragesimam non ieiunet, vel quartum diem vel parascaevem, praeterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur, si sit autem laicus, segregetur.* А далі каже: Але коли ізза немочі змушений буде непостити, рибами, оливою або олієм буде усмиряти свою неміч. М'яса, або яєць або сира ані скоштувати не дозволено...

Се дало Саковичеві притоку до такої злосливої завваги (наводимо дослівно): „*Ty ojczymie twoich schyzmatyckich pasienkow, z twym Balsamonem albo raczej dziegczarzem, którego ty błogosławionym nazywasz, tłumacząc ten kanon mimo rozumienie apostolskie i kościoła powszechniego, każesz rybami, oliwą albo olejem (nie wiem jakim, czy konopnym, czy makowym)*“

¹⁾ Касіян Сакович був спершу ректором школи богоявленського брацтва в Києві. Опісля перейшов на унію і дістав дубенський монастир. Сю архимандрію втратив 1639. р. наслідком судового доходження уніятів; йому закидувано гіршачі н моральні вчинки. Тому він 1641. р. перейшов на латинський обряд. Умер в р. 1647. як латинський парох в Кракові. „Такою високою посадою в нагороду за своє ренегатство — каже М. Возняк в своїй Історії україн. літератури том II, стр. 284. — покінчив тип безхарактерности таких українців, котрі за почестями, матеріяльними користями покидали свою націю“...

usmierzać chorobę, a mięsa, powiadasz, syra i jajce ani kosztować nie pozwolono mu jest, by powiada, i zginął... Otóż uważ, pobożny katoliku, że choćby, powiada, miał Rusin schizmatyk i umrzeć, tedy mu w postne czasy mięsa nie pozwolić zażywać,... a ryby chorego z olejem prędzej mogą udusić niżli zdrowie wratować.“

Загальниця, прим. в часі між Різдом і Йорданом, або в тиждень митаря і фарисея є звичаєм дуже давним. В Літосі подана причина непощення в ті дні, та вона є радше казочна, чим історична. В передйорданським часі еретики вірмени постять піст Ніневії. Ся рація сама за себе говорить, що вона десь далеко на Сході повстала, бож таке злосливе приписування вірменам, що вони постять на честь Артцивурого та їх якогось славного учителя Сергія, могла вийти тільки від їх якихсь „добрих“ сусідів, навіть не греків.

Сирний тиждень, хоч в середу і п'ятницю (після наших давних уставів) має вже Преждеосвящену, то на сі дні нема ще приписаного совершенного посту (сухоястіє.) В канонах Никифора, патріярха царгородського (IX. вік), сказано: Треба монахам постити в середу і п'ятницю сирного тижня, а по відслуженню Преждеосвященої нехай вечером їдять набіл. Evertit hic canon Jacobi dogma et Tetradorum haeresim.

Впрочім є й инше пояснення. А саме цісар Гераклій (VII. ст.) наказав здержуватись від мяса на сей тиждень в подяку Богови за се, що він по довгих змаганнях вкінці поконав перського царя Хозроеса. Сирний тиждень називаємо вступом до великого посту. Синаксар на сирну суботу (на утрени) так каже: Немов для попереджаючого очищення сирний тиждень установлений св. отцями, щоби ми від мяс і до сита наїдження тепер, починаючи совершений піст та крайну здержність від страв, за прикро і тяжко собі сього не мали. , але легко і помало ситні та смачні страви понехуючи, як коні розуздані, через скупий і лихий корм, узду посту прийняли і не себе вложили.

В справі непощення в суботу Могила відповідає Сако-вичеви, покликуючись також на 64. апост. канон. Отже — каже - установила його не Русь, а апостоли, не тільки для римлян, але й для всіх християн. Наводить так 55. канон трулянського собору в латинським тексті. „Quoniam intelleximus in Romanorum civitate iu sanctis quadragesimae ieiuniis in eius sabbatis ieiunare, praeter ecclesiasticam traditam consequentiam, sancto Synodo visum est, ut in Romanorum quoque ecclesie inconcusse vires habeat canon, qui dicit: si quis clericus inventus fuerit in sancta Dominica vel sabbato ieiunans, praeter unum et solum (розум вел суботу), deponatur, si autem laicus, segregetur. Впрочім вказує, подібно як і о Камінський, на звичай в деяких областях західної Церкви. Атжеж і Польки їдять мясо в п'ятницю, коли на сей день випаде Різдо

Христове. І там з того приводу нема ніякого згіршення, а тут зчиняється великий крик.

Сакович відповідає, що не йде йому, як є на Ukrainie (!), w Moskwie, w Wołoszech (між православними), але між католиками (розумій поляками) magnum scandalum est. І зза того уняти вже здержуються в ті п'ятниці і суботи від мяса. А ваші схизматики так якби на злість Римови в ті п'ятниці (роз. загальниці) і середі і суботи (o zgrozolo!) найбільше мяса споживають. І choć by go mógł kupiwszy w iatkach, w koszyku nieść, tedy na przekor Rzymianom tak publice w rękach niesiel!"

Очевидно, для перевертня все, що українець робить, є „на przekor Rzymianom“.

свящ. Антін Радомський

В Гетсеманії

...біль мій заедно переді мною. Не опусти мене, Господи Боже мій, не відступи від мене.

(Пс. 37, 18, 22).

В п'їтмі скривалася Гетсеманія.

Дрімливо похилились кріслаті оливки та, опустивши сонне листя, співчували в німій тишині страданням Спасителя:

— Прискорбна душа моя аж до смерти.

Дрожав.

А рясний піт зрошував землю, а серце товклося молотом, а груди важко хвилювали:

— Авва, Отче, коли хочеш, відійми від мене сю чашу.

Легеньким вітром здрігались галузки, ледви чутно перешіптувались між собою оливки, а зза хмар продирався крадькома місяць і купався в рубінах Його кровавого поту.

А світ не знав про Його страдання.

Не відчувало болю людство, за котре терпів.

Прискорбна душе священича!

Ти одна відкрила рубець Його страдань. Лиш ти розумієш Його ридання, ти пеш по части чашу Його терпінь, бо з благодаттю дістала ти в участі також і Його біль.

Ти—містичне серце Христове!
До тебе сказав Він: — Плакати й ридатимете,
а світ радітиме.

Власть тьми огорнула весь світ.
Вже сатана заложив свій престіл, у стіп гори
розложився табором і подувом смерти на світ дише.

А світ радіє!

Прискорбна душе священника!

Ти одна, одна, втікаєш від гамору світа і ступаєш
самітно за Учителем та скриваєш свій біль в Гетсе-
манії.

Ступаєш трівожно.

Серед радощів світа заливаєшся слізми, а світ
не знає твого ридання.

Чужий для світа твій біль.

Твої найблищі сплять, і не чують твоїх страдань.

Жах і зимний піт виступає на твоє чоло перед
виконанням важкого завдання.

— Виж рід вибраний, царське священство, на-
род святий!

Прискорбна душе моя!

Ти між царями найвища, а між жебраками
остання.

Світ зустрічає тебе з усмішкою, з наругами:

— Лицемір, дерун, дармоїд, ретроград, шири-
тель темноти, запора поступу! Відібрати церковні
грунти, викинути його зі школи, з публичного життя,
ген з галапасом!

Прискорбна душе священника!

Ти невтомно держиш руку при плузі, та пере-
орюєш запустілий переліг, ти розсіваєш здорове
зерно правди, ти першим бойовиком на фронті,
і проти тебе вимірені стрільна всіх ворогів.

Прискорбна душе священника! До когож звер-
нешся, щоб обтер тобі кровавий піт?

Не маєш в світі приятеля. Дух світа проти
тебе.

Не забудь за слова: — Се послаю вас як
ягнята посеред вовків.

Світ ненавидить тебе і ставить між найбільших
своїх ворогів — гірш Варави!

— І будете зненавиджені всіми задля мого
імени.

Душе помазанника невольного народа!

Громи з усіх сторін б'ють у тебе.

Ти взяла на себе гріхи і нужду цілого народу; ти двигаєш пятно сорому і пониження твого народу; ти здригаєшся, коли глянеш на пасмо твого життя, бо се ланцюх непроглядних терпінь.

Ти переживаєш містично всі страдання, які переносив твій Учитель.

— Бо котрих (Бог) предвидів, тих наперед і призначив, щоби були подібними образи Сина Його.

Ось тут таємна сила терпіння. Ним хоче Учитель уподібнити тебе Собі.

О святе страдання!

Як страдання Христа в Гетсеманії, з якого народився новий світ.

о. Іван Рудович

Катехитичний конгрес у Монахові

(Продовження)

Протектором конгресу був монахівський архієпископ кардинал д-р Михайло Фавльгабер, який все виявляє прихильність і признання катехитам за їх працю, відноситься уважливо і піддержує їх стану організації „Deutscher Katechetenverein“, брав участь в нарадах конгресу, відправив інавгураційне богослуження в церкві св. Людвіка (Ludwigskirche) і виголосив проповідь на тему: Симоне Йонин, любиш мене більш, чим ти?... Паси ягнята мої.

Хід думок сеї дуже інтересної проповіді був ось такий:

Приказ „паси ягнята мої“ дав Христос не лише св. Петрови, але й всім катехитам всіх віків; він є для них канонічною місією. Свій уряд сповняють вони не як державні урядовці, а як висланники св. Церкви та заступники й помічники єпископа.

Також оцінив Ісус сим приказом вартість шкільної молоді — катехуменів. Се Його ягнята, Його діти, а кожде з них для Нього однаково цінне, чи буде дитина богата, чи бідна, чи гарна, чи негарна, чи талановита, чи менше розвинена.

А навчання мусить одушевляти любов до Христа, бо тоді знайде воно відгук в душах дітей і розпалить у їх серцях таку саму любов. А любов Бога і людей се душа всякого навчання.

Перед уділенням канонічної місії св. Петрови Ісус переводив іспит з ним. Але не питав його: Петре, чи здав ти вимаганий іспит на катехита? Чи маєш докторат з богосло-

вія? Чи знаєш всі педагогічні і дидактичні системи? Ісус запитав тільки „любими ли мя паче сих?“, бо любов до Христа се найважніша кваліфікація на катехита. „Паси мої ягнята сказав Спаситель — а сі ягнята потребують молока, а не твердої страви. Не вільно перекормлювати дітей научним матеріалом, також і в науці релігії вимагається заботою теоретичного знання, а замало дбається про релігійне життя та про тісну зв'язь з Церквою.

Жалілася перетомлена дитина: „Болить мене головонька, хочу йти до мамусі“. Пустіть її, заведіть її до найліпшої мами — до Церкви, хотяйби через те не навчилася кількох питань з катехизму. Ми, Німці, передіноємо школу і знання, набуте в школі. А се небезпечне.

В 1922 р. був я в Римі на світовім евхаристійнім конгресі. Ішов я з процесією до церкви св. Івана Лятеранського і бачив, як неграмотні пастушки навколішки молилися і з великою побожністю аж до землі кланялися Христови, у нась. Тайні Евхаристії утаємному.

Внедовзі потім був я на канонічній візиті і з найсв. Тайнами провадив процесію. На дорозі стояли 14-літні хлопчики, ученики наших шкіл, які дуже гарно вміли катехизм. Цікаво споглядали вони на процесію, інтересувала їх навіть краса хоругов, але тільки декотрі прилякнули перед найсв. Тайнами.

Конгрес скликали і уладили Німці, референти і промовці й промовляли по німецьки. Але між зібраними був немалый гурт катехитів різних націй і тому став цей конгрес міжнародною, замітною католицькою маніфестацією. І Апостольський Престол, краєві і міські власти та все місцеве населення уважали конгрес міжнародним виступом душпастирів молоді і борців за душу католицької дитини.

На засіданнях являвся папський нунцій, архієпископ Vassallo di Terregrosso, папський делегат Msgr. Emanuele Mario Berbera, консулятор Конгрегації concilii і член „Officium catechisticum“, представники міністерства просвіти і міської управи. Делегат о. Berbera виголосив привіт на першій засіданню конгресу. Підніс він, що св. Отець дуже дбає про релігійне виховання католицької молоді. Заложив він Officium catechisticum при конгрегації concilii, яке має стежити за катехитичним рухом та знати про стан і методу навчання релігії у всіх католицьких епархіях. Метода навчання — по думці найвисших церковних кругів — має бути „methodus dogmatica et expositiva“. В Motu proprio, виданім при отворенню Officium catechisticum, приказав папа всім єпископам, щоби до 1930 р. зложили звіт „de instructione doctrinae christianae in scholis“. Свій звіт з конгресу зачну від рефератів, що доторкали катехитів, бо особи і вдачі катехитів, їх підготовання до свого уряду та їх методу і спосіб праці в школі піддано спокійній

безсторонній критиці. Про катехитів було три реферати, а саме: Die Erzieherpersönlichkeit des Berufsschulkatecheten професора R. Friedrichs - а з Монастиря (Münster in Wesfal.), Schulische und ausserschulische Führung der Schüler höherer Lehranstalten (в гімназіях і реальних школах) професора D-ra M. Pfliegler - а з Відня та дискусійний відчит професора монахівського університету Kifinger-a - Über die religionspädagogische Ausbildung der Theologen. Friederichs зачав свій реферат апострофою до катехитів, щоби високо цінили свій душпастирсько - учительський уряд, бо вони є—по словам св. Івана Золотоустого (О священстві) мистцями, лікарями, учителями, душпастирями і священниками для молоді, впливають на вироблення її духової структури, а своєю працею і додатним впливом на своїх вихованців множують Церкві і своїому народови міліони цінних одиниць. А виконає катехит се післанництво, якщо будуть у нього ось такі потрібні до сього прикмети: глибока побожність (з додатком aber eine gesunde, keine weibliche), бо тільки вона була мотором і причиною великих досягнень святих діячів: Боска, Филипа Нерія, Петра Канізія; 2. моральне, беззамітне життя; 3 поздержливість і лагідність; 4 совісне виконання кожної праці і обовязковість; 5. замилювання до свого уряду й своєї ділянки; 6. любов, привітливість і прихильність до молоді.

Крім того вимагається від нього: а) підготовання до праці в школі, б) безупинного дальшого образования відповідно до типу школи, в якій працює. Мусить він знати фахову літературу, читати катехитичні журнали, належати до станових організацій і працювати в них, брати активну участь в катехистичних сходинах і конференціях, являтися на візрцевих лекціях старших і справнійших катехистів, удержувати дружні взаємини з парохіальним духовенством і учительським збором та мати звязки з родичами і з родинами, у яких мешкають його вихованці, з громадянством, з організаціями і установами просвітними, харитативними, господарськими, ремісничими, торговельними, а навіть кредитовими. Обовязково повинен катехит пізнати душу своєї молоді, її вдачу, гарні прикмети і недостачі, її ідеали і дрімучі в молодечих душах потенціяльні сили, відчувати її радощі й смутки та зрозуміти внутрішню, душевну боротьбу передовсім в часі дозрівання. І тому мусить він удержувати приятельський контакт з молодіжю не лише в школі, але й поза школою; бути при ній на прогуляках і на сходинах в стоваришеннях для молоді, на забавах, виставах і на її святах. Тільки тоді буде міг збагнути всякі типи молодіжі, з ріжних середовищ і душпастирювати між нею індивідуально, а не шабльоново.

До школи мусить приходити катехит приготований до лекції. Тоді буде хід його навчання правильним - методичним — а його наука буде хосенною для молоді. Ще й захопить

її чудними ділами Божими й обявленою наукою та напутить її на усе життя, щоби й по виході зі школи, у своїй становій праці, в подружжях, родиннім, громадянським життю та у всякім починанню все кермувалася виученими правдами віри і моральности.

Другий референт Dr. Pfliegler вичислив найперше труднощі й перепони, які мусить поборювати і ломати в школі і поза школою душпастир і духовний провідник учеників середних шкіл. А багато труднощів спричинює теперішня, повоенна молодь, яка в значній частині приходить до школи замало духово розвинена і підготована, без дбалого виховання. Часто стає вона опором і виявляє замало охоти до інтелектуальної праці. Всежтаки треба признати, що є у неї й благородні пориви, правдомовність, бажання знання, опертого на емпіричним досліді.

Таки в самім предметі навчання релігії добачує молодь деякі труднощі.

Мусимо вірити у всі Богом обявлені правди, чи можемо їх поняти своїм людським розумом (*veritates, quae humanae rationi per se imperviae non sunt*), чи не можемо, хоч вони є таїнствами віри, які не даються точно збагнути нашим слабим розумом себто по словам ватиканського собору *humanae mentis intelligentiam superant*.

А віримо в них не на підставі експериментальних дослідів, а з огляду на найвисший Божий авторитет та на основі доказів, які дає нам св. Церква зі св. Письма, передання і здорового розуму. Молодь не конче числиться з авторитетом, не доцінює традиції, а ще й при навчанні світських предметів часто підривається у неї віру та прямо накидується їй поганський світогляд. В наслідок того займає релігія відокремлене становище між шкільними предметами, сама мусить оборонятися проти намагань деяких кол відхристиянити підростаючі покоління. Тому то проявляється у многих краях у студентів високих шкіл та у молодшої інтелігенції релігійний індеферентизм, маловаження а то й нехіть до релігії і католицької Церкви; ученики, що вийшли зі школи з дуже доброю нотою з релігії, часто стають в житті не конче добрими католиками.

Просторійше розбирав референт питання, чи й на катехитів не спадає хоч часть вини за їх душпастирські невдачі у школі. І дуже вдачно змалював він 8 типів катехитів. Позволю собі зрепродукувати їх: 1. *Der geistliche Schulfuchs* — права рука директора і всіх імущих власть та їх довірений інформатор. В школі й поза школою все підглядить, про все довідається, за кожний промах строго осудить свого вихованця — мовляв для добра молоді й для збереження престижа школи. 2. *Der unnahbare, geveihete Olympier* — по українськи коротше й досадніше — ми. Все держиться одалік від молоді і много реверансів мусить зложити йому хлопчина,

заки почує від нього їдке, непривітливє слово. 3. Der Studentepara — студентський вуйцьо, у якого серце й мошонка все отворені для вихованців. 4. Der liberale Herr Professor — на все глядить з недосяжних висот, ліберальний передусім для себе, не вимагає много від себе, а часто й від молоді, полює на популярність, не реагує належно на деструктивну роботу і відемні впливи на молодь, бо не хоче виставитися на закид обскурантизму.

До нього наближений тип: 5. Das fescbe Haus. Се еоцентрик, що ціллю всіх своїх заходів поставив своє особисте добро. Його ідеалом вигідне, безжурне життя, веселе товариство й забава. Журбою про молодь, про її недостачі і життєві клопоти, пляною, виховною працею для неї не хоче замути собі епікурейського спокою. 6. Der Leidensmann seiner Stunden — все перетомлений, лякається й найлекшої роботи, бо мірби перепрацюватися, а відбування годин у школі — се для нього невиносимий тягар. В пословиці кажеться про таку людину „ще й не схилився, а вже стогне“. 7. Der Zelot ревнивець, організує і займається молодіжю, вимагає від неї праці й відповідного поведєння, але його ревність „не по разуму“, бо нема в ній ладу, справности й доцільности.

При кінці згадав про робучих волів у школі: 8. die Führer.

Се безпретенціональні, сердечні душпастирі, провідники молоді й катехити, які вміють погодити обовязки виховника-педагога з обовязками учителя. Цінять вони кожду дитину і стараються найти відповідний лік і відраду на всякий її біль, занепокоєння і журу. Довіря і пошана молоді, навіть з невірючих родин, деколи і признання товаришів се їм одинок заплата за жертвенну працю.

По тих рефератах відбулася нарада професорів катехитики з Німеччини, Швайцарії і країв передвоєнної Австрії. Референт, монахівський професор Кіфінгер, розіслав перед двома літами квестіонар до всіх німецьких ординаріятів з питанням про педагогічне й методичне підготовання студентів богословія з катехитики. На основі одержаних урядових відповідей ствердив, що теоретичне й практичне підготовання кандидатів на катехитів є у деяких епаркіях недостаточне, менше як учителів вселюдних шкіл.

Виявилось, що в деяких богословських ліцеях сам професор переводить дві або три практичні лекції таки у викладовій салі з кількома хлопцями. Пригадалися нам практичні лекції, переведжені давнійше й у нас зі св.-юрськими дячками. Деякі питання і відповіді дячків на довгі літа лишалися у памяти старших наших священиків, і ними розвеселяли собратів на соборчиках і празниках.

Більше теоретичне питання неоціненої вартости релігії і її благодатного впливу на всі царини людського життя обговорили: професор Др. Ліндворски, єзуїт з Кольонії, в рефе-

раті Wertlehre und katholische Religionspädagogik і ректор Генрик Кауц в рефераті Wertpädagogischer Religionsunterricht. З'ясували вони основи філософії і психології вартостей та вказували спосіб вихиснування засад теорії вартости при навчанні в школі і в релігійнім вихованні.

Релігія є добром, бо приносить щастя одиницям, народам і всьому людству, й саме тому є великою цінністю. Наука релігії і релігійне виховання мусять спрямовувати розум і волю молоді до добра й тому треба усвідомити її, що релігія є добром і навчити її все слушно оцінювати вартість релігії та ще й переконати її, що з питанням релігії в'яжеться питання будучности нації.

Виводи обох референтів остро критиковано. В дискусії піднесено, що вихиснування теорії вартостей у релігійнім вихованні та оцінка всіх релігійних правд криють в собі небезпеку; ми мусимо вірити в правди Богом обявлені не для того, що вони мають етичні, суспільні та взагалі життєві вартости, але тому, що Бог їх обявив і католицька Церква каже нам вірити в них. Догмат все є релігійною правдою, хотяйби ми не потрапили знайти в нім якусь цінність для себе.

(Конець буде)

О. Володимир Кармазин

Душпастир у політичній життю

(За „Seelsorger-ом“ ч. I. 1928.)

Одним з найтяжших питань для душпастиря в нинішніх часах є безумовно його відношення до політичних боротьб і партійних світоглядів. Сьогодні бачить душпастир свою парохію розполітиковану і зрушену до основ з давного спокою, поділену на многі групи, що взаємно себе поборюють, не перебираючи в середниках, як погрози, брехні, очернення по часописах, вічах, брошурах. Наслідки сего такі, що деякі парохіяни стоять під впливом несовісних агітаторів чито не-свідомо чи в добрій вірі, які не добро, а зло їм кують. А вже що настрашніше завважує душпастир, то це, що поодинокі групи підкопують, а навіть зовсім нищать основні християнські правди й нема між ними того, що зумівби викинути з їх програми трійливе зерно. Крім сього душпастир має приемність почути тут і там слова поради, а то й перестороги зі сторони партій а навіть і приятелів: до політики не мішайся, пильнуй церкви, будь слугою релігії, якої не годиться мішати з політичним брудом, проповідуй незака-

ламучену науку Христа, спасай душі, а уникай політики в церкві і поза нею.

Вже таке легеньке начеркнення стану річи насуває душпастиреви трудність в розв'язці питання, як має заховатись супроти такого стану річи: чи має мішатися до політики чи ні? І так один з любови до правди, справедливости до народу рішається учасувати в партійній боротьбі, другий знова з любови до релігії держиться з засади здалека від всякої політики, а не зі страху перед працею, щоби захоронити Євангеліє в його чистоті і знеслости, як щасливий острів, до якого моглиб люди змучені боротьбою наново колись повернути. І хто хотівби погубити переконання одних або других? Політичні обставини родяться ненадійно — несподівано понад нашими головами і змінюються. Нині вони такі, а завтра інші. Душпастирів застають вони неприготованими, і тоді стаємо перед питанням, як маємо повести серед них душпастирську працю та як боротися з даними обставинами? Ріжних способів шукається тоді і не один, бачучи неуспішність їх, гадає, що найкрасше буде, коли позиставить їх довільному бігови, поки не згине нинішній світ, а тимчасом треба берегти з горсткою вірних скарбу віри до часу, поки буря не перейде і не наросте нове покоління, якому можна буде повірити його.

Та колиб ми хотіли в такій безнадійности усунутися зовсім від публичного життя, то не моглиб ми найти на те признання у Христа. Христос обергався серед куди тяжших обставин, а однак стикався з тодішними партіями і їх проводирями, порушував у своїх бесідах також політичні kwestії й віщував жидівському народови політичний упадок як наслідок його безвіря, Апостолам поручив публично голосити то, що вони почули в тайні, і вислав їх не до поодиноких людей, але до народів. Для того, колиби нині полишити політичне, а головни публичне, життя народу самому собі, то стягнулиб на себе ще тяжшу нагану, як св. Петро, коли то він, як оповідає легенда, знеохочений, хотів покинути осередок політичного життя — Рим.

Та головне питання є таке: яка є роля душпастиря в обставинах новочасного політичного життя? Як маємо поводитись супроти ненависти, неправди, блудного проводу проводирів народу, супроти підкопування ними основ християнської науки в партійних згромадженнях і часописах? Дві річи треба тут розглянути:

1) Ми є обов'язані не тільки як душпастирі, але вже як звичайні християни, як люди, брати участь в політичнім життю. Бо вже сама природна любов до людей наказує нам мовчати тоді, як кругом нас обріхують людей і ложно повчають їх про важні життєві правди, або коли заманюється їх

до діл, що конечно мусять принести злі наслідки. Висше образования душпастиря, докладнійше знання історії, державности народу, докладнійша орієнтація в політичних уложеннях і осуд про них, знання духових стремлень народу, все те зобов'язує нас стояти в політичній життє при боці того народу, з яким зв'язані ми не лиш звязком крови, але й через безнастанне перебування серед нього — через співжиття з його терпіннями, журбами й втіхами. Булоб отже не по людськи, а тимбільше не по християнськи, колиби ми не гризлися політичній життєм і поглядами наших вірних. Поминуши це, що партійні спори нарушують часто церковну область і християнські ідеї та почуття, вони відслонюють нам притім добрі й злі сторони характеру народу, чим подають нам обильне й безпосередне поле до праці у його вихованню.

2 Хоч як дуже мусимо журитись політичній партійній спорами нашої парохії, то не сміємо однак виступати як партійні політики, тільки як душпастирі. Нас повинні обходити ті спірні квестії, які є церковного характеру, а в прочім тільки заховання людей в політичній диспутах. Особисто мусимо з обов'язку совісти держати з тою партією, яка найкрасше містить у собі справедливий лад і законодавство для цілого народу. Не держати з ніякою партією — значить виключати себе зі співвідвічальности й співпраці для добра народу. Однак треба підчеркнути, що не сміємо брати участі в партійній спорах як партійні політики, але тільки як душпастирі, бо не вільно нам трактувати ні одного чоловіка як ворога, чого однак часто не може оминати партійний чоловік. Конечно ще тут одно вияснення. Неслушне твердження, що звання священника не дається погодити з політичній званням бо — мовляв — священник і релігія не мають нічого спільного з політикою, як з річю чисто світовою — брудною. Погляд цей мимо позірної його шани до релігії і священника є однак нехристиянський. Християнська релігія мусить пересякнути всі важні звання і то так, щоби ті справувалися в дусі Христа, а тим самим і політичне звання. Якщо політичні вчинки являються часами негарними, то бракує їм духа Христа, якого саме розбудити має священник. Як можна домогтися від світського політика, щоби був правдиво християнським політиком, якщо для священника се неможливе?

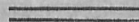
Заказується священникови бути християнським політиком, то має він тоді обов'язок совісти відтягнутися від політичного життє. Треба розрізнити тут між священником і душпастирем. Коли з душпастированням з правила не дається погодити партійна політика, то з другої сторони богословсько-образований священник є так само конечний в християнській

партії, як правник. Бо в многих випадках нинішнього законодавства є потрібний священик як дійсний фахівець.

Тепер можна вже ближше зачеркнути задачу душпастиря в політичній життю. Він повинен дбати про те, щоби християнський дух прийшов до значіння також у політичній думанню. Має навчити громадян розглядати погляди і стреління на основі справедливості і правди і підпорядковувати їх під закон любови; вчити їх обсервувати більші уложення політичні і пізнати, що нехристиянське поведення в політиці є також Богом не дозволене, а вкінці для них шкідливе. Має вивести політичні стремління з вузьких партійних рам і вказати на залежність їх від Божого зарядження.

Все й всюди має показувати своє понадпартійне становище, особливо в публичних виступах. Передовсім повинен душпастир стреміти пізнати духовий стан вірних, обсервуючи на кожному кроці їх політичне поведення, а коли завважає браки християнських основ, має подбати усунути їх чито дорогою наук в церкві, чито в формі публичних викладів і безпосередних балачок. І не сміє доти спочити, доки не відверне лиха з області громади.

Так виглядала би задача душпастиря в політичній життю, начеркнена німецьким парохом. І дійсно велика та задача також у нас. Політичні обставини чекають на душпастиря і просто домагаються його. Сказав свого часу один учений, що „Христос умер також для держав“, ¹⁾ значить, що й політика має бути перенята духом Христа, а його маємо зашпигити ми душпастирі. Слова великого новочасного ученого Ферстера, що „держава без Христа станеться скорше чи пізнійше дикою пустинею або карним заведенням, а правдиве образование християнське є разом найвисшим політичним образованием“, ²⁾ кажуть і нам стати також душпастирями в розвою політичного життя нашого народа.

¹⁾ Ферстер: „Christus a życie ludzkie“ перкл. стор. 264.

²⁾ Ibid. стор. 267.

Протиалькогольний рух і духовенство

До розумних рад і помічень під адресою нашого духовенства, що появляються на сторінках „Ниви“, ще треба додати боротьбу з алкоголем.

Хто слідить, хочби поверховно тільки події в інших культурних народів, сього мусить вдаряти послідовна боротьба уряду Зєдинених Держав з алкоголем, на яку ціль кидає неімовірно великі квоти. Приміром на сей рік призначено 4 мільярди золотих, значить квоту, яка дорівнює бюджетови польської держави. Наймогутнійша і одна з найкультурнійших держав у світі не тільки резигнує з величезних приходів, які держава має з податків від алкоголю, але ще докладає величезні гроші на боротьбу з ним. Видно, що вона, маючи на увазі моральне і матеріяльне добро горожан, розуміє, яким ворогом того добра є саме алкоголь. А що ж скажемо ми, діти нещасного народу, що його алкоголь руйнував від віків і руйнує дальше? В останнім часі деякі одиниці почали в нас боротьбу з коршмою. Думаю, що й нам, священикам, що держимо живчик народнього життя, належить підняти протиалькогольну акцію і повести її широко, по всіх селах. Першим почином буде масовий плебісцит проти коршми, бо на жаль на 6000 громад у Галичині лиш 157 заявилось дотепер проти коршми. Справді се затьжна боротьба, яка переходить ріжні стани, але вкінці мусить довести до успіху. Там, де обставини не допускають плебісциту, або його успіх непевний, треба вести ту працю у читальнях, кооперативах, а в першій мірі в церкві.

Аргументів найдеться подостатком. Пиянство руйнує одиницю й суспільність. 80% злочинів буває через уживання горячих напиктків; на 100 самогубців буває 41% алкогольиків. Переконуючим аргументом буде виказати суспільне значіння алкогольного питання. Бюджет Польщі на рік 1930 передбачує 670,485.770 зл. доходу з алкоголю, а населення видає річно 1 мільярд 300 мільонів на алкоголь; з того видають Україні 400 мільонів. Коли поділити се на 10,000 громад Галичини і Волині, то виходить, що кожне наше село видає 40,000 зл. річно на алкоголь! За ті гроші можна би купити 20,000 моргів поля, а якби 1% з того давали на Рідну Школу, то покривало би цілий її бюджет. Якби так кожде село вкладало річно 40,000 в кооперативи або піднесення господарства, як скоро зрїсби доброту!

Успішним середником буде основування „братств тверезости“. Наша недавна бувальщина має світлі зразки в особах священиків бл. п. Моха, Мардаровича, Струтинського і інших, які з пожертвоуванням проповідували тверезість, ратуючи сотки сіл від моральної і матеріяльної загибелі. Многі з тих сіл

творять нині взірцеві громади. Тяжко приходиться душпастирям вести нарід в різних громадських і політичних справах, а вже неможливо стає тоді, коли ворожа нам рука підсуне вірним чарку горівки. Ще про одну, може декому немила, але правдиву справу хочу сказати слів кілька. „Діло“ було оголошено, що Р. Школа приймає датки замість святочних напйтків, і відкрило спеціальну рубрику. У списі жертводавців найшлися імена адвокатів, лікарів, учителів, навіть ремісників, а лиш 2 чи 3 священників. Ми, піднявши протоалькогольну боротьбу, мусимо бути добрим приміром.

Ми душпастирі, ми провідники народу маємо дати примір цілковитої здержности від напйтків. Не сміє на наших празниках, ні на наших товариських прийяттях чи святах знаходитися на наших столах ні пиво, ні горівка, ні вино, не сміємо ми в реставраціях уживати горячих напйтків, бо тоді всі наші протиалькогольні проповіді, всі наші ради і поучення викличуть сумніви у щирість нашої праці, і скажуть нам: „врачу, ісцілися сам“. Нехай же боротьба з алькоголем і коршмою буде боевим кличем сполучених сею думкою кадр духовенства і одним з важнійших завдань провідників народа, що розуміють моральне і матеріяльне добро народа.

о. Ал. Бучацький

Слово Редакції: Отсю статтю випечатали ми як агітаційну, й тільки за сей її змісл перебираємо на себе відповідальність. Під обективним оглядом, де треба брати під увагу всі дані, не можемо з нею погодитися, — задля її шабльонової скрайности. Християнська віра дозволяє одиницям, котрі того хочуть, придержуватися шабльонових скрайностей (очевидно, безгрішних), одначе загалом вона з засади ніде не накладає такого обовязку. З того, що обжирство є одним з головних гріхів, не слідує, що християнин не повинен їсти. Анальогічно щодо пиянства. Хочби всі священники пристали до „відродження“ (наш вік любить скрайности!), то сього з евангелія не витреш, що Христос пив вино на весіллю в Кані Галил. (і навіть чудесним способом придбав більше вина для гостей) тай на пасхальній Вечері. А сей взір для нас, священників, більше значить, як всякі твердження лікарів (котрі недавно зборонювали недужим давати щонебудь сире зісте, а тепер кажуть їм їсти якнайбільше сирого, бо відкрили... вітаміни). Уживання алькоголю — з божого пляну — належить до „політури“ людського життя („вино звеселить серце чоловіка“), як н. пр. спів. І тому се вічне в людськім роді. Очевидно в деяких

часах і льокальних обставинах може бути вказаною, а навіть конечною агітація проти уживання алкоголю, чого реальним, трівкійшим вислідом може бути викорінення пиянства і менше уживання алкоголю. Додаємо, що ті, котрі з засади не уживають алкоголю, не повинні й курити (з тих самих рацій).

Зі Зборівського деканату

Потребу організації жінок священиків в цілі поліпшення своєї долі та придбання жертв на фонд вдовичо-сиротинський починають розуміти і пані з нашого деканату. В тій цілі відбувся в Зборові дня 14/3 1929 в кімнатах Каси Ощадности „чайний вечір“ і то головно заходами Вп. Пань Софії Мацелюхової і Йоанни Лошнійової, котрі не жалували свого труду і особисто їздили до декотрих священиків з проханням взяти участь в тім благороднім ділі.

На жаль не всі кондеканальні священики зрозуміли потребу цього діла і хоч були на час повідомлені, не зволили приїхати, щоби показати свою солідарність і зрозуміння потреби опіки над вдовами і сиротами. Та мало того, що не приїхали, але і не жертвували на ту ціль нічого крім свого підпису на повідомленню, а дехто може був противний кажучи, що шкода роботи, бо не вдасться.

Крім Впреп. о. декана Престашевського, котрий, хоч найдалше віддалений від Зборова, не жалував свого труду, щоби своєю присутністю звеличати сі перші родинно-товариські сходи, прибули тільки 4 священики з родинами. Мимо цього „чайний вечір“ удався гарно, „дописала“ світська інтелігенція, котра була дуже задоволена з цієї першої стрічі з духовенством в товариських сходах.

Дохід, якщо відчислимо слабе заінтересовання самого духовенства, був вповні вдоволяючий, бо около 100 зол., які згадані пані вислали на фонд вдовичо-сиротинський.

Побажати би треба, щоби подібні сходи відбувалися частійше, а булаби з цього подвійна користь: і узискання фондів і налагоднання спільного пожиття і порозуміння духовенства з світською інтелігенцією в спільній праці для добра Церкви і народу.

Учасник

Відозва

в справі видавання проповідий

Як відомо, наша проповіднича література не богата. Що було, вже „виговорилось“, а час з своїми потребами не стоїть і люди вимагають все нової душевної поживи.

Знаю, що багато гарних наук, промов, гадок і примірів з сучасного життя укривається в бруліонах наших проповідників, без надії видістатись на світло дня. А шкода! Нераз лучалось мені почути прекрасну науку чисто моральну чи навіть апольоґетичну (з гарною „хлопською“ аргументацією), ориґінальні приміри, взяті з нашої історії і сучасних випадків, влучні порівняння і знеслі гадки і кличі, а вони пропадають марно — без пожитку для загалу духовенства. Давніше виходив „Амвон“, що поміщав науки наших проповідників, що і в нинішню пору є одним з найкрасших підручників нашого проповідництва. Тепер діймаючо дається відчувати брак відповідних підручників, бо „Нива“ має інше завдання, а проповідничий додаток „Ниви“ також не всилі виповнити тієї люки у нашому проповідництві.

Тому здалосяб конче цей „Амвон“ (чи якби він не називався) відновити і подати нашому духовенству збірну працю наших проповідників чито у періодичних випусках (як Амвон) чи як річник на всі неділі і свята, що залежатиме від скількості надісланих праць.

Підписаний має намір зайнятись упорядкуванням, евентуально виданням, такого річника проповідий, і тому запрошує всіх Впр. Отців до співпраці через надіслання своїх праць, а то проповідий недільних, святочних, принагідних і похоронних.

На цім місці хочу рівнож зазначити і публично заявити, що ця справа безумовно не є обчислена на інтерес, чи який-небудь зиск, бо колиби справді був який зиск (в що дуже сумніваюсь), то по порозумінню з дотичними співробітниками весь чистий зиск обернеться або на ремунарацію їхніх праць, або на якусь добродійну, ними означену, ціль.

Виключною метою і бажанням підписаного є: прийти в поміч духовенству у сповненню тяжкого проповідничого обов'язку, як рівнож дати ініціативу і нагоду до праці на цім полі.

Тож маю повну надію, що Впр. ОО. зрозуміють вагу проповідництва у теперішній час нашого душпастирства і громадно зголосяться до співпраці, надсилаючи свої праці на адресу підписаного.

З формального боку зазначую, що проповіді можуть бути або ориґінальні, або переклади чи перерібки з інших авторів, одначе популярні, оживлені примірами, для лекшого.

спам'ятання відповідно поділені і вкінці писані читко на одній сторінці картки.

Пожадана була б і співпраця наших богословів. Сподіюся, що цей зиклик не мине, як стільки інших, безслідно, але що Впр. Отці зрозуміють, що „время люте“ і що нам слід по своїм силам піддержувати духа Христової науки.

На всякий випадок про вислід цієї відозви буде в своїм часі оповіщення в „Ниві“.

о. Михайло Бобовник

Глібовичі великі.

Chlebowice wielkie ad Bóbrka.

Паломництво до Риму.

Св. Отець Папа Пій XI. Апостольським письмом з дня 6. січня 1929 проголосив 1929 рік надзвичайним ювілейним роком, бо в тім році Він зачав пятьдесятый рік від хвилі прийняття св. Тайни Священства В згаданім письмі Св. Отець звертається до цілого католицького світа з просьбою, щоби всі вірні діти католицької Церкви разом з Ним тішились тою особливою ласкою Божою, та злучені з Ним серцем і молитвою зложили подяку Богу і просили Бога за поміч як для Нього, так і для повіреної йому Церкви, якій грозить так багато зла і стільки небезпек. Всі католицькі народи вишлють у цім ювілейнім році свої паломництва до Риму, щоби зложити Св. Отцю побажання з нагоди Його Ювілею та щоби скористати з тих спасених жерел ласк, які через цілий той час попливуть обильнійше, як звичайно. Український нарід, що у своїй своїй маленькій частинці остає в злучі з католицькою Церквою, напевно також не занедбає цієї нагоди і схоче вислати й від тої маленької частини своє паломництво до вічного Міста, щоб заявити Св. Отцю свої почування і зложити сердечні побажання. Організації такого паломництва під протекторатом Його Експ. Митрополита Кир Андрея на місяць липень ц. р. піднялось Марійське Товариство Української Молоді у Львові, віддаючи технічний провід паломництва в руки о. д-ра Івана Бучка. Ті, що бажають взяти участь у згаданім паломництві звольте зголосити це письмом на адресу: Марійське Тов. Молоді, Львів, пч. скр. 198, або вул. Сикстуська 39 а. До зголошення треба долучити 1 фотографію, а на кошти організації паломництва 20 зол. пол. Зголошуватись найдалі до 15. травня ц. р. Кошти подорожі (їзди III. кл. поспішним поїздом зі Львова через Відень, Венецію, Рим, Неаполь і назад) винеситимуть 220 зол. На приміщення і прохарчування протягом двох тижнів треба рахувати приблизно около 300 зол. Ближчі подробиці будуть подані до відома у своїм часі.

Від Управи Марійського Товариства Української Молоді.

о. д-р Йосафат Моркевич

о. д-р Іван Бучко

† о. М. Баричко

Дня 4-го лютого с. р. похоронено в Щирці тамошнього пароха б. п. о. Михайла Баричка в 61. р. життя при численнім здвизі народа. Покійний належав до тих щирих труженників на церковнім і народнім полі, що для слави Христової Церкви, спасення душ і добра свого народа жертвують труд свого життя.

Син поважного міщанина в Кутах, по скінченню гімназії в Коломиї відбув богословські студії у Відні в Барбареумі, по висвяченню зістав сотрудником в Білявинцях, а відтак в Золотім Потоці коло Бучача. Крім ревної душпастирської праці занявся зараз в початках і працею около просвітного піднесення і освідомлення рідного народа. Ставши парохом в Бедриківцях коло Заліщик, не уставав в праці. І до нині в Бедриківцях згадують його зі щирою вдячністю. За його освідомляючу просвітну працю для народа філія Просвіти в Заліщиках іменувала Покійного в р. 1910. при його відході на парохію до Щирця коло Львова своїм почетним членом.

Як парох в Щирці розвивав дальше щиру душпастирську і горожанську діяльність, за яку його свої цінили і шанували, та не злюбили противники. Від початку вересня 1914. до кінця червня 1915 мусів Покійний укриватись перед арештованням і вивезенням до Росії. Коли з поворотом австрійського війська вернув на свою парохію, застав все своє господарство і парохіяльні будинки знищені, — свою родину в біді, і від того часу до смерти мусів з родиною мешкати у двох вогких комнатках на вікарівці. Та не зазнав спокою. В р. 1919 в червні на денунціацію місцевих фанатиків, котрі хотіли звести з Покійним свої особисті порахунки, арештували його польські військові власти, і просидів в слідстві в гарнізонній вязниці до кінця листопада. При таких переживаннях бл. п. о. Михайло став щораз більше западати на здоровлю. Вже поважно хорий не уставав в душпастирській праці. Сповнювання обовязків свого священничого звання все було у нього на першому місці, тож і зійшов передчасно в могилу примірний священик і громадянин. Виразом признання для праці Покійника були величаві похорони при численній участі духовенства і здвигу народа з Щирця і сусідних сіл, мимо лютого морозу. Всі установи і Луги виступили маніфестаційно з вінками, кружок УПТ в Щирці зложив терновий вінок, а заряд міста прибрав уллиці в жалобу. Щирі прощальні промови оо. Братів Духовних і промова Д-ра Савчака від народних установ піднесли заслуги Покійного.

Вдячна память про нього не загине. — Во вічну память будет праведник і воздасть ему Господь по серцю Ёго!

З м і с т

III. РІЧНИКА „НИВИ“ — РІК 1906.

під редакцією: свщ. Ярослава Левицького.

- Апologioетично-правнича бібліографія 507.
 свщ. Он. Волянський.
- Арештовання священика 520.
- Белетристика свщ. О. Волянський 341. 374.
- Бібліографія 68. 98. 161. 195. 227. 258. 322. 356. 386. 452..
 507. 643. (ріжних авторів).
- Бібліографія польська о. Йосиф Ганкевич 45.
- Бібліотека священика О. Б. 161.
- Будова церков 89. Душпастир з села.
- Буковина — унія — 3. 26. 52. 77. 108. 186. 203. 276. 333..
 365 396. 434. о. Іван Ших.
- Василіянські монахи і унія 67 А. В.
- Відмова заповоги захоронці 19.
- Віра перепоною науки 485.
- Вина чия? 521. Я. Л.
- Вольномулярі 487.
- Всячина 22. 46. 70. 101. 132. 164. 199. 228. 261. 294. 325. 358..
 388. 422. 453. 485. 517. 551. 582. 612. 644. 679. 710. 742.
- Гарнак — Єванг. Луки 487.
- Галичина — польсько-катол. образок. 519.
- Гльоси до промови про науку, релігію і школу 585. 629.
 о. Он. Волянський.
- Грунвальдська пісня 643. Др. Щурата, Ю. Званний.
- Держава а церква 463. 508. 649. свщ. Он. Волянський.
- „Діло“ а пастирський лист 105 с. с. с.
- Добродійність жіноча христ. 117. 147. о. Д. Тянячкєвич.
- Допись 677. с.
- Дрейфусяда в Австрії 486.
- Дрепер і его історія боротьби віри з наукою. о. Ф. Щєпко-
 вич 7. 56. 141. 206. 278. 337. 369. 401. 428. 460. 492..
 531. 461. 589. 619. 651. 683. 719.
- Духовна рива 15. о. Є. М.
- Духовенства організація 265. С. С. С.
- Духовенства синдикат 612. о. Теодор Цегельський.
- Духовенства голоси 648. о. Ігнатій Юхнович
- Європи політичне положення 191. Др. Фр. Павльзен.
- Еміграція до Прус. 233.
- Енцикліпа Пія X. до франц. народа 187. 220. Я. Л.
- Єрусалем Др. Вільгельм — філософія 380. о. Рєдкєвич.
- Жиди 78. 119. о. Он. Волянський
- Життя релігійне 17. 41. 65. 93. 129. 155. 187. 220. 255. 307..
 414. 546. Я. Л.

- Журналістика 472. Передплатник Вістника.
 Земля свята 296. 553 с. с. с. К. Є. паломник.
 Зброя наша 169. о. Данило Тянячкевич.
 Історичні нотатки 42. о. Йосиф Ганкевич.
 Като́л. церква а реформа супруж закона в Австрії 174.
 свщ. Он. Волянський.
 Като́л. Церква а філософія 406 441. свщ. Он. Волянський.
 Камо грядете? 681 о. Он. Гадзевич.
 Клерикали і поступовці 602. о. Вол. Антон.
 Конгруа 646 о. Йосиф Ганкевич
 Культура а церква 527 свщ. Он. Волянський
 Лібералізм 341. 374 " " "
 Ліберальний табор 676 " " "
 Масони 78. 119. " " "
 Наша діль 1. Я. Л.
 Науки релігії реформа 31. Душпастир з села.
 Наука релігії 123. 183. 393. 426. 457. 498. 525. 555. 639, 663.
 713. М. Баричко — парох і други.
 Напасти 20к. Я. Л.
 Науки природні а христ. віра 241. свщ. Он. Волянський.
 Наука релігії і школа 585. 629. " " "
 Начерки соціологічні. 86. 216. 345. 450. 470. 563. о. А. Г.
 Націоналізм 341. 374. свщ. Он. Волянський.
 Некрольо́гія 260. 645.
 Організації потреба нам 73. 264. с. с. с.
 Обряд перехід 151. 290. Душпастир з села.
 Отверте слово 137 с. с. с.
 Павла св. Ап. Тов. 489.
 Перегляд часописів 62. 96. 127. 158. 224. 251. 304. 348. 739.
 419. 541.
 Патронат на Руси 377. 411. Г. И. Маркевич.
 Переписка 72. 104 136. 230. 263. 328. 360 391 744.
 Перше св. Причастіє 285. 314 о. Ілія Чернодоля.
 Преса 341. 374. свщ. Он. Волянський.
 Промова при посвяченню пам'ятника 447. о. Теод. Лежогубський
 Росія і вселенська Церква. 10 36. 82. 114. 145. 213. 282 352.
 444. 478. 514 549. 567. 608. 633. 669. 704. 733. Володи-
 мир Соловєв. переклав Свщ. Волод. Герасимович.
 Родина і суспільне завдання 329. 361. 409. Сев. Даннер —
 виклад Я. Л.
 Рефлексії на часі 341. 374. свщ. Он. Волянський.
 Рикоть! 617.
 Синод. 56. 59. Я. Л.
 Статистичні нотатки 42. о. Йосиф Ганкевич.
 Соціалісти 78. 119. 487. свщ. Он. Волянський.
 Соціалізм. 236. 270. 299.
 Сіоністичний рух 310.
 Супруже та суспільне завдання 329. 361. 409 гляди: родина.

- Святкування святих днів 417. о. М. Баричко.
 Солідарність священника 503. 538. о. Йосиф Городієвський.
 Страйки 536. 574. 599 о. Стефан Донарович.
 Трисоюз 78. 119. свщ. Он. Волянський (гл. масони, соціалісти і жиди).
 Тов. Пія (Piusverein) 255. С. С. С.
 Теологія, чи є наукою? 558. 595 свщ. Он. Волянський.
 Уваги під хвилю 49. С. С. С.
 Угри-Русини 646. О. М. Каровець. Ч. С. В. В.
 Японська війна 488. (Відгуки).
 Збір наук на деякі неділі і свята і інші случаи сторін 191.
 Додаток до III. річника.

Нові книжки

Малий Катехизм християнсько-католицької релігії з підручника: Малий Катехизм христ.-кат. релігії одобрений цілим Преосв. австрійським Єпископством дня 9 цвітня 1894 переробив о. Юстин Гірняк, парох Ямниці. Станиславів, накладом „Священничої Помочі“ 1928. Друкарня ОО. Василіян у Жовкві, стор. 54. Зовнішній вигляд книжки гарний, обгортка прикрашена репродукцією образу маляра Доре: дванайцять літній Ісус посеред учителів в ерусалимським храмі. Друк відповідно дібраний, читкий, виконання і коректа без закиду.

Але сама перерібка єпископського катехизму випала менше вдачно. Роботу зроблено без відповідного пляну; матеріялу, поданого в переробленім катехизмі, не достроєно до рівня розвою дітей чотирох висших (3, 4, 5, 6) літ навчання у вселюдних школах. Автор механічно пропустив кільканайцять потрібних питань (н. пр. про небо, про пекло), декуди стягнув два коротші питання в одно, довге, нескладне, а цей додав кількадесять питань з середнього катехизму єпископського, з катехизму Дегарба і з біблійного катехизму, вставив кілька своїх—впрочім вдалих—питань і відповідей, змінив кілька термінів не все на красші.

В малим єписк. катехизмі є троякі питання: одні без знаків, в них подається матеріял для I. II. року навчання; трудніші питання зі зірками призначені на III. і IV. рік навчання; а на V. і VI. році навчання доповняється матеріял питаннями з хрестиками. Автор зовсім пропустив ті значки і тим чином утруднив—передусім молодим катехитам і світським учителям—поділ і вибір катехитичного матеріялу на поодинокі роки навчання.

Щей взяв він за основу своєї перерібки найстарше видання малого єпископського катехизму, зперед 1903 р., непо-

правлене Ординаріатською Комісією (оо. Стефанович, Гузар, Лужницький, Рудович, Володимир Гургула). У 1904 р. провірила і справила ся комісія весь текст катехизму і переклади молитов, усунула з підручника тяжший і зайвий матеріял, а додала потрібний та устійнила термінольоґію, яка, з малими змінами, зробленими пок. єпископом Боцяном, уживається у всіх шкільних підручниках до сьогодні. І так лишився в катехизмі о. Гірняка текст шостої Божої заповіді: „не чужолож“, пятого головного гріха „обжирство і п'янство“, „крещення“, „крестити“ і т. і.

Також і сам о. Гірняк частинно змінив тексти саме сього катехизмового матеріялу, якого молодь звичайно вчить ся напам'ять. Доторкається се тексту „діл милосердя“, „гріхів проти Святого Духа“, гріхів, взиваючих до неба о пімсту“ і инш. Очевидно не є се великий промах, але всежтаки буде воно вражати молодь передусім у тих клясах, у яких одні будуть мати катехизм о. Гірняка, а другі инший.

Мова не всюди вигладжена, чиста, ядерна; деякі питання поставлені нескладно (н. пр. „Коли ми заявляємо назовні особливо християнську віру?“).

На 8. стороні починається катехизмова часть уступом: „Про катехизм і його ціль“. Автор, мовби забув про заголовок, говорить тут найперше про ціль життя людини на землі. Перше питання сього уступу, виняте з біблійного катехизму, є: „На що ми жиємо на землі?“.

Опісля переходить він на прославлення Бога і в другім питанню питає: „Хто гідно прославляє Бога?“. Аж при кінці сього уступу ставить довге питання, що відноситься до катехизму: „В котрій книжці зібрана коротко наука про прославлення Бога через християнську віру, надію і любов?“.

В § 1. збережено германізм: обявлені правди „Католицька Церков подає до вірування“ і мусимо узнавати правдою те, що Бог обявив, бо Він „ні сам не може помилитися, ні нас не може ввести в помилку“. Правда, в німецькім ориґіналі малого катехизму є: die katholische Kirche zu glauben vorstellt, Gott weder irren noch irreführen kann, а в катехизмі для католиків в Швайцарії: nicht irren und nicht in Irrtum führen kann. В новіших катехизмах (Der mittlere Deharbesche Katechismus. Neu bearbeitet von Jakob Linden, S. I. 1919., Katholischer Katechismus vorgeschrieben von Bishöfen Deutschlands. Ausgabe besorgt vom Th. Mönnichs S. I.) заступлено ці слова більше зрозумілими висловами: „die katholische Kirche lehrt“ і „weil Gott nicht irren und nicht lügen kann“. Др. Штірліц висловив се ще коротше: „weil das wort Gottes die Wahrheit ist“. (Grösseres Religionsbüchlein bearbeitet von Dr Heinrich Stieglitz. Kempten und München 1919.)

В § 4. викладається наука про Бога і Його досконало-сти. Словами, дітям незанимаючи, питає автор про незнані Божі досконалости. Питання трудні; 18 питання: „Чому кажемо, що Бог є найдоскональший, бо Його істновання розум і воля є найліпші? — або найдоскональші“ дитина народної школи ані не зрозуміє, ані не зможе вивчитися його.

На 94. питання: „Хто є по смерті св. Петра видимим головою Церкви?“ автор відповів: „По смерті св. Петра видимим головою Церкви є Папа Римський, се є Єпископ в Римі“. В німецькім оригіналі є *Bischof von Rom*, а се не значить єпископ в Римі, бо в Римі є багато єпископів, та не всі вони є папами.

Менше вдалою видається нам ось така дефініція св. Тайн: „Святі Тайни є то видимі й чутні знаки, установлені Ісусом Христом і т. д.“ Автор ужив слово „чутні“ з огляду на форму св. Тайн, яку уділяючий мусить виголосити виразними словами, без переривання і повторення (*forma debet esse vocalis, sine interruptione et repetitione prolata*). Та слово „чутний“ має у нас двояке значіння: одно голосний, якого можна добре чути (*laut, hörbar, vernehmlich*), а друге вонючий, смердючий (*stinkend, unangenehm riechend*). Один зловний школярик може спричинити соблазн між дітьми, а катехита поставити в прикре положення.

На 26 стр. автор вставив ось яку посвяту Найсолодшому Серцю Ісуса рано: „Божественне Серце Ісуса! Жервую Тобі через Непорочне Серце Марії нинішний день в наміреннях, в яких Ти самого себе жертвуєш на престолі“. Діти не легко зрозуміють сю молитву і не легко вивчатся її на память.

Єпископський катехизм, річево дуже добрий, служив молоді й католицьким родинам вже 35 літ. Вже в 90-тих роках підношено, що він затрудний для шкільних дітей, а для теперішньої молоді менше пригожий.

Навіть щирі католики підносили заміт, що катехизм засухий для дітей, що він є збіркою питань і відповідей, органічно незв'язаних зі собою. Се признав і найгорячий оборонець катехизму в школі, катехит єзуїт Лінден.

Працівники на катехитичній ділянці стали вихісновувати нові здобутки педагогії, психології, дидактики й методики також і до навчання катехизму. Принято лекшу методу навчання, уложено відповідніші підручники та понехано катехизм австрійського єпископату. Чехи уложили для своїх шкіл два катехизми і видали їх в Празі і в Оломунці. Австрійські Німці користуються підручником Піхлера: *Katholisches Religionsbüchlein*, католики в Німеччині мають гарні підручники, уложені по монахівській методі: *Klein es тай Größeres Religionsbüchlein von Dr. Heinrich Stieglitz*, також *Das neue bayerische Religionsbüchlein vom Karl Raab*. У Поляків

начислили ми шість нових катехизмів—а деякі методично уложені, як: *Mały Katechizm*, Lwów 1926, *Więszy Katechizm gumsko-katolicki*, Lwów 1927, ks. Walenty Gadowski *Elementarny i Więszy Katechizm katolicki*. У нас вже маємо кілька нових підручників, тому зовсім не було потреби наново видавати старий, тільки в дечому перероблений, єпископський катехизм.

I. В — овець.

Монс. Р. Г. Бензен: Парадокси католицизму. Переклад з англійського. „Добра Книжка“ 98. випуск. Львів 1929. Стр. 128. Автор підносить, розважає й зводить в гармонію ріжні „суперечности“ (мир і війна, святість і гріх, віра і розум...) в життю Христа і аналогічні „суперечности“ в життю католик. церкви. Пише приступно, помічує бисто, однак не кожду „суперечність“ удається йому вигладити для повного вдоволення. Книжку варта перечитати, бо вона причинюється до глибшого усвідомлення нашої віри.

Апостол Любови св. Альфонс Лігорі. Переклад з французької мови. Видавництво чина Оо. Редемптористів. Станиславів 1929. Стр. 127. мал. форм. Зі світлинами. Ціна 1 зл. Ясно і проглядно поданий тут життепис св. Альфонса., а на кінці розвій і нинішній стан чина Оо. Редемптористів. Св. Альфонс Лігорі мало знаний у нашій суспільности, тому добре зробили Оо. Редемптористи, що видали отсю книжечку, в якій побожна душа знайде багато зразків для свого „збудовання“, а загал зможе довідатися про історію чина Оо. Редемптористів і їх місію. Поручаємо книжечку для парохіяльних бібліотек. (Замовляти по адресі: Оо. Редемптористи, Станиславів, ул. Голуховського ч. 61).

Др. Осяп Назарук: Преса — перша міжнародня вистава світової преси в Кольонії. (Вражіння і думки українця). Накладом Укр. Христ. Організації. Львів 1929. Стр. 192.

Michel d'Herbigny S. J: *L'islam naissant—notes psychologiques* (Народини ісламу—психологічні завваги). „*Orientalia christiana*“ vol. XIV.—2. Nuss, 51. Martio-Aprili 1929. Roma. Стр. 181—323.

Записки чина св. Василія Вел. Том III. Вип. 1—2. Жовква 1928. Зміст: I. статті: Християнство на Україні за часів князя Ярополка I. (В. Заїкин). Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВО у Львові (др. Я. Гординський). Бібліотека львівських Василіян (о. Й. Скрутень).

II. Матеріяли: Причинки до життя і справи м. Мокрини Мечиславської ЧСВВ (свщ. Е. Майковський). Дневник протоігумена Г. Пазина ЧСВВ (о. Гл. Кинах ЧСВВ). Каталог Прокураторського Архіву в Римі (К. Королевський). „Синopsis“ пліснесько-підгорецького монастиря (Й. Скрутень). Матеріяли до каталогу василіян. монастирів у Галичині (М. Голубець).

III. Miscelanea. IV. Бібліографія. В. „Бібліографії“ є патетичний наступ на о. Королевського за його розвідку „L'Uniatisme“ (посередно й на „Ниву“), одначе нешкідливий. Патетичні фрази.

Богословія Т. VII. Кн. 1. (1929). Зміст: Dr. G. Kostelnyk: Das Prinzip der Identitäts -- Grundlage aller Schlüsse. бр. Й. Г.— Відвідини незєдинених архієреїв у митроп. Шептицького. Др. Роман Ковшевич: Погляд на україн. канонічну літературу. Огляди й оцінки. Вибрані питання. Всячина.

Всячина

Шукають соблазни. Вийшла собі у Львові с. р. брошурка „Візантійство і боротьба з ним“ накладом „Т-ва безженних священиків ім. св. Йосафата в Станиславові“. Передруковані там статті з „Нової Зорі“ і доданий епілог „Від видавництва“, в якому між иншим стоїть:

„о. Костельник у згаданій статті в „Ниві“ явно пропагує очевидно протестантську засаду, кінчаючи ту статтю зазивом, щоб обговорювані тут справи піддавати—гласованню. „Зробіть — пише — плєбісцит бодай між духовенством“... „Бодай“ — значить, що о. Костельник не противний і плєбісцитови на основі „загального, рівного, тайного і безпосередного голосування“. Якби так о. Костельник був менше зарозумілий та не відмовляв усім, з ким тільки полемізує, ясности в думанню а навіть розуму, то можнаб мати надію, що він дасться поучити про те, що ніякого „плєбісциту“ в порушених тут справах катол. світогляд не допускає ні в ма-сах, ні серед духовенства, бо католицизм має свої строго определєні інстанції, котрі рішають про те, що і як має бути в Церкві. На жаль по вдачі о. Костельника, яку вже від довгих літ обсервуємо в його публичних виступах, доволі трудно припустити, щоб він дався (,) комуб то не було (,) поучити.

На щастя до таких послїдовностей (,) як він (,) доходять серед нашого духовенства вже тільки такі одиниці (,) як візантієць В. Д. С., котрий у тїйже „Ниві“ кабоженства майські й до Прєсв. Христового Серця називає „так гарним і люблєними“ — в лапках.

Дві одиниці, маючи в руках орган, при сприяючих їм обставинах і браку прилюдного реагування

робили і роблять досі просто немислимий хаос... Ми переконані, що з хвилею (,) коли зачалося прилюдне реагування на їх руїницьку роботу (,) наступить вправді зразу певний (!) неспокій (,) як при кожній операції, але кінець кінців вийде на добро нашій Церкві й суспільности“.

От шукають соблазни й нахабно завзялися „держати правду в неправді“. о. К-к поручав їм зробити плебісцит щодо редакційного ведення „Нової Зорі“, а вони се перекутили світови на диво. Такий „плебісцит“ дійсно відбувся на загальних зборах священниого Т-ва „Єдність“ 23.IV. 1928, де прийнято резолюцію: „Зібране духовенство одобрює напрям „Ниви“, органу нашого духовенства, і висказує її редакторови повне довіря, признання й подяку“.

Сього року сама редакція „Нової Зорі“ розіслала анкетні картки до своїх читачів, щоби довідатися, як люди задивляються на редакційне ведення „Нової Зорі“. Значить: плебісцит тай то на основі „загального, рівного, тайного і безпосердного голосування“. І се не є „пропагованням протестантської засади“, бо се роблять „вони“! Трясавиця, тай годі! Вони иншим підсувають її, а міжтим самі западаються в неї.

„Датися поучити“—можна би, але нехай перше ті, що так наперлися „поучати“ о. К-ка, навчуться грамотно писати—бодай інтерпункційні правила розуміти (протинки в скобках, яких в їхнім оригіналі нема, нехай їм послужать як перша лекція).

А та алюзія „в сприяючих їм обставинах“—до кого вона відноситься? на кого показують пальцем? (Мабуть тому їх брошурки у Львові не дістанеш.. Криються з нею.) „Нива“ виходить з ординаріятським дозволенням, а брошурка „Візантійство і боротьба з ним“, хоч випечатана у Львові, замість місцевого ординаріятського дозволення має „Накладом Т-ва безженних священників ім. св. Йосафата в Станиславові“. Гм! Нема то, як бути „церквою“—незалежною й непомильною, за яку вони заедно себе подають, бо можна громи кидати на „всіх і вся“...

Назва „унія, уніати“... Пише нам один наш чоловік, що проживає на Волині: „Я сам—може й неслухно—не годжуся на таку назву своєї церкви. Не можу зрозуміти, як це розуміли наші предки, котрі прийняли були ту назву.

Таж ми є католиками в повнім того слова значінню. А унія (unio) після мене рівнається лишень якомусь середникови, через який осягається якусь ціль, як н. пр. рух (motus)

є лишень середником до акту. Як поміж потенцією і актом є рух, так і тут поміж католицькою церквою і церквою не-зединеною є церква уніятська — „унія“.

Після мене церква може бути лишень підвійна: католицька і не-католицька, а не якась третя, посередня *quasi-semi*—католицька, чи уніятська, яка вляється тут нічим иншим, як лишень середником, самою злукою, самим лучником церков не-католицьких з католицькою.

Цего я навчився від Поляків. Вони нас не знають инакше називати, як лишень „*unitami, unicki biskup, unicka cerkiew, unicki ksiądz*“ і т. д. і т. д.“

Від себе додаємо, що воно в Польщі так було (ще й до нині се покутує). Тому Австрія й придумала для нас назву „гр. католики“, при чім нам треба лишитись.

Своєрідні клопоти. В Полупанівці, повіт Скалат, є польський парох, ks. Konstanty Turzański, емігрант з Росії. Його поведінка дає сотні клопоти нашому тамошньому парохови. І так ks. Turz. завзявся займати в своє посідання т. зв. „Святу Гору“ в Полупанівці, де була кам'яна фігура Христа і хрест в нашім посіданню, і там бували відпусти. Спершу пробував судово, але програв. А потім довів до того, що 30.XII.1927 р. „хтось“ розбив ту фігуру Христа і хрест і повалив їх на землю. При свідках він висловився, що „хто ту фігуру знищить, одержить відпущення гріхів“.. Пізніше таки забрав ту розбиту фігуру до закрестії свого костела. Нашого тамошнього (в Скалаті старім) пароха на проповідях називає „дідьком“ і т. ин. без кінця. От у нас бувають „своєрідні клопоти“.

Від кількох священників дістали ми письма, де нам доносять, що воевідства—з покликком на Конкордат § 25 — відкинули їх відклики в справі дорогового податку, і наказали їм платити сей податок титулом ерекціон. ґрунту.

Не знають конкордату. В звязку з зарядженою Митрополічим Ординаріатом продажу части ерекціональних ґрунтів діються неімовірні річі. Уряди земські висилають поліцію, і та по коршмах від жидів допитується, скільки поля і на що священник продає. Цікавий обіжник до постерунків поліції розіслало львівське староство в справі парохіяльних рад, бо після цього обіжника поліція має ствердити: „*Jaka intencję miał biskup przy zakładaniu rad parafjalnych?*“ Та вже хіба гумористичне є письмо Пов. Уряду земського у Львові з дня 7.I. 929. Ч. 2054, яке тут залучаємо.

Do Urzędu gminnego w Zapytowie pow. Lwów.

Powiatowy Urząd Ziemiński we Lwowie niniejszem zawiadamia, że w dniu 11 stycznia 1929 o godzinie 8-mej rano przybędzie do tamtejszej gminy Komisarz Ziemiński celem przeprowadzenia dochodzeń w związku z dziką parcelacją (!) ґрунтів

erekcjonalnych gr. kat. Proboszcza w Zapytowie. W tym celu w powyższym dniu winien Pan Naczelnik gminy względnie jego zastępca wraz z 2 assesorami oczekiwać Komisarza Ziemskiego w kancelarji gminnej o godzinie 8-mej celem asystowania przy dochodzeniach. Obecność p. Naczelnika gminy względnie jego zastępcy jest konieczna.

Комисарз Зиємски

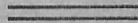
wr. J. Kostuś

Теперішній румунський предсідник міністрів Маню є гр.-католиком. Перед тим був він синдиком гр. кат. митрополита в Бляй (Бляж). От бодай у Румунії гр. католик є „високою фігурою“.

Віроісповідна статистика Данії: національна церква (протестанти) 3,200.37 або 97·9%, римо-католики 22 137 або 0·7%, баптисти 6.989 або 0·2%, жида 5.947 або 0·2%, безконфесійні 12.744 або 0·4%, інші 19.642 або 0·6%. Ударяє малий відсоток безконфесійних, хоч се протестантський край.

Віроісповідні диференціяції на Мадярщині в 1926 були ось такі: 3 рим. катол. віри виступило 1782 душ, приступило до неї 1847, отже було 65 душ звишки; греко-католики мали 37 душ знижки; кальвіни 183 звишки; лютерани 167 знижки; православні 163 знижки; жида 180 знижки (виступило 451, приступило 271); баптисти мали 324 душ звишки. Як на загал, то рішаючими були тут соціальні причини: гр. католики, православні і лютерани тратять, бо се „чужі“ віроісповідання для мадярів (лютеранська віра уходить за „швабську“); жида тратять в наслідок асиміляції; кальвіни ростуть, бо се „мадярська“ віра; баптисти ростуть, бо й там тепер час сектярської агітації.

Анегдота, що проповідникам може придатися. Вольтер, славний франц. письменник і зідливий ворог обов'язленої віри, в одному товаристві жартував, що продасть своє місце в небі за одного таляра. На се відповів йому один суддя: „закон нікому дозволяє продавати, що не є його власністю. Якщо докажете мені, що ви маєте місце в небі, то я Вам дам не один таляр, але тисячу.“

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові

Редактор-видавець о. Д-р Гавриїл Костельник

Вся писанка для „Рідної Школи“!

Конкурс

Виділ Тов. св. Ап. Петра

розписує отсим конкурс на запомоги для гр. кат. убогих Церков львівської Архієпархії. Сума, призначена Загальними Зборами на запомоги, виносить 8.000 зол. Старатись про підмогу можуть дійсно вбогі церкви, члени Товариства, які не залягають із членськими вкладками.

Подання, конкомітовані Урядами деканальними, належить надсилати до

Виділу Товариства,

Львів, Корняктів 1/III.

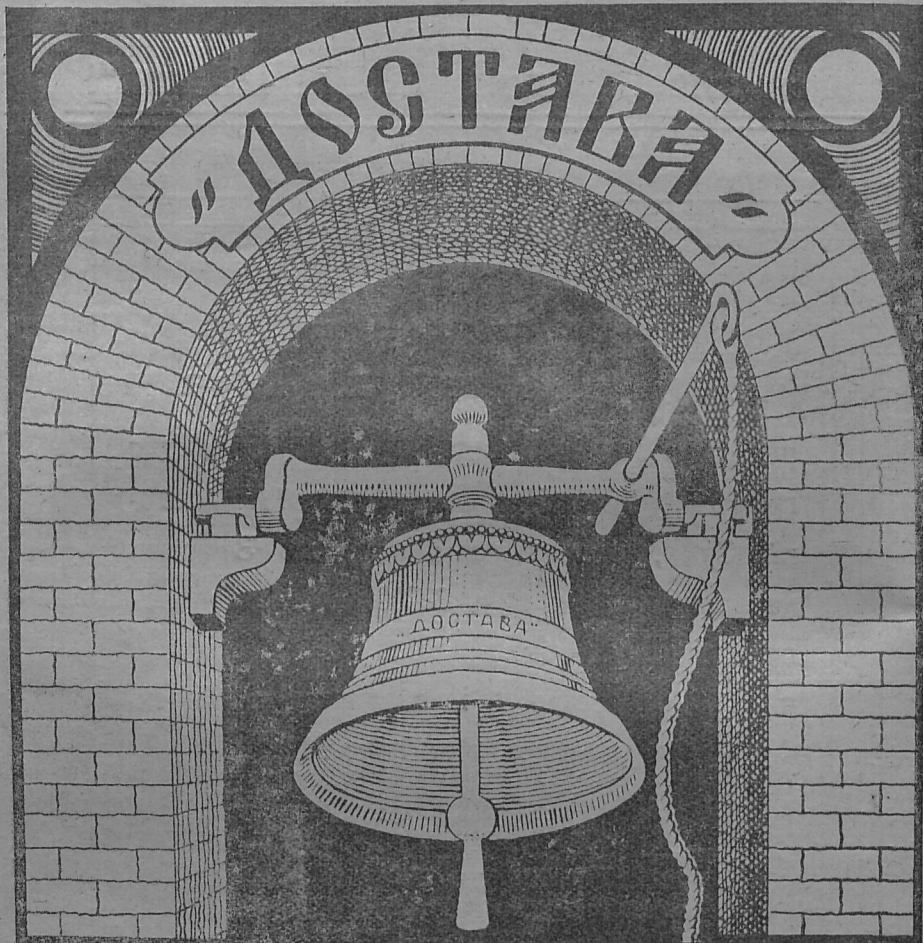
(Домівка Власної Допомоги),

найдалі до кінця мая с. р.

ЗА ВИДІЛ:

о. Ал. Базюк
голова

о. П. Дзедзик
секретар

НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинока українська кооператива

— „ДОСТАВА“ —

у своїх складах: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок
ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16. — —

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, ви-
готовлення іконостасів і ручить за солідне стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно за речами звертатися до Дирекції: Львів, Домініканська 11, 1. п.
Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними речами є або
у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою
кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З сих причин заслуговує на повне довіря і попертя.

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

|| Передплата вносить 18 зл
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктив 1
Чекове конто: 151.092.

З М І С Т

<i>о. Сев. Матковський</i> : Рятуймо нашу
дітвору	161—166
<i>о. Петро Дзедзик</i> : Розвязка римського
питання	166—168
<i>о. Др. Г. Костельник</i> : „Мняще службу
приносити Богу“	169—174
<i>о. Ю. Дзерович</i> : Довоєнна праця на-
шого духовенства	174—178
<i>о. Анд. Галандюк</i> : Про методу науки
релігії	179—185
<i>о. Др. Пелліх</i> : Промова в соймі	186—190
<i>о. Он. Гадзевич</i> : Справа організації
слуг	190—191
<i>о. Мих. Мосора</i> : По чий стороні
облуда?	191—192
<i>Др. З. Під розвагу нашого духовен-</i>
<i>ства.</i>	193
Редактори „Ниви“	194
Нові книжки	194—197
Всячина	197—200
Проповіди (додаток)	65—80

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк. в проповідничим додатком в 1 арк. до кожного числа

|| Передплата виносить 18 вл річно, для Америки 3 долляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів 1
Чекове конто: 151.092.

о. Св. Маткавський

Рятуймо нашу дітвору

(Докінчення)

Мені здається, що в тім напрямі виховання наших дітей виказує дуже великі браки.

Придивімся от хочби родині тих бідних наших людей, що своє життя ведуть в злиднях. Як мало там того родинного тепла, що людині серце наповняє любовю до свого родинного гнізда, себто батька, матери і ближшої рідні, а не говорю вже о любови до свого народу, до своєї Церкви і до свого обряду. Брак почуття якоїсь спільноти, а вибуялий індивідуалізм; брак виrozumіння другого — хочби навіть собі кровю найближчого, а страшний егоїзм і матеріалізм, самолюбство і задрість. На се можна дати дуже багато доказів, та се занадто розширилоб отсе мое письмо. Я зверну увагу лиш на одну обставину. Давно жила наша родина вкупі і вкупі працювала на прожиток під кермою батька, чи матери. Нині хлопець чи дівчина, що ледви підросте трохи, старається якнайскорше покинути своє родинне гніздо і заложити своє окреме, а коли його заложить на перекір навіть волі родичів, не журиться вже о долю батька—матери і прочої своєї рідні. Нераз доходить до того, що старший син або дочка живе в добрі, а проча рідня — особливо стара мати і сивий батько— в злиднях коротають свій вік, бо діти розбрились — забрали все, що лише змогли від них, та поволи, в клопотах за свої

ЛБ АН УРСР

№. № _____

діти, майже забули за своє родинне гніздо і не знаходять навіть часу цілими місяцями на відвідини свого старого батька й матери. Правда, життя нині тверде і гірке — і дуже тяжко приходитьс'я його вести в нинішніх часах. Та всетаки тільки взаїмна, сердечна любов може його нам нині осолодити і влєкшити, а певно в першій мірі любов родинна. Бо щож частійше й з більшою приємністю згадує кожний з нас, як не свої діточі вражіння і молоді переживання, хочби вони були і не дуже милі? До чого більше лине наше серце, як не до своєї люблячої матери і дорогого батька і до всіх тих осіб, котрі в якихнебудь сердечних зносинах жили з нами і причинялися до розвитку тих наших сердечних почувань? Взагалі чи не кожний з нас, навіть високо інтелігентний чоловік, навіть помимо своєї волі, не поступає в життю так, як то було в його батьківськїм домі?

Отже треба нам при релігійно-моральнім виховуванню нашої дітвори звертати увагу особливо на любов. Тому то і св. Йоан, коли вже не міг багато говорити, кликав до перших християн: „любїться, дітоньки“. Любов се найвисша християнська чеснота. Ходить тут не так о сю родинну любов, що так скажу звїрячу, кровну і племінну, а о ті висші почування спільноти — наших душевних бажань добра — коротко: ідеалів.

Серце кожного з нас бажає собі якнайбільше радости в життю і тужить за нею, а наша бідна дітвори, особливо бідняцька на селі і в місті, позбавлена її, як не цілком, то в великій мірі. Даймо сїй нашій дітвори якнайбільше тої радости, зробім їй життя радісним, але так, як сього вимагає наша св. віра і наш народний інтерес. Тоді наша дітвори не буде така похопна до всякої сваволі, нераз аж дикої, а наша доростаюча молодь не буде така похопна до розпусних жартів, вічного гуляння, одним словом: до диких обичаїв. Тоді вона не буде так легко доступна для тої релігійної байдужности, а навіть відступства від св. віри.

Сеж перша і дуже важна ціль нашої організації, здобути діточі серця! А коли здобудемо діточі серця, здобудемо і серця їх материй і батьків. І вони горячо допоможуть нам з усіх своїх зусиль дійти до нашої мети. А отся мета се релігійно-моральне виховання нашої дітвори. Дітвори буде бачити в нас не якихсь чужих, строгих учителів і наставників, але своїх приятелів. Вона приляже до нас серцем, отже і душею, тєді зможемо уформувати ту душу так, як сього вимагає наша св. віра і спасення душ.

Все дотепер сказане — се не щось нового, а знані нам всім річи, однак з цього льогічно виходить: в який спосіб треба нам братися до поправи наших нинішних, таких прикрих і сумних обставин, отже і до переведення наміреної нами організації.

Мусимо звернути увагу насамперед на передшкільне виховання нашої дітвори. Мусимо в першій мірі старатися здобути діточі серця, даючи їм якнайбільше приємних і радісних хвилин, котрі дітвора мала би причину мило згадувати через ціле своє життя. А так здобувши серця, прибратися й до душі.

Сю задачу може й повинна сповнити так звана „захоронка“. Як вона се має сповнити, не є завданням сього мого письма, бо хоч се не легка річ і вимагає великого знання та витревалости в праці, однак те все знайде кожний, хто сими справами інтересується, в ріжних на сю тему книжках, написаних світлими педагогами всіх народів і країв.

Я вже висше згадав, що, на щастя, є вже в нас почини такої організації і виховуючих інституцій церковно-суспільних, котрі вже в части пробують або й виконують з більшим або меншим успіхом свою задачу.

До нашої ціли найблизше стоять захоронки СС. Службниць Пр. Діви Марії, котрих першим оснувателем був незабутої памяти о Сілецький, парох Жужеля перемиської єпархії. Не моя річ списувати історію оснування і розвою цього згромадження, хочу тільки сказати, що його оснуватель, котрого я лично знав і з котрим я в самім почині обговорював його ідею, мав на думці оснування такої виховуючої інституції. Оскільки виконують ту свою задачу нинішні наші захоронки, не в силі я багато сказати, одно тільки се певне, що тих кількадесять захоронок, по більшій часті дуже бідно вивинуваних і розкинутих по цілій нашій церковній провінції, цілком не вистарчає до осягнення тої ціли ратования не соток, але соток тисяч нашої душевно загибаючої, бідної дітвори.

Ми мусимо створити велику і многочисленну організацію-товариство, котре доложило би всіх зусиль до сповнення сеї великої роботи релігійно-морального виховання нашої опущеної дітвори. Воно має нам дати не лише всі потрібні матеріяльні засоби, але й співробітників в тій праці. Воно не може обнимати лише наше духовенство і монаші чини, але якнайширші круги нашої суспільности — головно батьків і материй нашої дітвори. Воно мусило би бути щось в роді австрійських „Christlicher Kinderfreunden-Verband“ або „Frohe Kindheit“ і т. п., що числять уже кількадесять тисяч членів, мають кілька сот кружків і свій часопис „Das Kind“. (Сі організації борються передовсім з заразою соціалізму і комунізму, котра дуже сильно розвинулась в нинішній Австрії.)

Певно, що ми не можемо попросту ту чужу квітку пересадити на наш ґрунт, бо в нас інші обставини, інші люди і інші засоби, як там, але всетаки ми багато можемо скористати з їх способів і метод, які вони вже там випробували і досвідчили. Ясною річю, що така організація мусила би бути цілком аполітичною, що мала би на меті лише релігійно-

моральне виховання дітвори в душі нашої Церкви і нашого народу. Не ходилоб тут о шкільне виховання, бо ту задачу сповняє у нас „Рідна Школа“, але о передшкільне і позашкільне виховання нашої дітвори. Ся інституція мусіла би бути одинока на цілу нашу церковну провінцію. Се конечно — раз для одноцільної організації, а другий раз, що поділи на епархії і т. п. означалиб лише велике ослаблення діяльності і матеріяльних засобів цілої організації. Певно, що не могло би обійтися — з огляду на великий простір без відділів епархіяльних, деканальних чи повітових та місцевих кружків, але вони мусілиб мати спільний провід, в котрім мали би своє слово не лише єпископи і духовенство, але також представники родичів та опікунів дітвори. Розподіл праці тих всіх чинників вказувалиб статuti і регуляміни сеї організації. Вони мусіли би точно означити цілий круг діланья, н. пр. щодо зеднування членів, збирання фондів, закладання відділів і кружків, основування захоронок, де заходить пекуча потреба так, щоби згодом покрити цілий край такими установами. Центральні відділи і осередки мали би задачу кермувати і надзирати діяльність на місцях, добирати людей і співробітників, доглядати все, що діється в цілім товаристві, винходити способи і заходи та розділяти призбирані матеріяльні засоби. За підставу тих змагань організації треба би взяти в першій мірі вже існуючі захоронки й захисти. Однак їх треба би відповідно і доцільно зреформувати. Сі нинішні установи на сім тільки зискалиби, особливо позбулисьби страшної журби о хліб насущний. Та се вже річ і задача нашого єпископату та настоятельства СС. Служебниць Пр. Діви Марії і інших чинів, що удержують захоронки і захисти. Ходилоб особливо о виховання цілої армії робітників і робітниць, що потрудися би в сій інституції. Требаби було устроїти кілька різних відділів, де виучувалисяби одні на добрих учительок і фреблістів, другі на справних і досвідчених лікарів і доглядачів хорих, треті на добрих організаторів і учителів домашнього господарства і т. п., четверті на кваліфікованих учителів, котрі з часом моглиби обнимати і учити в народних школах і т. п. Вкінці й на таких, щоби з викладами і відчитами, кінами і світляними образами обїздили наші села і місточка і так розширювали діяльність та зеднували нових членів і прихильників.

Як бачимо, їх діяльність булаб дуже широка і різнородна.

Одні провадилиб передшкільну дітвору в захоронках і захистах, другі організувалиб і провадили позашкільну наву для дівчат і хлопців. Треті опікувалисяб хорими, а з часом і догляданням хорих по шпиталях і лікарських амбулаторіях. Четверті улажувалиби різні свята-забави, вистави, провадилиб хори, бібліотеки для молодших і старших.

Інші займалисяб домашнім господарством, збиранням фондів, видавництвами і т. інше. Така інституція булаб в силі постаратися о відповідні доми і огороди, о відповідне виновання тих захоронок в потрібну обстанову і приряди і т.д.

Така інституція булаб в силі постаратися о достаточне удержання для всіх своїх функціонерів, а не менше і о доживлювання і відповідне лічення найбіднійшої дітвори. Як бачимо, така діяльність, розуміється доцільна, булаб не тільки дуже хосенною і благодатною, але zarazом ставала би велиною атракцією для організації — так, що кожний, і найбіднійший, не тільки стававби її членом, але й не пожалувавби датків на таку хосенну річ.

Така організація відтяжилаб родину в вихованню своїх дітей, вона піднеслаби любов і довіря до нашої Церкви і обряду та свого народу.

З вихованців сеї інституції вийшлиб з часом і нові кадри робітників, котрі, свідомі своєї ціли, не жалувалиб ні праці, ні труду, а докладалиб і свої цеголки до будови великої палати релігійно-морального виховання нашої дітвори, а тимсамим й цілого народу.

Безперечно, що така робота вимагає і часу і витревало-сти, завяття і жертви всіх робітників і цілої суспільности та що се не легка річ. Однак не забуваймо, що кожду справу, де ходить о спасення душ, певно поблагословить Христос і Пр. Діва, під котрої покровом отся інституція мала би працювати.

Найбільше відстрашуючою річю, безперечно, буде придбання матеріяльних засобів. Але я певний того, що при таких спільних і зорганізованих заходах будуть рости записи і фундації „як гриби по дощі“. Дадуть багато і сі батьки і опікуни, що їх дітвора буде користати з сеї інституції, дадуть де-що і різні вистави і свята та т. п. по наших селах і містах уряджувані робітниками такої інституції, дадуть і громади, котрі при теперішнім законі о суспільній опіці обовязані відповідні квоти вставляти в свої бюджети що річно на такі ціли. Тому можна бути певним, що така інституція й без публичної жебранини (що є дуже осоружною річю, а ставить на дуже хитких ногах кожду інституцію, котра спирається лише на принагідних датках) не буде терпіти недостатку. Однак вона мусить бути поставлена не тільки на чисто церковних, але також і на широких підставах цілої суспільности.

Вкінці я цілковито свідомий того, що сей мій проєкт є ще не цілком вистарчаючий, а тим менше звершений; його ще треба широко обговорити, розробити, усистемізувати та розширити, а се має нам дати широка і вичерпуюча дискусія, до якої я отсим всіх люблячих свій нарід і Церкву та людей доброї волі і охочих до праці запрошуюю. А zarazом прошу

редакцію „Ниви“, як і другі християнсько-католицькі часописи, о відкриття своїх шпальт до такої дискусії.

Остерігаю всіх, щоби отя дискусія не скінчилася на балачках, а може і сварках, але щоби найскорше зєднала нас всіх до діла—доцільного і хосенного виховання нашої бідної, опущеної та нещасливої дітвори по наших селах і містах, що тисячами пропадає для Церкви і народа, а що найважніше для неба.

Отці наші духовні, браття і сестри, батьки та матери, рятуйте нашу дітвору!

о. Петро Дзедзик

Розвязка римського питання

(Докінчення)

2) Зміст підписаних договорів.

В склад договорів, заключених між італ. правительством і Апостольською Столицею, входять:

- а) політичний трактат, що розв'язує римське питання,
- б) конкордат, що управильное відношення італ. правительства до катол. Церкви в Італії,
- в) конвенція, яка управильное фінансові справи поміж Апостольською Столицею і Італією.

Політичний трактат обнимає 27 артикулів. Головні постанови його такі:

1) Обі сторони приймають перший артикул італ. конституції із 4.ІІІ. 1848, по якому катол. релігія являється головною і пануючою релігією Італії.

2) Створена церковна держава „місто Вайтикан“ (Citta Vaticana) являється повною власністю Ап. Столиці із абсолютною владою, суверенною юрисдикцією і виключною інгеренцією її на цій території. (Площа св. Петра, яка входить в склад території „міста Ватикану“ отворена буде до публичного ужитку і піддана під охорону італ. поліції.) Границі міста Ватикану зазначені в пляні, який залучений до трактату.

3) Місто Ватикан буде вивіноване італійським правительством у публичні інституції і чинности, як напр. залізничий двірець, почту, безпосередне получение із іншими державами за помічу телеграфу, телефону, радіотелефону (і т. п.).

4) Церковні достойники і особи, що належать до папського двору, які мешкають поза територією міста Ватикану, користають із спеціальних охоронних прав, також святині і деякі будівлі поза містом Ватикану, у яких устроїла або

устроїть Ап. Столиця свої конгрегації, як також уряди, конечно до справовання своєї адміністрації, користають із права екстериторіальності.

5) Італійське правительство признає Ап. Столиці активне і пасивне право посольства, згідно із постановами міжнародного права.

6) Обі сторони зобов'язуються удержувати між собою нормальні дипломатичні зносини при допомозі італ. амбасадора, акредитованого при Ап. Столиці і Ап. Нунція при кор. дворі.

7) Скарби мистецтва і науки, існуючі на території міста Ватикану, будуть доступні ученим і подорожникам.

8) Італ. правительство матиме право, на просьбу Ап. Столиці, карати злочини, поповнені на території „міста Ватикану“, а Апост. Столиця видаватиме італійській державі особи, які поповнили злочин на території італ. держави, а схоронилися опісля на території міста Ватикану, щоб уникнути кари.

9) Ап. Столиця заявляє, що територія міста Ватикану позістане все неутральною;

у ривалізації держав щодо дочасних дібр заховуватиме Ап. Столиця повну неутральність, уживатиме тільки своєї моральної поваги, як посередниця миру поміж спорючими державами, коли ці держави заапелюють до неї в цій справі.

Трактат кінчиться ось такою обосторонньою заявою:

Апост. Столиця уважає, що днесь підписані договори дають їй достаточну спроможність виповняти свобідно і незалежно свою суверенність у виконванні пастирського уряду над римською дієцезією і кат. Церквою в Італії, як також над вселенською Церквою.

Заявляє далі, що римське питання являється остаточно і невідклично розв'язаним, а тим самим неіснуючим.

Ап. Столиця признає королівство Італії під династією роду Сабавдського із Римом, як столицею італійської держави. Італія зі своєї сторони узнає державу „місто Ватикан“ (Citta Vaticana) під суверенністю суверена папи.

6) Конкордат, обнимає 45 артикулів. Найважніші його постанови такі:

Після вступного ствердження, що освячений характер Риму, як осередка катол. світа і суверена папи, має бути надалі задержаний і італ. правительством бережений, приймає італ. правительством м. и. такі постанови:

1) Клир матиме можливість свобідно виконувати свій пастирський уряд у святочні дні, установлені Церквою, а принятій державою.

2) Італ. армія одержує духовну опіку капелянів.

3) Процедура номінації архієпископів і єпископів подібна, як у конкордатах інших держав.

Присяга єпископів подібна, як у Польщі.

В неділі і свята долучені будуть до Сл. Божої молитви за державу і італ. короля.

4) Італ. церковне законодавство буде зреформоване до вимог трактату. Реліг. конгрегації признається правними особами і дається їм свободу орудування церковними добрами, в границях постанов цивільних законів про набування дібр інституціями, що признані правними особами.

5) Італ. правительство признає цивільні правні наслідки церковного подружжя, заключеного по постановам канонічного права. Передшлюбні оповіди оголошені будуть так в парох. церквах, як також громадських урядах. Досліджування причин уневажнення законно заключеного, а не довершеного ще подружжя, застережене компетенції церк. трибуналів. Добровільні сепарації переводить цивільний суд.

6) Наука релігії в середних школах означена буде програмою, уложеною між Апост. Столицею і італ. державою.

7) Італ. правительство признає існуючі організації „Катол. Акції“, що працюють для розширення і здійснення катол. принципів, під безпосередньою залежністю церковної ерархії, під умовиною, як ця акція не доторкатиме політичної партійности.

в) Фінансова конвенція :

Італ. держава зобов'язується заплатити Апост. Столиці титулом відшкодування за події із 1870 р. 750 мільонів італ. лірів і зложити stock номінальної ренти в суми 1 мільярда лірів, як найнижшу рівновартість тої суми, яку держава булаб заплатила досі Апольст. Столиці, виконуючи зобов'язання гарантійного закону із 13. мая 1871. р.

Всі ці 3 договори (політ. трактат, конкордат і фінансова конвенція) мають бути найдалі до 4-ох місяців (від дня підписання) ратифіковані папою і італійським королем. Увійдуть в життя із хвилею виміни ратифікаційних грамот.

„Мняще службу приносити Богу“

На маргінесі брошури:

„Др. Осип Назарук: Гр.-Католицька Церква і українська ліберальна інтелігенція.“

Загальний огляд сучасної української кирилі на церковній області в краю і на еміграції. Написаний з приводу критичної праці п. з. „В імя правди“ котру проти свого Епископа і проти Римської Конгрегації для Східної Церкви окремою брошурою написав і своїм коштом видав гімн. учитель Роман Гамчикевич, уважаючи себе приятелем Католицької Церкви і навіть католиком.

Львів, 1929. Накладом „Правди“.
Стр. 148.

Бувають бесіди, статті і книжки, на котрі чоловікови з правильним людським почуванням прикро відповідати. Як кожний організм, так також кожне слово має своє „нутро“; а хто до твоїх слів так підходить, що кожному з них розпорює „живіт“, щоби випустити з нього „нутро“, й обсмарувати тебе нечистю, від такого, якщо тільки можеш, утікай і не відзивайся до нього. Не видержиш такої конкуренції, якщо в тебе правильне людське почування.

Ось з тої рації я найрадше мовчанкою збувся би наведеної брошури п. Назарука. Якби тільки я міг! Та на жаль не можу, бо обставини змушують мене відповідати. Ось в останньому числі (з 12. V. с. р.) „Gaz. Kościelno-oj“ вже є відгомін на ту брошуру:

„Dr Osyp Nazaruk, redaktor chszęścijańsko-demokratycznej „Nowej Zorji“, poddaje list prof. Hamczykiewicza surowej krytyce i na tle argumentów, wysuwanych przez prof. H., wykazuje sposób myślenia i odnoszenia się do spraw kościelnych liberalnej inteligencji „ukraińskiej“. do której zalicza i niektórych duchownych (np. X. dra Kościelnika, redaktora „Nywy“).“

Ясно, що тенор того відгомону „скроплюється“ на мені. Нічого дивного, бо сама брошура ще куди виразніше говорить:

„Я мігби ще довго описувати подвиги о. Костельника, котрого далеко вагнало приятне відношення до таких „поважних людей, як п. проф. Гамчикевич“. Але думаю, що й сього досить, щоб — 90 % вини зняти з „поважного п. проф. Гамчикевича“ (.) як протицерковного полеміста (.) й переважанти її поважно на о. Гавриїла Костельника, гр.-кат. священника і редактора у Львові“ (стр. 126).

„І чого ти хочеш від свідських інтелігентів, котрі підривають повагу гр.-катол. гієрархії, коли на очах всіх священник, котрий літами видає орган для гр.-катол. духовенства, бере в оборону автора безпримірної протицерковної брошури?“ (127).

Завважую, що я п. проф. Гамчикевича знаю тільки з виду, ніколи в життю я з ним не говорив і не переписувався. До того можу зрадити тайну, що я знав (від інших людей), що проф. Гам-ч хоче видати свою брошуру, але я рішучо не погоджувався з виданням такої брошури (так само загал перемиської інтелігенції, тому проф. Гам-ч і видав брошуру своїм накладом). Отже не маю ніякої підстави боронити брошуру проф. Гам-ча, ані його самого у звязку з тою його брошурою, тільки бороню святу „фірму“ Христової віри й катол. Церкви, а при тім і себе самого, бо змушений до того. Полемічна метода п. Назарука з ґрунту річи нехристиянська — старинні софісти й фарисеї були тільки діти в своїй штуці в порівнанню з ним. Ось що! Якби п. Назарук написав і видав отсю свою брошуру тільки в своїм імені, як се зробив проф. Гамчикевич, то я й пером не рушив би. Малож то ворон крякає?!.. Але так, як є („Накладом „Правди“ — чомуж саме накладом невинної „Правди“, христ. часопису для простолюддя?!), то його брошура має ширші і поважніші підвалини. Автор сам заявляє:

„І не на своє бажання взявся я писати сю працю. Мене попросили написати лиш рецензію на брошуру п. проф. Гамчикевича, а що та рецензія розрослася, в тім очевидно вина моя і моїх професорів (що не навчили мене коротше писати)“ (136).

Колиж „попросили“, то видно, що й одобрили (вправді книжка не має ніякої церковної апробати). Я міг би тут взаїмно віддячитися за тих „90% вина“, одначе я полишаю се здогадливим читачам. А піднесу тільки те, що мене болить і непокоїть, а саме: що полемічна метода п. Назарука може мати тільки один „успіх“ — відогнати якнайбільше нашої інтелігенції від Церкви, а святу назву „католик“ зробити ненависною в нашій суспільности.

Я мусів добре знасиловувати себе, щоби до кінця перечитати ту славетну брошуру п. Назарука, котрої заголовок зачинається словами „Гр.-католицька Церква“. А коли її перечитав, то стихійно станув мені перед очима образок: Їде собі по великому місті карета, в ній церковний достойник, а на козлі сидить один „зі служби“, що гей несамовитий погрожує руками всім стрічним людям, від часу до часу показує їм язик і викрикує на всі боки: ви ліберали, дурні, бунтарі, большевики, а я собі католик!... Чи се має бути католицька реакція на суспільні прояви?!

Пригноблюючий образок! Він був би дуже смішний, якщоб карета була порожна.

Шукаю в св. Письмі взору-анальогії для такого типу „церковного“ промовця, яким у сій брошурі представляється

п. Назарук. Не є таким типом ані Йоан Хрест., ані сам Христос, ані Ап. Павло, ані Ап. Петро, ані діякон Стефан. Зате дуже підхожим типом є той „зі слуг“, що то „вдарив Ісуса в лице, кажучи: Так відповідаєш первосвященникови?“ (Йоа. 18, 22), тай взагалі ті „зі служби“, що накривали лице Христови, плювали на нього, знущалися над ним, кажучи: „Проречи нам, Христе, хто тебе вдарив?“ (Мат. 26,68).

Отся служба також гиступала в обороні своєї, й то правдивої, Церкви — „м'яще службу приносити Богу“, а в дійсности знущалася над Богом.. Життя так дивно скомпліковане, що се й нині, в Новім Завіті, аналогічно можливе. Тільки під Христом тут не треба розуміти проф. Гамчикевича, чи мене негідного, але те, що Христос Господь означив словами: „царство боже в вас“, чоґо він був найвисшим представником і учителем. Се те реліґійне коріння, яке, коли при допомозі божої ласки розростеться, видає з себе плід — „царство боже“. Се діточа щирість, любов до правди („більше треба слухати Бога, як людий“), „ціломудріє“ (зібрання всіх рацій і зведення їх в гармонію), святість етичних почувань, смиренність.. Ось се те, що п. Назарук безшабашно топче, знущається над ним, певний себе в своїй „службі“, й витворює якийсь одіозний, карикатурний „католицизм“, що опинився без християнства. Не християнин, тільки адвокат, тай то кримінальний, говорить з нього. Всяку справу виверне й викривить, усяке слово надужие, всім досолить, щоб тільки осягнути своє: емігранти — не емігранти, інтеліґенти — не інтеліґенти, народ — не народ, а всі до купи дурні, недочені, сліпі, руїнники...

Якби розбирати його брошуру сторінку за сторінкою, речення за реченням, то треба би мабуть 6 разів стільки написати, як його брошура, отже треба би повторити те, що втяв сам п. Назарук: проф. Гам-ч написав брошуру на 24 стр., а др. Назарук відповів йому на 148 стр. (та йому за се певно заплатили, й то від сторінок..). Історія, котра зможе колись оперувати всіми даними, зробить се коротше й більше переконуючо. А я наведу тільки дещо для ілюстрації.

„На нашу думку Вп. пан пр фесор заслуґує равше на молитву за його ум, чим на викляття за його виступ“ (26) „... при вс.х иньших необсяжних студіях п. професора“ (94).

„Річ ясна, що неможливо поважно думати про „переслухання Ординаріату“ богословсьчим виділом, але коли хтось уважає такий виділ компетентним для видавання „рішень“ про поведення Ординаріатів, то повинен ту „верховну владу“ над Ординаріатами (!) боґдай запитати, чоґо вона видає „рішення“ про зарядження Ординаріатів, не переслухавши їх! Один прояв української анархії тягне за собою цілий ключ таких проявів — аж поки не дійде до абсурду.“ (63). „Латинізація“ й „польонізація“ се два такі рґжні й далекі собі по суті поняття, як про вєлізо й кукурудза“ (88).

Може бути десь в Африці, але не в нас, пане адвокат!

„... сьогодні нвйбільше жал-а у своїм духовнім „розвітку“ істота, а при тім страшенно зарозуміла й уперта се пересічний інтелігент: він віде не був, нічого не бачив, все забув, нічого не навчився, — але нікого над собою не признає і кождий себе самого уважає „авторитетом“ у всім“ (99).

„На основі читання писань о. Костельника можна набрати переконання про його природні здібности, але не можна набрати переконання про глибоку освіту у нього. Та все таки аж на стільки геобразований він не може бути, щоб не знав..“ (124). „Епископ не розуміється на тім, що його орган ширить богохульство, ні редактор того органу, о. Епіфаній Теодорович ЧСВВ (котрий довгі літа редагував „Місіонаря“ й релігійні календарі), але розуміється на „богохульстві“ о. Костельник, ну й оповіщує про се „народови“ та „всій Україні“. Коли таке дійсно безпримірне диво стверджено в „Новій Зорі“, о. Костельник обурююався, що — мовляв — „вирвано“ речення з його писання“ (125).

„Все те очевидно мусить знатио. Костельник. Але для гаркого ефекту в полеміці не вагається кинути в суспільнсть погляд, що якраз від хвилі покинення Англійцями католицизму стають вони щораз то „щасливішим“ і „могучішим“ народом... Отже... чого ще надуматися? Таж Англійці вже не тільки над тим думали, але і спрактикували...“ (125).

І ось так без кінця й міри — все вивернене й викривлене, скарікатуризоване. Др. Назарук се криве зеркало, що ніякій річи не лишає її пропорцій і гармонії, але все ломить і обнаружує.

Аджеж капітальні його наруги з мови проф. Гам-ча.

„Поминаєм на разі те, що останні два словечка („здавковими загальниками“) п. професор взяли живцем з польського на взір звороту „бачний перепих“, бо про те, як п. професор і український патріот „орудують“ українською мовою, требаб поговорити окремо“ (20).

Чиста іронія, бо й сам п. Назарук в тій своїй брошурі не красше „орудує“ українською мовою. От хочби вже в самім заголовку: „окремою брошурою написав і своїм коштом видав“ („брошурою“ ніхто не пише, тільки пером!); „певний“ п. Назарук уживає в значінню „якийсь, означений“, „стислий“ в значінню „точний, вузький“, що є кричущим польонізмом; завсіди пише „єсть“ (архаїзм); спосіб писання в нього не послідовний: н. пр. „щасливіщий“ — „могучійший“. А як він „орудує“ протинками, ну то се вже вершок недбалости або й незнання — в такого „вселенського всевчителя“, за якого п. Назарук накидує себе „всій Україні“ на спасення. Кілька примірів:

„Не дуже довго потреває, як з кітла, колоченого „суверенними“ агітаторами (,) зачнуть усуватися що поважніці люде... Інститут той мусить падати в руки що раз то гірших дематогів (,) аж поки не перейме над ним „протекторату“ відома зі св. Письма „мервость запустінія.“ А суспільність, — котрої збори однодушно (!) по найдурніших „аргументах“ (,) які вище „зясовано“ (,) приймають до відома і то однодушно початок очевидної руїни...“ (на стр. 75).

(В оригіналі нема противників, котрі тут зазначені в скобках.) Не є се друкарські похибки, бо такі „недоглянення“

чергуються на кожній сторінці, а брошура видана без замітніших друкарських похибок. Ой „врачу, врачу“!

Для мене ясно, що письменник з такими великими претенсіями, як п. Назарук, котрий і по своїй сороківці літ не навчився протинками орудувати як слід, не має звичаю, а наслідком того, хочби й як був талановитим, не має ні спроможности вповні щиро, дрібничково, точно, об'єктивно до повного самозаперечення передумати проблеми, про котрі пише, а накидується тільки позрами, бо се лекше доступне. І тому не може бути такий письменник учителем ані суддею в релігійно-церковній сфері, де треба передумати і в гармонію звести небо й землю, надприроду й природу, історію й теперішність, зміст й форму, Христа-Царя й Христа-сина теслі... А коли п. Назарук всетаки накидується за такого вчителя й суддю, то се таке недібране, як колиб хто грубим шлюсарським пильником гладив зслотий годинник. Воював позорами п. Назарук проти релігії й Церкви, доки був радикалом, позорами воює він і тепер — тільки вже в рамках релігії й Церкви. Зрештою тих „90% вини“ має своє значіння.. „Мняще службу приносити Богу“.

З усього, що п. Назарук понаписував проти мене в тій своїй брошурі, ще найповажніше представляються його закиди: а) чому я помістив у „Ниві“ (чч. 11—12 за 1926 р.) новинку: „Зле діється в єпархії єп. Богачевського“? і б) чому досі не відкликав її?

„Тепер о. Костельник винен прилюдно дати відповідь, також у пресі, чому він до сеї пори не старався направити того, що зробив, хоч всі винуватки того бунту і розвалу Церкви прилюдно зробили се“ (121).

Волів би я прилюдно не відповідати на се візвання — саме з тої самої рації, задля котрої я досі не зробив того, чого домагається від мене п. Назарук. А се та рація, що я й нині по своїй совісті й знанню не можу випечатати, що „там добре діється“. Вправді п. Назарук заперечив всі вістки подані в тій новинці (крім одної, що відносилася до о. мітр. Жука), алеж то він загалом усе перечить, якщо йому так треба. В тій новинці я помістив тільки те, що до мене писали священники з Америки — й то не ті, що були в опозиції до єпископа. Мій редакторський обов'язок казав мені поінформувати наше домашнє духовенство про небезпеку, яка витворилася в нашій американській Церкві. Вправді опісля, на візвання Апост. нунція, майже всі (п. Назарук каже, що „всі“) опозиціонери - священники піддалися єпископови й підписали формуляр, у яким відкликали всі свої „противні католицькій карности і длл згіршення вірних дані виступи“, однак я діставав вістки, — що се тільки позірне й зверхнє успокоєння. Найновіший лист (з 27. V. 1929) каже: „Наша Церква стратила 19 парохій. Одинайцять священників поки-

нуло єпископа і вони душпастирюють суспендовані на своїх парохіях.“ Не маю причини не вірити поважному авторови сього листа, однак дуже буду радий, якщо п. Назарук і ті найновіші вістки заперечить — очевидно не тільки пустим словом.

Зрештою в цілім пдвизі п. Назарука не дуже то чисті рахунки. Він мені (не говорю вже про інших) дає лекцію, що „католицизм має свої строго определіні інстанції, котрі рішають про те, що і як має бути в Церкві“, а я ніби то явно пропагую протестантську засаду (гл. „Нива“ ч. 4. з с. р. стр. 157), називає мене руїником, анархістом. Себе він представляє як примірного церковника-католика. Якщо се дійсно так, то він повинен знати, що я маю над собою висшу й найвисшу церковну власть, і туди, до тих властей, він повинен би післати скаргу проти мене. А він відкликається до суспільної опінії — точно по „протестантській засаді“!.. Кожний здогадливий чоловік зрозуміє, що на тому ще не кінець.

Посередно п. Назарук кидає пляму на Управу нашої Львівської архієпархії, де то такі „протестанти“ й „руїники“, як я, „присприяючих їм обставинах“ безкарно гуляють... Але, дякувати Богу, власне в нашій архієпархії — зпоміж усіх українських гр. катол. єпархій на світі — найкрасший мир, і навіть такий дивоглядний „ревнитель“, як п. Назарук, тут — а до того на удержання товариства з чужої єпархії — може нешкідливо буюти...

От бачите, пане меценасе й редакторе, такі то бувають всякі ріжницї щодо практичного розуміння євангельських слів: „мняще службу приносити Богу“.

о. Д-р. Г. Костельник

о. Юл. Дзерович

Довоєнна праця нашого духовенства

(Продовження)

9. о. Данило Танячкєвич

Незвичайною повагою тішився в останнім чвертьстоліттю XIX в. о. Данило Танячкєвич, парох Закомаря, одной з найбільших голодівок львівської дієцєзії. Сухорлявий, з довгим носом, в чорній „піюсці“ на голові все з таємничою вимовою на устах, робив він вражіння аскєта пророка. І справді був це незвичайний чоловік. Ще будучи питомцем семинарії, стояв він в переписці з богатьома нашими письменниками, а і сам забирав часто голос в ріжних ноціонально-суспільних спра-

вах, підписуючись псевдонімом „Обачний“. І так в р. 1871, коли у Львові відбувались арештування і ревізії задля соціалістичної пропаганди, захопили ці ревізії і нашу богословську молодь. Два рази відбувалась тоді строга ревізія і в духовній семінарії — однак безуспішна. Налякана духовна власть, не зважаючи на негативний вислід ревізії, виключила з семінарії 18 питомців, та опісля їх приймала на підставі посвідки поліції. Тоді то забрав голос Данило Тянякевич, який написав брошуру „Соціалісти між семінаристами?! студія на нашій церковно народнім поли, призирана о. Обачним“. Автор критикує відносини в духовній семінарії та виказує потребу реорганізації семінарії. Зокрема підносить, що ані митрополит Йосиф Сембратович, чоловік правдиво побожний, але улягаючий впливам офіціала о. Михайла Валяви Малиновського і свого камердинера, відомого Сороки, ані ті люди, котрим віддано провід наших церковних діл, неспосібні до такої реформи, і тому жадає, щоби митрополит дібрав собі суфранга в особі д-ра Сильвестра Сембратовича, професора догматики на львівському університеті і редактора „Руського Сіона“, і йому віддав заряд дієцезії. І справді це сталось, але аж по процесі Ольги Грабар.

В першій половині місяця марта 1897 відбулись славні баденівські вибори з військом, жандармерією, з проливом крові і сотками увязнених. Наш народ боровся неустрашимо та на виборчій побоевиці поклав свої жертви, а до парламентувійшло з цих виборів 63 Поляків, 6 Жидів і 9 Українців, а між ними о. Данило Тянякевич побіч Др. Романа Яросевича, о. д-ра Івана Гробельського, Модеста Каратницького, Ксенофонта Охримовича, Наталя Вахнянина, Ол. Барвінського, о. Корнила Мандчевського і д-ра Теофіля Окуневського.

Сейчас на першій засіданні дня 30. марта 1897 зложили Др. Окуневський, Др. Яросевич і о. Данило Тянякевич заяву в Президії Палати послів, що в Сх. Галичині вибори переведені з 8 убитими, 29 пораненими і понад 800 увязненими, що теперішнє правительство не жахається ніяких насильств, щоби не допустити до свободної волі української нації, що український народ в Галичині поставлений перед альтернативу: або мовчати, або умирати, що боротьбу за права, запоручені конституцією, уважається з боку правительства наче злочинне повстання і так представляється його цісареві, — і тому підписані, йдучи за голосом всего українського населення, будуть поборювати отсе правительство всіми способами, та подадуть руку тим заступникам інших народів, котрі подбають про охорону національних меншостей.

Дня 24. мая 1897 поставив о. Тянякевич внесок на предложення адреси чину (Tatadresse), дальше внесок на ухвалення закону про егзистенцію для забезпечення „minimum“ удержання і внесок на виконання закону про народности, як

переведення артикулу із основного закону з р. 1867. Всі ті внески були „голосом вопіючого в пустині“. До заглушення голосів української кривди причинились на жаль і т. з. „камеральні“ послі під проводом проф. Наталя Вахнянина, які увійшли до правиці для попирання правительства Баденього.

Коли по упадку габінету Баденього і Гавча президентом міністрів став чеський февдал граф Франц Тун і заявив, що привительство бажає привернути нормальні відносини в парляменті і хоче відноситися справедливо до всіх народів держави, тоді горстка наших независимих послів піднімала своїми внесками інтерпеляціями і промовами всякі заходи для усунення самоволі і надужиття краєвих властей. Тоді посол Тянячкевич виступив з наглим внеском в справі уділення нового кредиту для злагодження голоду у всіх краях, навіщених елементарними нещастями.

Заходом покійного Данила Тянячкевича дістали наші вдовиці по священниках т. зв. „дар з ласки“ монарха по 50 гульд. на рік. Досі правительство не давало нічого вдовам і сиротам по священниках і отсе були перші леди проломані, що бодай щось капнуло з державної каси, бодай як „дар з ласки“ для цих найбільшійших з найбільшійших.

Покійний о. Данило був потрохи оригіналом і мав дивачні помисли. І так на одно засідання віденьського парляменту вніс сніп терна, як продукт галицьких піль під мачошиною рукою правительства і як символ терпінья народа. Про заслуги його на економічному полі, буде мова пізнійше.

10. Микола Січинський.

Великим розголосом і популярністю за свої відважні промови, пересякнені наскрізь патріотичним духом, втішався пок. о. Микола Січинський, парох Стопчатова в Косівщині. Особливо його промова дня 19 жовтня 1883 в дебаті про покриття недобору краєвого фонду мала наскрізь політичну ціху і зробила велике вражіння в соймі і в українській суспільности. Він закинув краєвому маршалкови Миколі Зибликевичеви, що він забув про своє походження з руської крови і в своїй приватній промові ще подразнив українських послів; — закинув о. Січинський галицьким верховодам, що вони не узглядняють прав українського народу, а живуть пустою мрією винародовлення; — згадав про недопущення Українця на члена Краєвого Виділу, вкінці підніс потребу реформи податкової системи в напрямі прогресивного доходного податку і збереження мінімум існування.

Рівнож замітний був внесок посла Січинського в соймовій сесії 1887 року в справі дорогового закону, щоби приготувити знесення роботи і заступлення її додатками до податків.

о. Січинський помер, на жаль, невдовзі по одержанні презенти на Стопчатів у 45. році життя.

11. Теодор Богачевський.

При соймових виборах в р. 1901 вийшло до Союму всього 13 наших послів, з того 3 священики, а саме: вічний посол Корнило Мандичевський, парох Надвірної, москвофіл о. Віктор Мазикевич і о. Теодор Богачевський, парох Голині, калузького деканату. Із цих трьох наших заступників один о. Богачевський працював за всіх, промовляв часто і відважно, а за свою суспільність обрав шкільні справи. І так прим. дня 10. жовтня 1905 поставив о. Богачевський внесок на заснування української реальної школи в Долині і цей внесок у довшій промові мотивував. Так само, коли в галицьким Соїмі в р. 1907 пришло друге читання пропозиції про зміну закону о Раді шкільній краєвій, щоби їй дати безоглядну владу над цілим шкільництвом в Галичині, о. Богачевський враз з покійним Одесьницьким промовляв проти цього пропозиції, але їх голос був голосом вопіючого в пустині. Закон ухвалено.

Дуже знаменну промову виголосив о. Т. Богачевський при дебаті над стрейками дня 29. грудня 1902 р. Він виказав тоді сторонниче поведіння властей супроти стрейкуючих і ворожі тенденції по стороні дідичів. Колиби ті стрейки робили Мазури, казав він, — то це вас не дивувалоби, бо там бачили ви різню в р. 1846 і недавні жидівські погроми, але це вас дивує, що той руський народ, який досі давав собі кілки тесити на голові, нагло сказав: досі, а не далі! Це вас страшить!...

12. о. Александер Стефанович.

Священик-патріот, що протягом п'ятидесяти чотирох літ своєї духовної служби, служив своїму народові на різних ділянках національного життя, є ще й нині все діяльний, все рухливий о. Александер Стефанович, висулений катехит жіночої учительської семінарії у Львові. Хоч сам був близьким свояком пок. крил. Антона Петрушевича, москвофіла, став о. Стефанович від самого початку своєї священичої діяльності в ряди свідомих борців за право українського народу, за права його мови. Невсипучий у праці на народньому полі спішить всюди, куди його кличе народний обов'язок. Постараюсь і я представити в коротких словах богате в плоди життя нашого церковно-народного діяча та цими стрічками доповнити поміщену на сторінках Ниви в р. 1923 статтю о. І. Рудовича п. з. „П'ятидесятилітній ювілей священства о. сов. Александра Стефановича“.

І так, коли в р. 1895, посол Барвінський і товариші постаралися в дні 23. січня 1895 про зложення свого Головного руського виборчого комітету, щоби перевести вибори до сойму в мирі, без насилування і деморалізації, о. Ал. Стефанович став членом Руського - на родного не за вис имого виборчого комітету під проводом Василя Нагірного. Мимо заманчивої „християнської“ етикеті комітету посла Барвінського не дався о. Ал. Стефанович туди втягнути, хоч пішло туди багато наших священиків. Прийшло тоді до виборів і наших передових людях, як Романчук, Олесницький, Король, Гурик, а інших повалено серед надужити і пресії

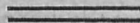
Коли в р. 1899 дійшло до злуки народовецької партії з правим крилом радикальної партії і в тій цілі скликано „Народний Зїзд“, то о. Стефановича вибирає зїзд як члена віділу „Тіснішого Народнього Комітету“ (побіч пок. о. Александра Темницького) представником духовенства.

Якою повагою втїшався о. Стефанович в найвисших наших партійно - політичних організаціях, можна вносити з цього, що на нарадах народного зїзду в днях 25 і 26 грудня 1906 реферував він про справу посольських кандидатур, як знаємо, справу дуже вражливу, бо тут розходиться о вдоволення амбіцій кандидатів на послів.

В р. 1903 — в дні відкриття в Полтаві пам'ятника Івана Котляревського засновано Екзекутивний Комітет будови українського театру у Львові, і комітет цей оголосив відозву до українського народу галицької землі, щоби складав датки на будову театру, а до комітету цього війшов також і о. Александер Стефанович.

В дні 18. липня 1904 р. відбулося у Львові перше віче українських учителів й учительок з Галичини і Буковини під проводом о. Ал. Стефановича. Наше учительство вступило на новий шлях солідарної праці в обороні української школи і народних інтересів. Воно дало почин до заводових установ нашого учительства.

Обговорюємо тут лише довоєнну працю нашого духовенства і тому не можемо дати заокругленого образу праці о. Ал. Стефановича, бо тут треба ширше згадати ще про його живе заінтересування священичою кооперативою „Достава“, якої предсідником є о. Стефанович ще і досі; про його велику діяльність як члена Ради шкільної львівської миської, про його велику і успішну опіку нао школою ім. М. Шашкевича; його численні статті на біжучі політично-національні і церковні теми по наших часописах, меморіяли в справі унії і ин.

о. Анд. Галандюк

Про методу науки релігії

Що таке метода ?

Кожда успішна праця на полі наукових дослідів, навчання і виховання вимагає розумного, одномірного, послідовного поступовання по основним принципам і загальним правилам у противенстві до неупорядкованого поступовання, де рішає тільки випадок або хвилива вподоба. Покликаний фаховець саме тим ріжниться від звичайного ділетанта, що при своїй праці послугується відповідною методою.

Метод є багато, бо кожда самостійна наука має свою окремішню методу і кожний розвиток науки потягає за собою заразом поліпшення методи.

Окремі методи входять в обсяг дидактики, науки, що подає правила і вказівки, як належить уладнати навчання, щоб воно доправадило до цілі. Дидактика опирається на логіці і психології та подає загальні принципи, що відносяться до всіх предметів навчання, до всякого научного змісту. Але поодинокі предмети науки вимагають специфічного поступовання при науці, залежно від їх змісту, від їх научного матеріалу. Тому до кожного предмету можна подати ще деякі потрібні принципи навчання. Поданням й уоснованням тих принципів займається методика поодиноких предметів. Методика навчання заставляє учителя до розумного, одномірного, послідовного поступовання, опертого на етичних, логічних і психологічних принципах і змушує його, щоб здавав собі справу з кожного кроку в навчанню. Рівнож наука релігії уділяється по своїй окремішній методі, якої правила і принципи подає катихетика.

Безоглядно добра метода навчання може бути тільки одна, але вона є покищо ідеалом, до якого всі стремимо. В пошукуванні за тим ідеалом робимо нові відкриття та творимо переходові методи, щоб таким робом надблизитися до абсолютної, безоглядно доброї методи, про яку мріяв голосний реформатор німецького шкільництва і творець новітньої педагогії Іван Гейнріх Пестальоці.

Архітектонічну цілість методи навчання становлять три слідуочі складові елементи: хід навчання, форма навчання і тон навчання. Хід навчання рішає про назву методи, бо він є найважнішою, найбільше суттєвою частиною навчання, хоч иноді можна також подибати в теоретичних підручниках назву методи, яка залежить від форми навчання.

Хід навчання.

Ходом навчання зовемо логічне упорядкування гадок, що пересуваються при навчанню. Він може бути аналітичний

або синтетичний, дедукційний або індукційний. Коли відомости, що доторкаються одного предмету, є подавані в сей спосіб, що найперше подаємо відомости, що відносяться до того предмету як цілости, а опісля відомости, що відносяться до його частий, тоді назвемо таке упорядкування научного матеріалу аналітичним ходом. Перші відомости відносяться до навчаного предмету як цілости, другі до його частий. Відворотний порядок, коли подаються найперше відомости, що відносяться до поодиноких частий предмету, а потому відомости, котрі відносяться до нього як цілости, зовемо синтетичним ходом. Аналітичний хід розкладає передовсім цілість на части, виріжнює відрубні сторони і складові чинники, довершує чинности докладної та подрібної обсервації. При синтетичнім ході вправляється думання ученика в напрямі лучення частий в цілість; виступає тут конструкційне і комбінаційне думання. Аналітичним ходом послугуємося, коли цілість, як така, є вже знана ученикови, а при науці ходить о се, щоби дати погляд на характеричні подробиці і властивости та звернути на них особливу увагу. Колиж предмет, як цілість, ще незвісний або малозвісний ученикови, послугуємося синтетичним ходом. Аналізу і синтезу зовемо реальною або льогічною, залежно від того, чи вони доторкаються предметів, чи понять.

Науковий матеріал нової лекції подаємо ученикови в сей спосіб, що найперше запізнаємо його з загальним правилом і загальними відомостями і при помочі сільогізму доходимо до поодиноких явищ і подрібних відомостей. Сей спосіб поступовання називаємо дедукційним ходом. Можемо також вийти від явища, навести поодинокі, конкретні випадки і випровадити з них загальне правило або подати найперше подрібні відомости, а опісля дібрати і зіставити оперті на них загальні відомости. Таке поступовання називаємо індукцією. Звичайно послугуємося при науці індукцією, а дедукцією тільки виймково, найчастійше там, доходить о примінення вже набутої відомости до поодинокого випадку. *).

Тут слід ще згадати про екзегетичний хід навчання, який полягає в тім, що нову лекцію зачинається від пояснення тексту. Так поступають звичайно ті, що стоять на становищі, що учителем є книжка, а вчитель є тільки екзегетом. Сей хід навчання зовемо також пояснюючою аналізою або аналізою тексту.

Окрім висше наведених розріжняємо при науці релігії ще такі ходи навчання: систематичний і історичний, поступовий або прогресивний і енциклітичний хід навчання. Систематичним ходом вчиться релігії з катехизму, в котрім знаходяться правди віри і моралі упорядковані відповідно до їх внутрішньої звязи.

*) Християнсько-католицький катехизм австрійського єпископату уложенний аналітично-дедукційним ходом навчання.

Зовсім противно поступається, коли подається науку релігії історично-генетичним ходом з біблійної історії, в якій правди віри і моралі так по собі наступакть, як були обявлені Богом; тоді маємо на оці не внутрішню звязь, але історичний розвій правд віри і моралі. Поступовим або прогресивним ходом навчання подається ученикам научний матеріал предмету в сей спосіб, що поступово вичерпується його цілість, переходячи по черзі всі його окремі діли і по їх вичерпанню більше до них не повертається. При тім ході навчання муситься вже вичерпати за одноразовим переробленням предмету всі його відомости в скінченій формі. В сей спосіб поступаємо, якщо при науці біблійної історії вчимо найперше оповідань зі Старого Завіта, переробляючи кожду частину як замкнену цілість і більше не повертаючи до неї. Подібно можна також вчити катехизму та інших предметів. Колиж розложимо научний матеріал так, що в першім році науки не будемо подавати систематично упорядкованих відомостей в скінченій формі, тільки деякі найпростійші, найлекші і найблизші для ученика вибрані відомости подамо в сей спосіб, щоб ті елементарні відомости творили свого рода цілість, тоді будемо поступати енциклічним ходом. При енциклічним ході навчання повертаємо в слідуючим році, зглядно періоді науки, знов до тих самих основних відомостей, як тільки попередна цілість зістала відповідно присвоєна й опанована. Але при другій і кожній слідуючій переробці научного матеріалу котрогонебудь предмету розширяється, доповнюється і поглиблюється давнійше подані відомости. Таким способом повстають в поодиноких періодах науки окремі круги (цикли), котрі чергуються таким порядком, що по низшім і більше елементарнім циклю слідє висший, поки не скінчиться ціле поступовання на найвисшій циклю, який буде завершенням означеного предмету.

Форма навчання.

Формою навчання називаємо спосіб, котрого уживає учитель, коли бажає в перше впровадити означені відомости до голови ученика. Вона може бути акроаматична, гевристична, лябораторійна і деїктична або образцева. Акроаматичною формою подаємо нові відомости ученикови, послуговуючись викладом, оповіданням або описом, причім ученик прислухується і в той спосіб вчиться. Задачею учителя є уложити собі сам зміст, матерію науки, порядок, в якім наступають по собі відомости, їх звязь і вербальне сформування та подати се ученикови. Задачею ученика є прислухуватися та йти за гадками учителя; ученик має присвоїти собі чужі гадки. Та форма надається до того, щоб розширити засіб матеріяльних відомостей ученка.

Виклад полягає на тім, що подається ученикови в готовій формі і в готовім упорядкованню наукові відомости, що

становлять методичну одиницю. При початкозїм навчанню уживається тої форми дуже рїдко, бо вона вимагає здібности до напруження уваги через довший час, достаточну розвиненої памяти і настїльки розвиненої здібности, щоб умїти відрїзнити важнїйші вїдомости від другорядних, менше важних, і вишукати їх звязь і взаїмну приналежнїсть. А всїх тих вимог дитина ще не посїдає в вїдповїднїй мїрі. Тої форми можна вживати тїльки тодї, коли ходить о розбудження знеслїх почувань, се є в святочних промовах, ексортах і т. и. За се послугуємося в початкових школах бїльше оповїданнєм або описом. Головним змїстом оповїдання є якась подїя; науковї вїдомости стоять на другїм плянї та незначно підсуваються дитинї, бо вони є тут тїльки додатком. Опис є поданням змїсту якогось предствалення або складових частїй якогось предмету, щоб виликати яснє і докладнє, конкретнє поняття.

Гевристична форма полягає на тїм, що учитель створює ситуацїю, котру ученик має розвязати. В противенствї до акроаматичної форми, що опирається на авторитетї учителя, гевристична форма будить самостїйнїсть у ученика. Є двї гевристичнї форми: еротематична і лїбораторїйна. Еротематична форма полягає на тїм, що ситуацїю, котру ученик має розвязати, становить поставлену учителем проблему. Ученик шукає вїдповїди і сам вишукує вїдомости, що мають стати його власнїстю. А під проблемою розумїємо не тїльки питаннє сформулованє в питаннї реченнє, але також всякого рода порученнє, що мають на цїли виконання інтелектуальної працї. Такими будуть порученнє вчителя: Подає, чому й оскїльки виставлений Мойсеєм мїдяний змїй був прообразом розп'ятого Ісуса Христа? Викажи, оскїльки манна була прообразом Пресв. Евхаристїї? Скажи, яка рїжниця заходить мїж хрещеннєм св. Івана Хрестителя а тим, що установив Ісус Христос? Порівнай щасливий стан наших прародичїв в раю зї станом після їх упадку! Докажи, що Тайна Вечеря, смерть Ісуса на хрестї і Служба Божа є тою самою жертвою! При тїй формї учитель подає при допомогї вїдповїдно поставлених питань і поручень многї вказївки, куди має посуватися ученик, щоб дійшов до розвязки. Ученик вишукує нову вїдомїсть, але дорогу, котра провадила до винайденнє, витичив йому учитель через черговї питаннє. В лїбораторїйнїй формї ученик має знайти не тїльки саму розвязку і здобути нову вїдомїсть, але має також сам визначити собі дорогу, котра допровадить його до тої розвязки. Ся форма навчаннє вимагає від ученика бїльшої самостїйности як попередна, бо ставить його в положеннє, в якїм знаходиться науковий дослїдник, котрий здобуває в перше якусь наукову правду, не маючи перед собою нїяких вказївок, якї йому подалиб, в який спосїб можнаби ту правду вїдкрити. Та форма вимагає творчого, продукцїйного ума та починається до його вправи в противенствї до тїльки вїдтворю-

ючого, репродукційного ума. Вона розвиває вправу в помисловості і здібності комбінування, будить самокритику й острожність в оцінюванню власних помислів, але не є ще в подробицях так розвинена, щоб можна її примінити до всіх предметів навчання. Покищо можна її знаменито уживати тільки при природничих науках: живій природі, фізиці та хемії.

Є ще третій рід гевристичної форми т. зв. катехитична форма, яка полягає на тім, що катехит питає, а ученик відповідає, і в той спосіб учиться дотичних правд. Тою формою послугується учитель при поглиблюванню зрозуміння вже звісного предмету і при повторюванню переробленого матеріалу, щоб мати певність, що ученики поняли і зрозуміли перероблений матеріал.

Типічна, деїктична або образцева форма полягає на тім, що учитель показує ученикови якийсь предмет, його модель або образ, каже ученикови подати його опис і при помочі абстракції впровадити відповідну правду віри або моралі.

Тон навчання.

Під тоном навчання розуміємо настрої, який панує між учителем і учеником. Він виявляється передовсім в голосі, поставі, виразі лиця, рухах, погляді, мові і в цілім поведінню учителя та витискає властивий характер на цілій годині науки. Прикметами доброго тону є правда, повага і сердечність. Тон є правдивий, коли учитель є сам переконаний про се, чого вчить. Внутрішнє переконання не може укритися; воно мусить виявитися на вні і діти се сейчас завважають. Тон навчання є поважний, коли учитель захує в цілій своїй поставі, голосі і мові ту гідність, яка відповідає серйозности і святости предмету науки; мусить однак уважати, щоб не був понурим і згризливим, бо тим зрадить дітям до себе і до свого предмету. Тон навчання є сердечний, коли учитель показує любов до учеників по приміру Спасителя, що негодував і гнівався, коли ученики забороняли дітям приблизитися до Нього. Одною з прикмет великих педагогів було якраз те, що мали велику любов до учеників і вміли зеднати собі їх любов. Однак треба памятати, що не вільно попадати в сентименти і бути занадто м'яким, щоб не потерпіла на тім загальна карність в школі. Авторитет учителя дуже підноситься, якщо учитель попри свої педагогічні здібности і дидактичну зручність вміє знайти відповідний тон. Тому повинен доложити всяких старань, щоби набути відповідного тону.

Мова навчання.

Не малу роль відіграє при науці мова навчання, під котрою розуміємо спосіб висловлювання учителя. Мова навчання служать не тільки за декоративний чинник архітектонічної цілоти методи навчання, але від неї залежить також

яснійше, чи менше ясне зрозуміння научного матеріалу. Щоби ту послідну ціль досягнути, мусить вона бути поєдинча і невишукана, поважна і нетрівіяльна, серйозна і нерубашна, звязька і нерозтягла. Учитель мусить послуговуватися звичайними, загально зрозумілими словами і зворотами. Він мусить уникати всяких трудних, образкових слів і зворотів, гворити не запутаними періодами, тільки поєдинчими реченнями, уживати не абстрактних, тільки конкретних слів і замість вказуючих та зглядних заїмеників послуговуватися імениками. В противнім разі навчання не буде ясне і живе. Учитель мусить промовляти чистою, літературною мовою, хиба що конечність змусить його ужити якогось місцевого слова для пояснення малозвісного і малозрозумілого. Особливо повага і святість науки релігії домагаються, щоб уникати всяких простацьких і рубашних висловів і зворотів. Треба говорити коротко, до річи, вистерігатися розтяглости, не повторяти того самого речення і тої самої гадки.

Концентрація.

При науці ходить не лиш о се, щоби відомости в кожній галузи науки були в відповіднім порядку подані й учениками присвоєні. Якщо ученик має якнайбільшу користь віднести з науки, мусить її всесторонно опанувати. Людський дух стремить до сполуки поодиноких зображень, а навіть віддалених від себе відомостей в одну органічну цілість. Тому слід подбати про се, щоб утворити лучність поміж відомостям, що належать до різних предметів науки, і такими, що належать до того самого предмету науки, однак є віддалені від себе. Новітна дидактика називає утворення такої лучности віддалених від себе відомостей концентрацією. Концентрація улекшує зрозуміння й запам'ятання і будить заінтересовання. Головний, осередний научний матеріал одної ділянки науки доповнюється відомостями з інших ділянок науки про той сам предмет і тимсамим навчання стає інтереснійше і повнійше. Наука релігії далеко скорше зацікавить і займе дітей, якщо плавно і живо та з одушевленням перекажемо їм оповідання з біблійної історії, в якій знаходяться примінені до життя найкрасші взори релігійних правд, вияснимо його на підставі і в світлі катехизму, введемо з нього правди віри і моралі, що містяться в нім, покажемо як на основах правд віри опираються моральні правди й як вони символічно обявляються в церковних обрядах і церемоніях.

Послуговуючися принципом концентрації при шкільній науці, поступаємо найчастійше в той спосіб:

Лучимо зображення і відомости схожі на себе або противні собі своїм змістом, бо одні і другі змагають все до обнови себе. Коли говоримо про чесноту, то можна навести відповідні взірці з біблійної історії, як Сузанна, єгипетський

Йосиф, Маковей і згадати про противні їм гріхи, як нечистоту, малодушність, гнів. При народженню Ісуса Христа треба згадати про Христове Різдво і про проскомидію; при розняттю Ісуса Христа на хресті слід зазначити, що се єдина кровава жертва Нового Завіта, котрою вивдав Ісус Христос відпущення гріхів і ласку Божу всім людям, згадати про Богослуження й обряди Великої Патниці і про безкровну жертву на Службі Божій, що є повсякчасним повторюванням кровавої жертви на хресті, підчеркнути четверту часть сим-вола віри і четверту правду віри.

Лучимо відомости, які рівночасно ми набули, або рівночасно повстали, або безпосередно по собі, в якимсь порядку слідували. Коли вчимо про Соломона та його величезні будівлі, що вимагали мирного часу, згадаємо про його мирне пожиття з володарями сусідних держав і кроваві війни, що їх мусів звести Давид.

Лучимо відомости, що позістають в причинній звязи, се значить, доторкаються причини або наслідку. Поділ держави після смерти Соломона був наслідком великих тягарів, що звалилися на плечі населення і божої кари за грішне життя Соломона в останніх літах життя; чуда Ісуса Христа були причиною захоплення щораз більшого круга людей і ненависти фарисеїв; гріх є причиною несупокою совісті.

Нерідко лучимо також відомости, що стоять зглядом себе в якійсь льогічній звязи. Така звязь заходить при висновку, відносинах підрядности і надрядности, суперечности і т. п. Иноді лучимо зі собою навіть відомости, котрі є схожі на себе зі згляду на почування і настрої, який вони викликають, як на приклад неволя Ізраїльтян в Єгипті з неволею діавола над грішником, вавилонська неволя Ізраїльтян з неволею папів в Авініоні, зруйновання Єрусалиму з кінцем світа.

Завдяки концентрації утворюють нагромаджені відомости цілість, стануть всестороннійші і легше зрозумілі, більше утревалені і наука побудить ученика до комбінаційного думання, бо дасть широке поле до порівняння, розріжнювання, зіставлення. стане живою і виробить здібність до ліпшого примінення її в практичній життю християнина. Треба тільки заховати розумну міру та уникати пересади, щоб не викликати замішання і не затемнити головної правди та не загубитися в подробицях, що може легко статися при занадто обильнім і ріжнороднім матеріялі, який обійметься концентраційним принципом навчання.

Промова

посла Д-ра В. Пелліха, виголошена на пленарному засіданню Союму дня 7. лютого 1929 р. при debatі над бюджетом Міністерства Освіти і Віроісповідань.

Висока палато!

Згори мушу зазначити, що я приготований на те, що виводи мої, які будуть торкатися політики польського уряду в церковній ділянці, не найдуть ані зрозуміння, ані навіть не будуть об'єктивно вислухані більшістю панів, що сидять у цій палаті. Бо запанувала вже в цій палаті атмосфера, яка а пріорі каже величезній більшості панів ставитися не лише з нехиттю до всього того, з чим тут виступають послы т. зв. національних меншин, але з пересвідченням, що їхні виводи є одним ланцюхом брехонь. Не зважаючи на те, будемо і надалі розкривати правду в цілій її наготі і простоті. Щодо мене, то я є католицьким душпастирем, і кажу лише те, що мені совість і почуття обов'язку супроти католицької Церкви і мого народу наказує говорити про відношення польського уряду, а радше всіх польських урядів від повстання воскресної польської держави аж до нинішніх днів, про її відношення до греко-католицької Церкви.

Обмежений час не дозволяє мені сьогодні всесторонньо розкрити карт політики польського уряду відносно уніятської Церкви на українських землях в Польщі протягом 10-тиліття. Тому торкнуся лише деяких справ.

Українці, які живуть в границях польської держави, ви знають або обряд греко-католицький в колишній Галичині, або православний на землях північно-східних. Великою і почесною проблемою греко-католицької Церкви було і є питання унії сходу і заходу. Торкаючися цієї справи мушу ствердити, що український нарід православного віроісповідання, хоч і різниться деякими догмами і канонами від римо-католицької Церкви, то проте має глибоку віру в Бога і має чисту і освячену душу для молитви. На унію глядів цей нарід не як на свого ворога, але як на приятеля, який може принести визволення з царських пут, від русифікаційної політики Церкви і при допомозі Церкви. Царського в'язня митрополита Щептицького витав в р. 1917 Київ як брата і як батька, міська рада Києва подарувала майдан під будову уніятської католицької церкви і т. д. Після Ризького договору найшлося під польським скиптром 3 мільони грецько-православних Українців. І під релігійним оглядом віджили давні традиції і думки, як воскресають образи минулого у братів, які після довгої розлуки опинюються знову разом, об'єднані спільним горем. Наказом правди було залишити цю справу українському духовенству, якщо ця найсвятіша із святих правд, релігія і віра,

не мала стати предметом політичних торгів. Якже відніся до неї польський уряд? Сокальський кордон став для уніятів кордоном, якого просто неможливо перейти. Ми бачили і бачимо, як польська політика бавиться нашою Церквою для своєї цілі: *divide et impera*. — Одні хочуть витворити поміж Українцями-уніятами та православними релігійну пропасть на зразок Сербів і Хорватів, другі бажують зробити з православних Українців просто католиків-Поляків, інші знову творять окрему інституцію т. зв. римо-католицький костел східньо-слов'янського обряду (шгучний твір, який маз передозвіс політичні цілі). Польський уряд унеможливив діяльність греко-католицької Церкви і гр.-кат. духовенства на Волині, Холмщині і Поліссі так, що навіть тимчасове перебування нашого душпастиря на тих територіях є неможливе. Словом, ми бачимо велику релігійну торговицю, на якій купується і продається українські душі. Погубні наслідки цієї торговиці вже на очах. Тому 4 дні читав я в „Газеті Варшавській“ звіт з відчигу Марії Родзевич, яка подає, що на Поліссі в жадливий спосіб шириться баптизм. Зазначаю, що підчас виборів впало там найбільше голосів на комуністичні листи. Звертаю також увагу, що поліський нарід є дуже побожний, але брідиться нинішньою торговицею душ. Бл. п. єпископ Матулович, відносячись до релігійних справ по Божому, відступив в 1925 р. оо. Василянцям з Галичини їх давній монастир у Торокані, виленського воєвідства. Ігуменат чину, рахуючися з усіма труднощами, які зробить польський уряд в тій справі, вислав туди о. Демчука, аполітичну особу, льяольну, оптиміста по поглядах, в надії, що прецінь удасться вирвати Богу правду зі сфери політичних торгів і започаткувати єдино доцільну працю над релігійним зближенням 2-х відламів народу. О. Демчук прибув до Тороканя на весну 1925 р., а в осені того року мусів вже „добровільно“ зректися своєї посади і вергати до Галичини. Тодішній міністр освіти п. Грабський на запит одного священика, для чого о. Демчук мусить „добровільно“ покинути терен своєї праці, відповів, що на підставі конкордату гр.-кат. обряд є допущений лише в Галичині. Це було очевидно неправдою і п. Грабський мусів пізніше цю неправду відкликати, але засіб осягнув ціль і о. Демчук відійшов. Політика взяла верх коштом правди. Ця політика і нині важким каменем лежить на гр.-кат. Церкві, але не з нашої вини. Кермуючі урядові кола є того погляду, що поява українського священика гр.-кат. обряду з Галичини на Волині є небажана, бо сам фак його появи там є вже „пропагандою українізму“.

Польський уряд, який хоче мати в світі славу архикатолицького уряду і борця за католицизм, — коли річ іде про Українців, то більшою ласкою оточується на терені колишньої Галичини, а спеціяльно на Лемківщині, православя, ба навіть усякі релігійні секти, ніж гр.-кат. Церкву. Староста в Горли-

цях одному з наших гр.-кат. священників, який у своїй наївності хотів шукати у нього оборони проти агресивного походу православля на уніятському терені в Галичині, відповів ясно, що православна Церква і релігійні секти є „льояльніші“ до польської держави; а староста в Новім Санчі сказав при нагоді виборів, що коли люди не підуть за „одинкою“, то треба буде „пустити їм трохи православля“. Ці факти кажуть нам твердити, що справді польський уряд на терені Галичини зручно помагає пропаганді православля і сектанства проти гр.-кат. Церкви.

Польська преса створила легенду про розполітикування українського клиру в Галичині. Щож уряд називає політикою? У Борщеві донька уніятського священника заснувала курс для анальфabetів. Зате кличе її п. староста і каже з жалем: „Атже пані така інтелігентна і поважна людина і займається політикою“. Отже навіть курс для анальфabetів — це політична акція. Політичною акцією зоветься, коли священник, сьогодні майже єдиний інтелігент на українському селі, служить своєю порадою і допомогою своїм парохіянам при заснуванні читальні, кооперативи, „Сокола“, „Рідної Школи“ і т. д. Це все політика. Забуваєте, панове, про ті високі вимоги, які польський нарід ставив до польського клиру в часах своєї неволі. З захопленням студіюємо історію розвитку польської політичної думки, яка формувалася під впливом діяльності у польських душпастирів під займанщинами, подивляємо їх повну посвяти працю серед важких умовин, а всетаки — коли сьогодні ідемо слідами тих самих польських духовників — наша громадянська праця є пятнована вами закидом політики і антидержавної роботи. До рим.-кат. клиру ставиться вимоги високого громадянського почуття, зате у відношенні до гр.-кат. клиру стоїть на становищі, що це повинна бути юрба анальфabetів, або ренегатів, готових до послуг на кожний кивок пальця п. старости, або навіть звичайного коменданта постерунку поліції в даній місцевості. Отже що в Польщі є політикою, а що нею не є? Де є правда і що є правдою? Чи під цим оглядом ми порозуміємося? Факти кажуть одно: ви йдете проти нас шляхом сили і жадаєте послуху, а ми йдемо шляхом справедливости і жадаємо свободи для правди, для слова і діла. Між тими двома шляхами лежить глибока пропасть. Дятого ми не розуміємося.

Державні і комунальні власти дораджують петентам української національности, які зголошуються за посадою в державних установах, щоби вони змінили гр.-кат. обряд на римокатолицький. Земельні уряди дуже часто ставлять як умову для затвердження контракту купна ґрунту — зміну обряду. Я мігби навести цілий ряд фактів, що Українців гр.-кат. обряду, які зголошуються до адміністраційних урядів і просять владу в різних своїх особистих справах, недвозначно намовляють до

дезерції зі своєї Церкви обіцянками матеріальної натури. Але це ще не все. Органи державної поліції і староства намагаються підкопати авторитет гр.-кат. священників і агітують проти них серед населення, накликаючи просто до непослуху своїм духовним. Адміністраційні влади стараються також підкопати авторитет духовенства і Церкви у вірних, накладаючи на священників на основі ганебного „прігель патенту“ з 1854 р. нібито за всякі провини — різні адміністраційні кари, як грошеві гривни і навіть арешти.

За австрійських часів держава давала безпеку вдовам і сиротам по уніятських священниках. Називалося це „даром з ласки“, однак кожна вдовиця отримувала його в означеній висоті. Нині ця безпека є смішно мала, та ще й її відмовляється вдовам і сиротам по таких священниках, які брали участь в громадській праці. Нечувана в світі річ, щоби за діяльність батька карано вдову і сироти.

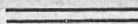
Не вважаючи на заходи нашого єпископату, польський уряд не дбає про потреби гр.-кат. населення, яке перебуває на сезонних роботах у Франції. Що більше! Політичні влади відмовили паспорту на виїзд за кордон гр.-кат. священники, делегатови архієпископської курії у Львові, для відвідання вірних свого обряду у Франції.

Міністерство освіти рік річно касує по кілька посад гр.-кат. катехитів у народних і середних школах, позбавляючи таким робом учнів можливості регулярно вчитися релігії у свого катехита.

На підставі окремих розпорядків гр.-кат. єпископських курій в Галичині і давних австрійських розпорядків, які ще досі не є анульовані, отже обов'язують, — гр.-кат. парохіяльні уряди в Галичині урядують на українській мові і в цій мові зносяться за владою. Нині політичні адміністраційні влади, а навіть суди, жадають від гр.-кат. священників вести листування виключно на польській мові, покликаючися на те, що парохі при веденні метрикальних книг є державними функціонерами і як такі на основі т.зв. язикового закону з 31. липня 1924 р. в справі урядової мови адміністраційних державних і комунальних властей є обов'язані урядувати по польськи! Є це безумовно зловживання, бо гр.-кат. парохі ведуть метрики на основі приписів католицького канонічного права і підлягають в цій справі церковним властям та не були, ані не є ніякими державними функціонерами. Тих, що ставлять спротив, змушують урядувати по польськи при допомозі згаданого вже вище австрійського передконституційного „прігель патенту“ дімаючими грошовими карами, а навіть арештом. І знову не маю часу назвати всіх конкретних випадків, про які знаю.

Я не сказав ані сотної частини фактів, які стверджують безперечно існування своерідної політики польського уряду

відносно нашої Церкви і нашого клиру. Однак всі ці методи політичної боротьби не ведуть до цілі, якої бажають собі творці і наслідники цієї політики. З гордістю стверджую, що вірні нашої Церкви мають повне довіря до своїх пастирів. Свідомі того довіря, ми його не заведемо тому, що памятаємо славетну ролю, яку відіграла уніяцька Церква і її духовенство історії розвитку українського народу, і те, що ми є свідомі також тої місії, яку вклали на нас нинішні важкі для нашого народу часи. Доказом цього, що наш нарід іде за нашим проводом і вважає нас своїми єдиними і правдивими пастирями, є факт, що вислав нас 3-х священників до Союму і одного до Сенату. Заявляємо, що гр.-кат. духовенство не зречеться ніколи обов'язків, які наказує йому совість і згідно з принципами нашої віри та християнської етики, маючи за зразок великих польських духовників з часів займанщини, будемо боротися їх успішними методами на користь нашої Церкви і народу та будемо працювати в ім'я правди, яка є одна і яка мусить побідити.

о. Он. Гадзевич (Дрогобич)

Справа організації слуг

Знаючи нашу вдачу, що ми скоро чимнебудь захоплюємось, але по якимсь часі ще скорше застигаємо, бажаю в тій справі знова забрати голос. Мушу зазначити, що організація слуг не може обмежитись виключно на релігійних брацтвах і релігійних практиках. Є це зовсім відрубні справи, хоч себе спомагаючи. — Організація слуг є на те, щоби слугі дати щось реального — а саме захист на случай утрати служби або на случай цілковитого знемоціння. Така організація має стати в обороні покривдженої слуги, щоби її ніхто не використовував, щоби її трактовано як людину. Тут якраз є нагода ділом показати, що значить — любити ближнього.

В тій цілі належить за всяку ціну стреміти до власного дому, в котрім слуга в потребі малаб своє ліжко і ложку страви. Самі сходи, хочби з відчитами — забавами і т. п. не зроблять того, що зробить це, як слуга найде для себе в потребі захист. Товариство, віддаючи комусь слугу до служби, за неї відповідає і нею інтересується. Якщо працьодавці жалуються на слугу — тоді обов'язком виділу провірити справу хто завинив, чи слуга — чи працьодавець. Тоді слуга стареться чесно сповнити свій обов'язок — а працьодавці, чуючи над собою моральну контролю, будуть вистерігатись кривдити віддану їм слугу. — Такі річі скоро поширюються між слу-

гами, і вони радіють, що є кому за ними обстати і над ними наглядати. Не треба забувати о тім, щоби провірювати, чи слуги замельдовані в „касі хорих“ на таку суму, яку місячно побирають від своїх працьодавців, бо від того залежить висота їх підпомоги на случай недуги. — Організацію слуг мусимо перевести в кождім місті, де знаходиться бодай десять слуг.

Коли це зробимо, можна буде приступити до оснoвання централі — приміром у Львові. В цей спосіб можна буде перевести те, що в котрім місті є замало наших слуг, щоби вони могли здобутись на власну хату, тоді на случай знемошіння можнаб таку слугу помістити в однім з приютів в иншій місцевості. Підготовивши в цей спосіб організацію слуг, зайде потреба видавати для них становий часопис, який на мою думку мавби чи не найбільше предплатників зі всіх укр. часописів. Бути може, що дехто, читаючи мої дописи в справі організації слуг, усміхнеться і назве мене фантастом — або і диваком, — а я мимо того обстоюю цілим серцем цю переважну для нас справу, бо вона легка до зреалізованннн. Прошу про те всіх Всч. Отців, котрих інтересує ця справа, забирати в ній голос, та подавати до відома, що в тій справі зроблено. Це буде вказівкою, як далеко справа поступила і що дальше робити. Не чекаймо, а ділаймо, бо як ми не обробимо тої ниви, то Господь віддасть її иншим ділателям до обробленннн — а як годі будемо перед ним виглядали?

о. Мих. Мосора

По чийй стороні облуда?

В ч. 3. „Нашого Слова“ з 17.ІІ. 1929 знаходиться на першій стороні стаття „Страйк лісових робітників в Перегінську“, де описується страйк лісових робітників в митрополичих добрах, які арендує фірма Глезінгер, і остерігається дооколичних робітників, щоби не ломили страйку. Дальше пишеться так:

„Рівночасно робітництво мусить собі освідомити облуду попівства, яке з одного боку (в часі повіневої акції) роздає образки і благословенства (поїздка митрополита Шептицького по теренах обнятих повинню), а здругого боку розпродує селянські землі за доляри, а в митрополичих лісах на спілку з фірмою Глезінгер іде шалений визиск лісових робітників.. Церковні землі безземельним селянам без викупу“.

Я не буду опрокидувати закиду про визиск лісових робітників в добрах митрополичих, але якщо сі добра в аренді, то відки управа дїбр має право мішатися в справі арендатора? А щодо пропозицій роздати церковні добра безземельним без

викупу, то чи редактор „Нашого Слова“ подумав над тим, яка ненависть повсталаби між безземельними і нарікання і проклони, що один дістав замало, а другий за богато, а третій нічого? А всіх не булоби чим заспокоїти. Та найболючіше діткнув мене висказ про облуду духовенства, а головню митрополита підчас повеневої акції. Се може писати справді лише облудний чоловік. Скільки тисяч видав митрополит зі своєї кишені на ратунок повенянам, про се певно ніхто не довідаєся, бо митрополит поступає після засади „нехай не знає лівиця, що дає правиця“, найближше його окруження подає приблизно 200.000 зл., які видав митрополит на ратунок повенянам.

Чи се облуда? Чи се облуда, що митрополит возив за собою цілі вагони харчів і одежі для повенян? Чи се облуда, що митрополит заїзджав до кожного села діткненого повинню, при чім не раз приходилося з трудом перебути прірвану повинню комунікацію? Чи се облуда, що митрополит заглядав майже до кожної хати, щоби наочно переконатися о нужді людській і на місці їй зарадити? Чи се облуда, що митрополит возив з собою лікаря для недужих, щоби сей давав сейчас лікарську поміч тай давав сейчас для хорих на ліки? Чи се облуда, що митрополит оснував комітет ратунковий і наказав священикам достарчати не лише гроші, але і збіже і відтак розсилав цілими вагонами збіже в околиці діткнених повинню? З того комітету це і досі пливуть датки на ратунок нещасних, і сирітський захист в Сколім одержав з того комітету сими днями 1000 зл.? Чи се облуда, пане редакторе? Ви пишете далі в згаданій статті, що є якась пропозиція, щоби складати мізерні охлапи на Рідну Школу від морга проданого ґрунту. Про таку пропозицію ми духовні нічого не знаємо.

Натомісць ординаріят зарядив, щоби духовенство жертвувало одну збірку місячно з церковних доходів на добродійні цілі, а тими жертвами орудує ординаріят, і з тих жертв певно велика пайка дістанеться і Рідній Школі і ріжним потребующим інституціям, а в першій мірі сирітським захистам.

А тепер, пане редакторе, я вам доведу, що облуда по вашій стороні. Підчас повеневої акції ваша партія також відкись роздобула фонди, і то значні, на ратунок повенян. І ви ті фонди розділювали, але лише своїм партійникам і заздалегідь уже купували ви собі голоси на 8, бо наступали соймові вибори. Зпоза вашої партії не дістав бідака ані гроша. А митрополит не робив партійних ріжниць. Всіх бідаків ратував. Отже по чий стороні облуда?

Під розвагу нашому духовенству

Нараження життя священника на небезпеку в більшій мірі чим у людей інших професій, цілковите незаосмотрення рідні на случай його смерті, систематичне зменшування його доходів через зменшення конгруї і ерекційного майна повинні би отворити очи нашому духовенству на вагу обезпечень так для них, як і їх рідні.

Велика часть наших священників подбала вже вправді о забезпечення своїх родин, та на жаль лише частина з них зробила це через своє власне товариство обезпечень „Карпатію“. Клич „свій до свого“, який на ділянці життєвих обезпечень повинен би більше, чим де инде, стати гаслом кожного свідомого Українця, випередила намова асекураційних агентів чужих товариств, які не щадять наклепів на адресу „Карпатії“; вониж знають добре, що „Карпатія“ мусить стати їх найбільшим конкурентом, якщо наша суспільність зрозуміє як слід технічно-правні підстави асекураційних товариств взагалі, а зокрема матеріяльну базу „Карпатії“, і піде слідами інших економічно розвинених і національно свідомих народів.

Тов. „Карпатія“ є на рівні з іншими тов. обезпечень під строгим наглядом держави, зложено відповідний гарантійний фонд, який в міру зросту капіталу обезпечення мусить доповняти т. зв. премійною резервою і цей фонд, як депозит обезпечених вписаний до окремого реєстру, стоїть під контролею державного уряду контролі обезпечень, ба що більше: по довших переговорах „Карпатія“ оперлася о один з найбільших концернів середньої Європи „Phönix“ і запевнила собі преміоздатність на довгий протяг часу.

Колиж возьмемо ще і цю обставину під розвагу, що закони державні в 1923. році усунули примус переводження обезпечень в краєвій валюті і тимсамим направили те лихо, яке весь час загрожувало підкопанням довіря до тов. обезпечень, й „Карпатія“, користаючи з того добродійства, переводить обезпечення в долярах, франках і и., то нема причини, задля якої наша суспільність малаби відноситися з недовірям до одинокого нашого товариства, і обезпечувалася у чужих.

Нащі священники повинні здавати собі справу, що забезпеченням свого життя в „Карпатії“ не тільки запевнюють майбутність для себе, зглядно своїх родин, але також як чинник, на який глядять очи міліонових мас нашого селянства, дають добрий примір тим масам, на які „Карпатія“ мусить розширити свою діяльність, вони розбудовують так важну для нас економічну інституцію і тим самим запевнюють кусок хліба своїм дітям, які не маючи доступу до державних посад, виставлені виключно на заняття в приватних підприємствах.

Др. З.

Редактори Ниви

- Від 1904—1906 р. свщ. Ярослав Левицький.
 1907. о. Ярослав Левицький і о. Др. Дмитро Яремко.
 1908. о. Др. Дмитро Яремко і о. Онуфрій Волянський.
 1909. о. Онуфрій Волянський і о. Олександр Малицький.
 1910. о. Олександр Малицький.
 Від 1911—1918 о. Др. Ярослав Левицький.
 1919. Нива не виходила.
 Від 1920 — дотепер о. Др. Гавриїл Костельник.

Нові книжки

Голгофта або Хрестна дорога Зладив о. Данило Бодревич, почетн. крилошанин, декан і парох. Жовква 1929. стор. 84.

Автор представив у п'ятнадцятьох уступах всю муку Ісуса Христа, починаючи Його виходом з учениками по Тайній вечері — до города Гетсиманії, щоби там в останнє помолитись. Кожда читаночка творить закруглену цілість; найперше оповідається в ній історична подія на основі св. Письма, опісля слідує коротке розважання, а кінчиться вона гарною, змістовою молитвою. З признанням треба піднести, що молитви уложено бездоганною народною мовою, короткими, правильно збудованими реченнями, а через те їх текст легкий, зрозумілий є дійсною розмовою душі людини з Богом.

На вступі є коротке пояснення, що це таке хрестна дорога, а при кінці додав автор пісні до Христа.

Ся книжечка се хосенна і відповідна лектура для віруючого народу на час Великого посту.

Сей сам автор зладив читанку на місяць май: **Стежечка в рай** — стор. 196.

Після поуки, як улажувати майське богослуження в церкві, слідує 31 розважання на кождий день місяця мая. Коже розважання унаглядное автор відповідно зібраним прикладом з життя.

Надаються вони до відчитування народови в часі майських богослужень та містять відповідно зібраний матеріял до популярних майських проповідей.

При кінці видрукував автор Параклис до Пресвятої Диви Марії і 10 народних пісень до Пресв. Богородиці.

Обі книжочки вповні заслугоють на якнайширше розповсюдження.
 о. І. Р.

З передвоєнних документів до історії нашої Церкви.
 Львів 1929. Накладом о. Ал. Стефановича. Стр. 49. На зміст складаються:

1. Відповідь для краківської анкети з р. 1912 о польсько-українських відносинах, списана проф. о. Ал. Стефановичем.

2. Преставлення львівської Ставропігії з р. 1908 в справі гр. кат. Церкви в Америці (меморіал, звернений проти булі „*Ea semper*“ з 14. VI. 1907).

Сю брошуру задля деяких місць у „Відповіді“ поліція сконфіскувала.

Georg Hofmann S. I.: Griechische Patriarchen und römische Päpste. Untersuchungen und Texte. II 1. Patriarch Kyrillos Lukaris und die römische Kirche: Видання „*Orientalia christiana*“ Vol. XV. — 1. Num. 52. Maio 1929. Roma. Стр. 114.

X. Nikodem Lubomir Cieszyński: Roczniki Katolickie na Rok Pański 1929. Rok VII. Poznań 1929. Nakładem autora. Стр. 564. Відома річ з попередних видань тих „*Rocznik-ів*“, що їх автор не тільки „фотографує“, але й „малює“, а якщо йому подобається, то таки й „карикуризує“ предмети і особи, про котрі пише. В отсих „*Rocznik-ах*“ він співає дитирамб вдоволення (очевидно на стару, вже знемоцілу „ниту“): як то добре сталося, що нашого галицького духовенства не допущено на „*креси*“. „*Takim sposobem dobrze się stało, że biskupi łacińscy w swoich diecezjach podjęli pracę nad nauczaniem prawosławnych i idąc za ich życzeniem podtrzymali ich wschodni obrządek*“ (стр. 407). „...*powierzchownemu obserwatorowi mogłoby się wydawać, że w pierwszym rzędzie do tego powołani unicy małopolscy jako współobrzędowcy. Jednak rząd obawiając się, że księża ci unicy rozkołysani mrzonkami nacjonalistycznymi (як то поетично сказане!) raczej staną się demagogami irredenty niż chrześcijańskimi misjonarzami, nie dopuścił księży unickich na środkowe i północne kresy. Czas późniejszy okazał, że to było stanowisko słuszne*“ (404 - 405). „*Najznamienszy i najprzykrzejszy powód, dla czego księża unicy mniej tu się nadają do roboty misyjnej, to i walki wewnątrz cerkwi choćby o celibat i niedostateczność ich pracy na obszarach małopolskich*“. (Неприродне льогічне сполучення: „*Najznamienszy... to i...*“ — карикатура! „*to i*“ льогічно тягне за собою щось дочисленого, доданого, як отжеж може се бути „найвизначнішим“?) Дальше говорить познанський літописець, що нашому духовенству ніхто не відмовить заслуг на національнім, економічнім, а навіть на культурнім полі, одначе на релігійнім полі, „*jak podkreślają naczejni świadkowie*“, то вже инша річ.

„*W wielu parafjach jeszcze podziśdzień odprawia się Mszę św. tylko w niedzielę, spowiedzi słucha się tylko na Wielkanoc (!! ото раз бадурі!), dziatek się nie katechizuje*“ (405).

„*To też w ostatnich latach prawosławni mają w parafjach unickich nadzwyczajne powodzenie, urządzając jakoby najazdy, łączące się niekiedy z gwałtem zwłaszcza na Lemkowszczyźnie w diecezji przemyskiej. Piszą się już o tem, że w ciągu r. 1927*

odpadło od cerkwi unickiej ok. 20.0000 na samej Lemkow-szczyźnie, nie licząc innych także z kół inteligencji we Lwowie, gdzie działa szczególnie młody mnich Pantelejmon, w Kołomyi i indziej" (405).

(Нам невідомо, щоби у Львові чи в Коломиї чи дeneбудь инде наша інтелігенція переходила на православіє. А якщо десь є якісь спорадичні випадки, то такі можна знайти й у Варшаві.)

"Unickim księżom trudno się przyznać do zaniedbań własnych, więc radziby winę zwalić na kogo innego. Taki redaktor księżej „Nywy“ ze Lwowa, znany polonofob (латочка!), X. dr. Kostelnik, zdolny pisarz, którego pióro jednak łatwo oscieka jadem i zółcią (!!), głosi pogląd, że rząd polski usiłuje rozbić Ukraińców nietylko z pomocą katolicyzmu, ale i prawosławia. W myśl tego dziwnego zapatrywania, na które chyba nie znajdzie prawdziwych dowodów (не нинішня се рецепта польських політиків для нас: „trochę prawosławja nie zaszkodzi“), pisze potem niejakiś „Michajło Apostoł“, paroch z górskiej wioski, zupełnie na serjo o tem... Zresztą nie tyle dziwić się naiwności pisarza z za ciasnych opłotków wiejskich, ile przewrotności redakcji (!!), która takie wyroby w piśmie bądź co bądź poważnem zamieszcza i których potem jeszcze w następnym numerze z niesamowitą, wprost pogańska złośliwością (!!) broni" (406).

Не забув навести познанський літописець і того нового „аргументу“ проти нас, що наш обряд вже златинізований, а „wschodnio-słowiański obrządek, to nic innego na ogół jak przyjęta z cerkwi prawosławnej liturgia z dodaniem modlitwy za Ojca św. i biskupa. To też ani kapłani przechodzący na łono Kościoła nie potrzebują się nowej liturgji uczyć ani lud wyzbywać się starych obrzędów, z ktoremi razem wzrastał i które całą duszą pokochał. Duchowieństwo już żonate może i po przejściu żyć nadal w rodzinie, jednak na nowych swiaszczenników święci się beżzennych“ (407—408).

Автор подає число душ в „wschodniosłowiański-м обрządk-у“ 20.000, парохій „около“ 30. Православні знов твердять, що се груба гіперболя. На всякий випадок не завидуємо такого успіху. Довидаємося від автора, що урядові чинники „wobec tego ruchu są przynajmniej obojętne, jeśli nie wrogie... Kurja wileńska zwróciła się doń przed 2 laty o przekazanie jej jako prawowitej posiadzielce kościołów i budynków zabranych przez prawosławnych w liczbie 163 w samej archidiecezji, — do końca 1928 r. nie dostała nawet odpowiedzi“ (414).

Одначе ми не бачимо ніякого льогічного й корисного звязку між поширюванням унії й між відбиранням церков від православних. К.

Китеж' русскій католическій вѣстник'. Выходить подъ редакціей свящ. Д-ра Діодора Колпинского и свящ. Д-ра Ан-

тона Около — Кулака. № 1—3, Варшава 1929. Бувають в тому часописі цікаві статті на уніонні теми.

Звіт управи національного музею за 1928 рік. Львів 1929. Стр. 16.

Нові видання „Доброї Книжка“: Бібліотека історичних повістей: А. Лотоцький: За волю Ірландії, Львів 1929, стр. 162. А. Лотоцький: Лицар в чорнім оксамиті, повість з козацьких часів, Львів 1929, стр. 243.

М. Ценевич: Злощасний цвіт, повість з козацьких часів, Львів 1928, стр. 224. Баронеса Оркзай: Багрянний цвіт, повість з французької революції, 1. том, Львів 1929, стр. 164. Цікаві оповідання: Антін Антонюк: Мала Нелі. Львів 1920, стр. 64.

ВСЯЧИНА.

Гр.-катол. канадійським єпископом на місце преосв. Никити Будки іменований о. Василь Ладика ЧСВВ, який від рядує літ душпастирює в Канаді. З хронікарського обов'язку зазначаємо, що на сю єписк. катедру був іменований о. Др. І. Бучко, ректор Інституту св. Йосафата у Львові, одначе зрезигнував.

Новому Архієреєви желаємо обильної божої помочі і успіху в апостольським ділі в незвичайно тяжких душпастирських відносинах.

Святовацлавський ювілей. Сього року від 15. V. до 29. IX. Чехи стяткуватимуть 1000 літний ювілей свого національного святого, св. Вацлава. Ювілей упрянований на велику скалю. Возьмуть у ньому участь і інші словянські народи. Випадалоби і нам, галицьким Українцям, явитися там в більшому числі, одначе задля паспортних труднощів ледви чи се буде можливо. Найбільші торжества відбудуться в перших днях липня і 27—29 вересня. В днях 11—15. VIII. відбудеться уніонний конгрес, на котрий прибуде також еп. D'Herbigny з Риму. За інформаціями треба зголошуватися: Svatovaclavsky vybor, Praha 3. Josefska 8.

Св. Отець, як доносять часописи, перший раз вийде поза Ватикан у празник Божого Тіла, коли то зі сходів перед церквою св. Петра поблагословить нарід св. Тайнами.

Молитви за Росію. Св. Отець зарядив, щоби в церкві св. Тереси в Lisieux щодня відмовляли спеціальну молитву за Росію, „щоби зменшилася моральна нужда в східній Європі і в північній Азії“.

Розвій катол. місій. За володіння теперішнього Папи від р. 1922 до 1929 зорганізовано 78 нових місійних округів. У многих місійних церквах чільні становища займають духовні місцевого походження.

Найбільша недостача духовенства дається відчувати в чеській католическій Церкві. На 6 мільйонів вірних є там тільки 3000 священиків (в Голляндії на 3 мільйонів вірних 5000 священиків).

Мадярська статистика виказує всіх жителів Мадярської 7,945.878. З того 65,1% католиків, 27,5% протестантів (переважно кальвінів), жидів 1,2%.

Французький уряд виклопотав у парламенті деякі податки і матеріальні підмоги для деяких монаших чинів — головню для тих, що працюють поза Францією на Сході. Боятися франц. політики, щоби італійські монаші чини, спомогані своїм урядом, не перемогли французьких впливів на ріжних позиціях у світі. Так Мусоліні вчить їх розуму.

У Львові помер 14. IV. с. р. титул. архієп. лат. обр. Карло Гриневицький у 88 р. життя. В 1883 р. був він іменований єпископом у Вильні, одначе вже 1885 р. царська влада заслала його до Ярослава над Волгою. 1890 приїхав він до Галичини, де спершу був парохом, а потім крилошанином у львівській капітулі. Папа Лев XIII іменував його титул. архієпископом. Покійний 14 разів відвідав св. Землю (Палестину).

З Росії. Большевики засудили на вигнання католицького (лат. обряду) єпископа в Владивостоці, Слівовського, закидаючи йому прогидержавну діяльність. — В Росії в 10 роках революції напечатано 13 мільйонів книжок про Леніна в 36 мовах!! — На Сибірі громадно вихрестилося 400 Калмухів (Ойратів), покидаючи поганство.

Находять докази потопу в Халдеї. Леонард Вулей, провідник розкопок для Британського Музею на руїнах халдейського міста Ур (де жив Авраам), доносить про очевидні сліди потопу, описаного в першій книзі Біблії. Під останками міста Ур найдено сліди ще давнішої оселі, яка була побудована на острові ріки Евфрату. Сю осело прикрила груба верства глини, яку очевидно нанесла вода, а щойно поверх сього було побудоване місто Ур. Під верствою глини находяться мальовані начиння та випалена цегла зовсім иншого рода, чим поверх глиняної верстви. Се наглядний доказ, що велика повінь мусіла на тім місці знищити якусь первісну цивілізацію.

Дивні річи в церкві. В церкві в Чієрі в Італії діються несамовиті річи. Електричні лампи, чаші і посудини тріскають нагло. Свічки самі з себе запалюються, другі гаснуть.

Варта пригадати. Минувшого року 8. X. відбулася у Львові конференція єпископату обох обрядів (гл. „Нива“ ч. 10, стр. 373), де принято до відомости відповіді св. Конгрегації для східних Церков, що „Concordia“ остає дальше обовязуючою в Галичині (гл. „Нива“ ч. 11, стр. 399—406). Се мало бути спільно опубліковане, одначе потім польські епи-

скопи відкликали свої підписи (апелъ „Słowa Polsk-oro“ в тій справі і тут був міродайний!). Тепер польський єпископат робить заходи для ревізії постанов „Конкордії“, і між лат. обр. духовенством відбувається збирання відповідних статистичних фактів і сондовання опінії: що в „Конкордії“ змінити? чи може цілком її усунути?

о. А. Стефанович випечатанням меморіялу львівської Ставропігії в справі булі „Ea semper“, що була видана 14. VI. 1907 для наших братів у Америці, пригадав нам, що тенденції більшости навіть у Церкві небезпечні для меншости, і меншість, якщо хоче жити, поневолена рішучо боронити себе. От уже в первісній ерусалимській християнській громаді єлинохристияни почувалися пок ривдженими, і апелювали до Апостолів, даючи тим привід до вибору діаконів. Буля „Ea semper“ була виразом тенденцій лат. обр. американського клиру супроти нашої тамошньої Церкви. Після неї наш тамошній єпископ мав бути тільки наче суфраганом лат. обр. єпископів, і без їх дозволу не міг візитувати своїх церков, з візитації мав здавати доклад лат. обр. єпископам. Наші богослови мусіли би виховуватися в лат. обр. духов семінаріях, целібат став для них обовязуючий; на наші парохії мали би право призначувати душпастирів тільки лат. обр. місцеві єпископи, лат. єпископи мали би постановляти *jura stolae* для наших парохій; наші могли свобідно переходити на лат. обряд, одначе не наоборот; діти з мішаних подруж, де батько лат. обряду, мали би всі хреститися після лат. обряду; коли одно з женихів є лат. обряду, то вінчання мало би відбуватись після лат. обряду; миропомазувати зараз по хрещенню буля зборонювала нашим священикам. На рішучий спротив наших чинників, американських і краєвих, папа Пій X. відкликав ту булю. Одначе з психіки тих, що є в більшости або що є „*beati possidentes*“, годі викоринити „пануючих“ тенденцій. Так на пр. коли перед кількома роками в Chicago Струтинська (з дому Січинська), жінка нашого священика, застрілила о. Стецюка в сповідальниці, і зчинився скандал, кард. Mundelein з Chicago публично в часописах оголосив, що „т. зв. гр. катол. Церква не стоїть у ніяким звязку з римокатол. Церквою“. Ми спершу не хотіли дати віри, що отся вістка правдива, та показалося, що вона стійна.

В 1863 р. „Конкордія“ була добра для польського елемента в Галичині, нині вона вже не добра, бо польський елемент почувся в більшій силі. Треба нам бути приготованими до рішучої самооборони.

Плян навчання релігії в гімназіях і у вселюдних школах. Міністер віроісповідань і освіти оголосив розпорядок з дня 2. січня 1929 №. II. 235/29, яким дав почин до узгіднення пляну навчання в трьох висшчих (5, 6, 7) клясах семиклясової вселюдної школи з пляном для трьох низших (1, 2, 3) гімна-

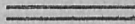
зійних клас. Ціль розпорядку улекшувати перехід до IV. гімназійної класи молоді, яка покінчить VII класу вселюдної школи.

Треба буде достроїти плян навчання релігії у трьох згаданих класах вселюдної школи до сих заєствувавших відносин. Заки Преосв. Ординаріяти вирішать сю справу, пропонуємо ось такий плян науки для вселюдних шкіл: в V. класі біблійна історія Старого Завіта на основі Біблійного Катехизму о. Івана Рудовича. Також належить виучити всього катехизмового матеріалу (100 питань), поданого при 64 уступах. Літургічні замітки поширити й виучити точно про Церкву і її приналежності з Малої Літургії о. Леоніда Лужницького стор. 5 до 22. В VI. класі Новий Завіт з Біблійного Катехизму і весь катехизмовий матеріал, поданий в другій часті Катехизму. Про свята, неділі, пости про св. Тайни, освячення і благословення вчити принагідно, про Службу Б. основно з Малої Літургії о. Лужницького при навчанні про муку й смерть Ісуса Христа.

В VII. класі Малий Катехизм о. І. Рудовича, як синтеза катехизмового матеріалу, виученого у двох попередніх роках, та повторення всеї Малої Літургії. На се вистане час від 1 вересня до 15 квітня. В останніх півтретя місяцях треба дати короткий огляд історії Церкви, а передусім української, щоби молодь знала, як служив наш народ Богови та що зділав у Його честь і славу.

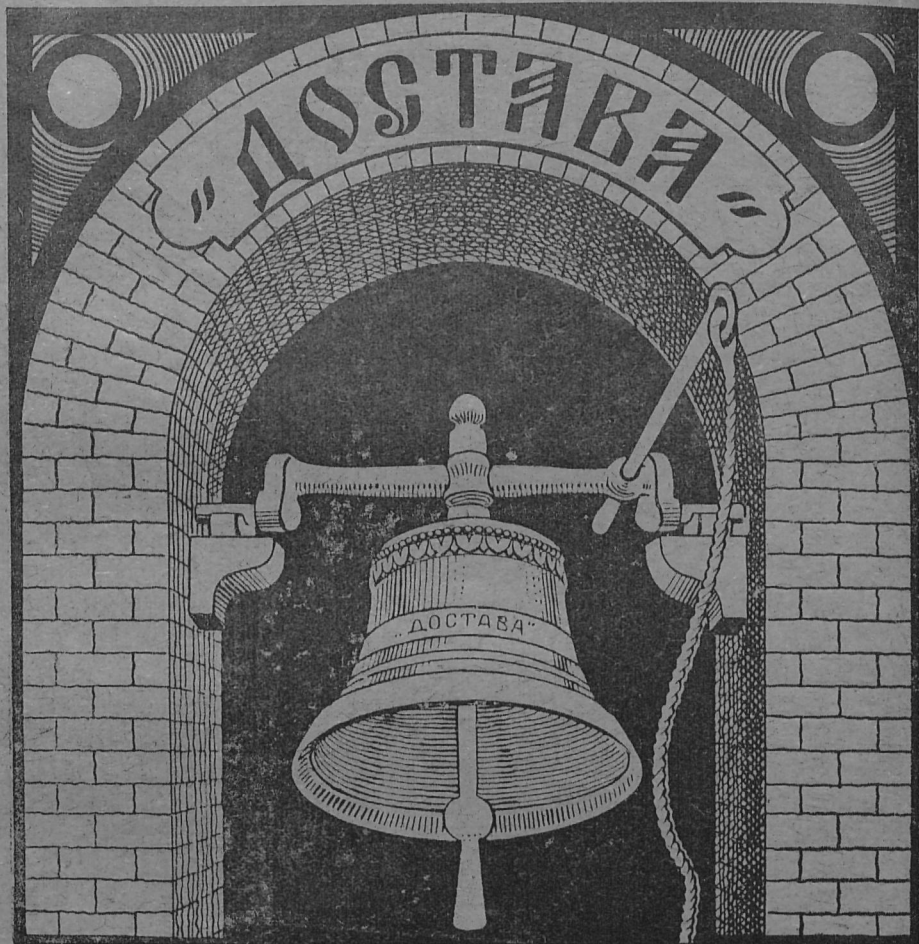
Сей плян відповідавби обовязуючому плянови навчання у трьох найнизших класах гімназійних. Там учать: у I класі біблійної історії Старого Завіта, у II. класі історії Нового Завіта, а у III. класі катехизму. Додано тут навчання літургії і історії української Церкви з огляду на переважаючу більшість молоді, яка по семій класі не зголоситься до гімназії, але вже скінчить свою шкільну науку і піде до практичного звання.

о. І. Р.

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріяту у Львові

Редактор-видавець о. Д-р Гавриіл Костельник

НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшій виборі і найдешевше продає
 . одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ,
 Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно зацінами звертатися до Дирекції: Львів, Домініканська 11, І. п.

Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми в церковних речах є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многи священники і церкви.

З сих причин заслугує на повне довіря і попертя.

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
в проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

|| Передплата вносить 18 зл
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів 1
Чекове конто: 151.092.

З М І С Т

о. Др. Г. Костельник: Стояння і клячання в церкві	201—209
о. Др. Мирон Горницький: Пять літ при гробі Святого	210—216
о. П. Дзедзик: Стигматизація Тереси з Коннерсрайт	217—220
Ф. Т.: Дещо про талмуд	220—223
о. Юстин Гірняк: З приводу одної рецензії	223—228
о. І. Н.: Дисонанси довкруги лятенського пакту	228—231
Зміст IV. річника „Ниви“ з 1907 р.	232 235
Нові книжки	236
Всячина	236—240
Проповіди (Додаток)	81—96

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
в проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 18 ал
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1
Чекове конто: 151.092.

о. Др. Г. Костельник

Стояння і клячання в церкві

I.

Основні засади

Під впливом латинізму ми в Галичині затратили чимало звичаїв питомих нашої східній Церкві, й стали ми нечуткі на їх психологічне й теологічне обосновання. Затратили ми навіть деякі такі звичаї, до котрих нас Церква щодня виразними словами закликає. На „глави ваша Господеви приклоніте“ ми остаємо наче глухі — перевівся в нас звичай приклонювати голови на сей заклик. Зате на „вплотитися“, „вплотившагося“, „і Слово плоть бисть“, а в місті, навіть коли проповідник скаже „св. Тайна“, „поклонився“ йому (Христови)“ і т. п., всі вірні низенько похиляють голови.

Бачили наші люди, що в костелі такий звичай, то і собі стали так поступати, а своє забувати. І се не є „кивання“ (на жидівський зразок), бо — як старі говорили: бо, ібо і понеже... А коли хто з нас приклонює голову після вимог нашої Церкви на „Христу Богу предадім“ та на „глави ваша...“, то й на сміх готові його взяти, що — мовляв — „киваючись Богу молиться“, як жид...

З усіх східних звичаїв, що відносяться до тілесного заховання в церкві, найбільше потерпів звичай стоянн

Став він наче „рудиментом“ — тому, що воно так у костелі. В латинників є в звичаю потрібне тілесне заховання на богослуженнях: сидження, стояння і клячання. Найменше розвиненим є стояння. Оскільки знаю, то тільки під час читання євангелія і на „Te Deum“ там приписано стояти. В усіх інших випадках, де по нашому треба би стояти, після латинського звичаю ліпше є клячати. Клячання уходить за компаратив і суперлятив покірливої просьби, радості, подяки, каєння, побожної ревности загалом.

Зовсім инакше у східній Церкві. Тут є в звичаю по-чвірне тілесне заховання: до трьох, спільних з латинськими, ще доходять глибокі поклони. Отже зовсім инакша „азбука“, а тому й поодинокі її „букви“ мають подекуди инакшу функцію, як у латин. Церкві. Глибокі поклони се суперлятив, одначе не на всякій лінії тільки на лінії каєння, свідомости нашої нищети, негідности. Тому вони приходять тільки в вел. пості. Клячання також має свою специальну закраску, яку найлекше можна відрізнити і схопити при „коліноприклонних молитвах“ в день Сошествія св. Духа. Воно є зовнішнім виразом нашої умильної просьби. Коли клячимо, то робимося меншими, як ми в дійсности є. А кождей, хто просить, є менший від того, кого просить, — бо „ліпше є давати, як брати“. Ось се психічне підложе клячання в східній Церкві від найдавніших часів. І тільки там у східній Церкві приписане клячання, де заходить мотив умильної просьби. Просимо Бога о різні ласки також стоячи, але коли хочемо виявити компаратив і суперлятив того свого настрою, то Церква каже нам клякнути: „Паки і паки преклоньше коліні миром Господа Бога молим“.

Хто зрозумів сей психологічний „вузол“, для сього ясно: чому в східній Церкві вірні самочинно (подекуди навіть ще і в нас — жєнщини) клякають на „великий вхід“ в Літургії. Проти сього звичаю протестував вже Евтихій, сучасник папи Григорія Вел. (580—604), бо предложені дари ще не є освячені. Те саме можна почути і від нинішніх наших священників. А однак психологічно сей звичай умотивований. Вірні чують слова священослужителя: „і всіх вас да помянет Господь Бог..“, отже клячанням вони тут зазначають свою умильну просьбу, щоби так сталося, як священник виголошує. В латинській Церкві найбільше сидження, в східній найбільше стояння. А воно має тут розгалужене своє психологічне й теологічне обосновання.

а) Передовсім панує в східній Церкві засада, що в бо-жїм домі треба стояти, а не сидіти; сидіти можуть тільки ті, котрі не можуть стояти (немічні, старці). Тому й нема лавок у церкві. Ми нині дуже практичні, і з правила

осуджуємо сей старий звичай тай навіть гордимось тим, що він у нас (в Галичині) вже проломаний (по містах). А однак коли призадуматися подрібно і совісно над тим звичаем, то всі рації промовляють за ним — так само нині, як і тоді, коли він усталювався. Коли хочемо в своїй хаті Богу помолитися, то почуття не дозволяє нам сидіти підчас молитви. Сидження се вигідне положення для нашого тіла; молитва се наша служба Богу; а підчас сеї найвисшої служби не випадає догоджувати своєму тілу. Такий тут психологічний звязок почувань і думок. І буває дивний злім у тому звязку — задля прийнятого звичаю. Женщини, котрі в церкві без усяких скрупулів сидячи моляться, в сповіди жалуються, що дома не можуть молитися, бо сидячи не випадає, а клякнути або стояти не можуть задля челяди, котра звернула би увагу на се...

З того можемо зрозуміти, що вдійсности також у латинській Церкві стійною є засада, що в домі божім, де приходимо на молитву, треба стояти, а не сидіти. Сидіти підчас молитви — се тільки виїмок, а не засада. Задля немочі. А було би се неприродне й непохвальне, якби ціла громада була немічна, себто якби всі вірні хотіли в церкві сидіти. Тай у практиці загально так буває, що в церкві чи в костелі тільки менша часть вірних може поміститися в лавках — більша часть вірних мусить стояти. Отже ріжниця між східним і західним звичаем вдійсности є тільки процентова, а не засаднича: у костелі буває більше місця для сидження, як у церкві; у костелі є лавки й на середині, а в церкві (як повинно бути) тільки здовж мурів. Не треба би й підносити, що лавки на середині божого дому пригадують школу, і не є ідеально згідні з маєстатом божого дому. Ознаки людської немочі на самій середині храму... А лавки здовж мурів — се ознака людської немочі на своєму місці, бо вона на боці, скрита. Се відчує кожний, хто найдеться в великих базиліках у Римі, у яких нема лавок. Лавки надщербили би їх маєстат. Кожний катехит знає з досвіду, що лавки в церкві се просто деморалізація для молоді. Вся молодь, навіть проти заборони, преться сісти до лавок, а коли в них найдеться, то сейчас повертає до шкільної психічної атмосфери: розсядеться якнайвигідніше, штовхається, робить сміхи, ховаючись у лавці, займається всякими небилицями... І на се нема іншої ради, як не дозволити молоді сідати в лавки.

б) Стояння в східній Церкві має й свої спеціальні функції, при яких не дається заступити клячанням, ані глибокими поклонами. Воно так буває також у горожанському життю всюди в культурнім світі. Так н. пр. підчас співання національного гимну всюди на світі стоять.

Правда, якщо гимн благальний, як наш „Боже великий єдиний“, або польський „Boże, coś Polskę“, то він ще не ви-

включає клячання (коли його в церкві співають). Але якщо гімн виражає перемогу, радість, славу, подяку Богу, тоді він просто виключає клячання. Вже з того розрізнення ясно, що тут не заходить тільки та загальна причина, що „не випадає сидіти“, але якась глибша причина, котра так само каже, що „не годиться й клячати, але доконче треба стояти“. Якаж се причина? Захованням свого тіла даємо вираз тому, що в нас у душі діється. З того приводу заходить тут „психологічна лєогіка“ — одного елементу не можна заступити другим. Коли хочемо виявити свою нищету і негідність, то падаємо ниць до землі, зрівнюємося з земським порохом. Положенням тіла се инакше не дається виявити. Колиж хочемо виявити умильну просьбу, то клякаємо, як уже сказано. А яке положення тіла маємо заняти, коли хочемо виявити нашу перемогу, наше вивиснення, достойну подяку, хвалу..? Одиниці, спеціально вивиснені, виступають у таких хвилях з своїми відзнаками: мітрами, коронами, золотими ланцюхами, ордерами, лентами.

Але загал людей може се виявити тільки своїм стоянням. Стоячи, ми наче пнемося в гору, наче ростемо, робимося великими. З тої то причини також латинська Церква, хоч у неї звичай стояння занидів, на „Te Deum“ приписує стояти. А в східній Церкві мотив вивиснення, побіди, хвали, подяки...всюди сполучений зі стоянням доцільно й обовязково. В давніших віках на се ще більше зважали, як тепер. На I. соборі в Нікеї (325 р.) рішено в кан. 20, що через всі неділі в році і в пятьдесятницю треба в церкві стояти. На трулянськiм (царгородськiм) соборі 692 р. поставлено канон (90): „Від суботи вечера до неділі вечера ніхто не сміє клячати“. Неділя се памятка Христового воскресення. А коли Христос воскрес, то й ми з ним. Отже неділя се торжество нашої побіди, нашого вивиснення. Нині в східній Церкві звичай, що не годиться клячати від Пасхи до Сошествія. Старий і гарний звичай, як pendant до клячання й поклонів у вел. пості.

А в нас у Галичині так затерлося розуміння сього звичаю, що вірні клячуть навіть підчас співаання „Христос воскрес“ (буває се на вечірнях по благословенню Найсв. Тайанми, коли замість „Ісправи я“ співають „Христос воскрес“, — тоді ціла церква клячить). Годі собі уявити більше безглуздої мішанини асиміляційних елементів! Якби хто клячав, коли йому в церкві співають „многая літа“, то се ще не було би таке безглузде. „Христос воскрес“ сеж воскресний гімн, де звенить побіда, вивиснення, радість...Мотиви, які просто виключають клячання.

Так само виключає клячання початок літургії „Благословенно царство“, а в нас і на се вірні не зважають.

в) Підчас читання євангелія стояння має те значіння: що ось ми готові до послуху, стоїмо Богу

„до розпорядимости“. Стояння се позиція „вільна“, від котрої природно найлекше зачинати всякий рух. Отже стояння се первопочин до всякого ділавня. А евангелія, як наука, се первопочин до життя після божої волі. Так отже ті дві події взаємно собі відповідають. (Коли наші вірні ідуть „під евангелія“ й клячуть, то се, як думаю, наслідування Марії, що сиділа в ногах Ісусових і слухала його науки.) Латинська церква і тут задержала стояння.

г) Наша служба Богу домагається від нас, щоби ми приносили якусь жертву з себе, відчували якесь умучення. Клячання се тягар, тому воно сповняє в церкві також отсю функцію. Але й довше стояння умучує, отже й воно сповняє піднесену функцію. З того ясно, що в церкві, де є більше сидження, там послідовно повинно бути й більше клячання, як воно дійсно є в латинській Церкві. А де більше стояння, тим послідовно менше клячання, бо вже й само стояння сповняє функцію „святого умучення“, як воно дійсно є в східній Церкві.

II

При причастю вірних

Найважніша й найбільше впадаюча в око різниця між східною й західною Церквою під оглядом звичаю стояння і клячання виступає при причастю вірних. У західній Церкві вірні причащаються клячучи, в східній стоячи (як і священник). Оба звичаї мають своє теологічне обосновання.

Не може бути сумніву, що збільшений культ Евхаристії, причастя вірних під одним видом і причастя навколішках у західній Церкві мають одно й те саме жерело. Нині поширений погляд, що причастя під одним видом на заході ввели в практичних цілях: так лекше причащати, безпечніше, „чистіше“, „здоровіше“... Та се тільки анахронізм, де нинішні люди накидують свої погляди людям з 11—12 ст. Звичай причастя під одним видом прийняв в західній Церкві в 11 — 12 ст. *) А в тих часах люди зовсім не мали нинішних понять про бактерії, про „практичність“ в причастю (як і нині простолюддя не має тих понять). Їм ходило тільки про культ, а не про щось иншого. Се були саме часи, коли на заході стала ясно виповіджена думка, що в кожній частиці Евхаристії міс-

*) „Vom 11. bis 12. Jahrhundert wurde allmählich die Kommunion unter einer Gestalt liturgischer Brauch“. Dr. F. Bartmann: Lehrbuch der Dogmatik II. B. Freiburg i Br. 1921 Str. 324.

тяться цілий Христос.*) Схолястики (особливо св. Тома з Аквіну) розвинули отсю думку, підбудовуючи її філософічним апаратом. В Евхаристії присутні тіло і кров Ісуса Христа „ex vi sacramenti“, а цілий Христос (його душа, божество, особа) „ex naturali concomitantia“ **). Природно, що заакцентовання сеї думки в догматиці мусіло зазначитися також на культурі. Якщо в Евхаристії присутній цілий Христос, то Евхаристія се Христос — „евхаристійний Ісус“, котрий то вираз нині вже популярний, отже Евхаристії належиться почитання як самому Христови. Тіло і кров Ісуса Христа в культурі західної Церкви, якщо так годиться казати, спророла найшлися „за сценою“, а „на сцену“ вийшов „евхаристійний Ісус“. І саме тут жерело збільшеного почитання Евхаристії, причастя під одним видом і причастя навколішках. Причастя вірних під обома видами не може так добре символізувати „евхаристійного Ісуса“, як причастя під самим видом хліба. У західній Церкві кожний вірний, що причащається, дістає цілу гостію, один елемент, а се наглядно символізує єдність і цілість „евхаристійного Ісуса“. А кляченням підчас причастя хочеться тут дати вираз: а) що се дійсно цілий Христос присутній в Евхаристії (тому вірні робляться „меншими“ перед Евхаристією). б) що ми негідні, щоби сам Христос завитав до нашого організму (серця, душі). Ясно, що в західній Церкві також священник, що літургізує, повинен би причащатися клячучи. А коли сього звичаю нема, то тільки задля його майже абсолютної непрактичності.

В східній Церкві донині осталась первісна редакція поняття Евхаристії: тіло і кров Г. Н. Ісуса Христа тут „на сцені“, а сам Христос „за сценою“. Наша літургія ніде не називає Евхаристії „Христом-Ісусом“, тільки так, як воно в євангелію: „тіло Христове“, і „кров Христова“, або „Тайна Вечеря“, „страшні Христові тайни“, „святі, небесні дари“. З Евхаристією суцшно (бо силою Христової установи) сполучена думка про смерть Христову: Христос вмирає-гине, щоби ми спаслися-обожилися.. Тому Евхаристія се для нас найбільша радість (що ввійшло навіть в саму назву „Евхаристія“, яка означає „благодарення“, „подяку“), наше найбільше вивисшення — се „божественні дари“ для нас. Ось таке розуміння Евхаристії в східній Церкві, а до того стосується й культ. Очевидно, східна Церква не перечить, що в Евхаристії є цілий Христос під кождим видом і в кож-

*) „Anselm (в. 11 cr.) ist nachweislich der erste, der die kirchliche Praxis lehrhaft berührt, wenn er schreibt: Sed in acceptione sanguinis totum Christum Dominum et hominem et in acceptione corporis similiter totum accipiamus.“ Bartmann, *ibid.*

**), Тома з Акв. Sum Theol. III q. 76, a. 1.

дій частинці, але, як сказано, се тут знаходиться наче „за сценою“. А при такій асоціації понять, що відносяться до Евхаристії, воно зовсім правильне, коли вірні причащаються стоячи. Почуття радості й вивиснення побіди диктують стояти. (Авжеж і апостоли на Тайній Вечері не клячали.) Стояти підчас причастя — одначе не денебудь, а в „царських вратах“. Святилище в східній Церкві се подібно неприступне місце, як було „святе святих“ у старозавітному храмі. Правильно вірні не мають до нього приступу, а до „царських врат“ тільки підчас причастя. В моїх рідних сторонах нарід се називає „приступленням до св. престолоа“ (коли хто що злого робить, то йому кажуть: „як приступиш до св. престолоа?“ — замість „до причастя“). В той спосіб те „більше“, що в західній Церкві виражається клячанням підчас причастя, в східній Церкві виражене тим, що вірні „приступають до престолоа“. Тут вірні йдуть до Христа, а після латинського звичаю Христос іде до вірних (бо священник виходить на церкву, й іде від одного вірного до другого). Я в своїм життю причащався і стоячи і навколішках і після лат. звичаю (гостією). Не перечу, що один і другий звичай святий і відповідний, одначе звичай причастя після східного обряду для мене дорожший, не тільки тому, що се первісний звичай цілої Церкви, але й тому, що він оправдує всі мої думки й почування.

Коли взяти під увагу практичну сторону, то й тут звичай східної Церкви має за собою всі рації — крім одної. Коли вірні клячуть підчас причастя, то скорше можна їх за причащати. Ось се та єдина виїмкова рація. Однак вона більше відбирає, аніж дає. Не знаю нічого так „будуючої“, як той „святий ряд“ вірних, що „приступають до престолоа“: з руками схрещеними на грудях, в порядку, в скупленню спровола посуваються вірні до „царських врат“, причащаються, кланяються перед св. чашею, й відступають.. Зате в нашому галицькому звичаєви, де вірні причащаються клячучи в двох рядах здовж церкві, не бачу тої величавости. Вірні тиснуться, встають, порох... Священик ніколи не може бути певний, чи хтось встаючи, не підібе йому руки, чи не штовхне сусіда так, що сей захитається підчас самого причастя і т. ин. Тай лекше і безпечнійше для священника стояти на одному місці з чашею в руці, як ходити по церкві і схилитися ще до того. А що найприкрійше, се неприродні рухи вірних підчас самого причастя. Всяку поживу беремо до уст так, що здолу підносимо її до уст і при тім бачимо її. А при причастю навколішках треба брати до уст ложечку, яка зповиш голови має знизитися до уст. Власне в тому неприродність, котра як *pendent* до себе — викликає неприродні рухи голови, а особливо уст у причасників. Разураз треба говорити: „Піднеси голову!.. відчини уста!“ Відчинити

уста й чекати так через ту хвилинку, заки ложечка знизиться до уст, се не дуже то приємна і не дуже гарна поза. Які то всілякі бувають узублення!

То й не дивно, коли бувають жінчини, котрі не хочуть відчинити уст, не хотючи виставляти то показ свого узублення, а беруть ложечку наче крадьком до уст. Інші не можуть позбутися інстинкту, й не возьмуть ложечки до уст, доки власними очима не подивляться: що в ній є. Знов інші (переважно мушини) на всілякі способи віддувають і викривляють губи (особливо долішню), стараючися займити ними таку позицію, щоби „зловити“ ложечку, яка з гори — наче пташина—ліне до їх уст. Інші висувають язик, як се в латинників звичай, але для ложечки се непригожа поза. І таке інше.

Хто не підмітив сих неприродних рухів, сей може щодня глядіти на них, а не спостерігати їх. Але коли вже раз їх підмітить, то... Не знаю, як інші реагують на них у своїй душі, але мене серце болить, що воно так, а не мусіло би так бути. Греки добре обдумали річ; тяжко то Греків справляти!

* * *

Запитається хто: чому я се пишу? Чи хочу, щоби в Галичині наші вірні стали причащатися стоячки? Чи вірю, що такий поворот до старого звичаю був би можливий?... Здаю собі справу з усього. Але з тим стоїть у звязку ще важнійша, бо ширша, квестія. Найважнійша асиміляція нашого обряду з латинським має своє жерело в латинській редакції практичного поняття Евхаристії: „евхаристійний Ісус“. Відси то також у нас мостранція, великі кивоти („палатка, де перебуває евхаристійний Ісус“), причастя навколішках і ин. Наші предки, як нас інформує о. П. Камінський, брали латинські звичаї, а свої касували отак на „widzi mi się“. Але так воно не може остати *ad infinitum*. Представники нашої Церкви, наші богослови на першому соборі, який у будучности відбудеться, повинні видати рішення: чи латинська редакція практичного поняття Евхаристії також і нас обов'язує в церковному культі? Коли так, то справа ясна. В усякому організмі клітини укладаються після питомих собі законів. Якщо отже латинська редакція, що про неї мова, стане для нас законом, то й наші звичаї, звязані з Евхаристією, мусять буквально так уложитися, як у латинників: не тільки монстранція з одним агнцем, не тільки клячання підчас причастя, але й причастя тільки під видом хліба — і то таки необхідно гостії, бо наша частиця не прилипне до висуненого язика.

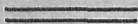
А доки такого зясування нема, доти удержуватимуться тай ще множитимуться в нас усякі половичні етапи, що в родженню рівняються „недородкам“.

* * *

Маю ще й ближшу ціль. В гр. кат. Церкві в Югославії східний обряд задержався в своїй чистоті. Там тільки один престол у церкві, нема статуй, ні лавок; вірні причащаються стоячки, в пятьдесятниці не клякають, культ святого слова високо поставлений: нема „німих Служб“ (себто так тихо читаних, що ніхто з вірних не чує), дяки співають виразно кожде слово. Доля любить оперувати дивними зикзаками. Мене вона з Югославії перенесла до Галичини, де я став „причтею во язиціх“ як речник „чистоти східного обряду“. А до моїх рідних сторін перенесла з Галичини монахині й деяких священників, котрі асимілюють тамошний обряд з галицьким. В 1925. р. я полишив у Керестурі, моїм ріднім селі, причастя вірних стоячки, а в 1928. р. я знайшов там причастя навколішках... На своїй літургії казав я причасникам встати. І ще того сам го дня заденунціював мене тамошний сотрудник, Галичанин, до єпископа, що я ширю соблазнь...

Сей новий звичай покищо не обняв цілої єпархії. В третій парохії бачив я, що вірні ще причащалися стоячки. Думаю, що тамошне духовенство, поки час, повинно зїхатися під проводом своєї духовної власти на спільну нараду в тій дуже важній проблемі, і рішитися: або-або. Якщо рішилися би за причастям навколішках, то на Галичині мають уже готовий конкретний взір, як воно далше піде. На самім причастю навколішках інновація не скінчиться, бо вона є тільки одним звеном у довгій ланцуху. Вже тепер деякі тамошні священники (Галичани) вводять свято Евхаристії. Раз проломаний обрядовий стиль послідовно далше ломиться, і „ми заедно в пливкому стані, а не можемо сціпеніти“...

Одні тягнуть на ліво, другі на право, а всі „спасають“, бо всі відчувають, що ми не на своєму місці — наче ті, що в човні на воді. Присвічує остання мета (латинізм), одначе до неї годі дійти, бо вона заперечує вихідну точку (унію)... Авжеж латинізм не унія. І так треба оставати при половичних посуненнях, сказано: „недородках“. Вони не вдоволяють, змушують шукати „нового—иншого“, і так вколо тай вколо, бо — як сказано — до останньої мети годі дійти.

П'ять літ при гробі Святого...

Замість вступу кілька історичних нотаток з хроніки парохії св. Варвари у Відні. „Дня 17 липня 1916 спроваджено з двірця північної залізниці у Відні о год. 12 в полудне з Білої, губернії Сідлецької, до церкви св. ВМ. Варвари у Відні, мощі св. свящм. Йосафата: в ракві, зеленим сукном обложеної, в середині білим атласом, і ще одну паку, в котрій находить-ся земля зі старих ракв, всіякі молитви проскомидійні і т. д. в присуности ОО. Лопатинського, Лежогубського, Демчука Ч.С.В.В. і І. півця Михайла Бігуна. Все зложено в каплиці“.

„Дня 26 серпня 1917 приїхав до Відня о год. 8 рано на Westbahn з російської неволі Ексц. Митрополит Кир Андрей Шептицький. Днесь 29 серпня 1917 відбулася комісія в церкві св. ВМ. Варвари від год. 3 до 7 вечір для точного ствердження (ідентичности) мощів св. Йосафата під проводом Ексц. Митрополита в присутности єпископів: Нярадія з Криживців, Пфлюгера з Відня, Коциловського і Боцяна тай о. мітрата Др. Жука, прелята Др. Кравса і монс. Вагнера, як відпоручників віденського Ординаріату, ОО. Климентія Шептицького, Др. Нагорянського, протоіг. Філяса, о. Демчука, о. Патрила, о. Комарека і богатьох відпоручників оо. латинського обряду, як знатоків, лікаря примара Дра Бережницького і другого, Німця. Св. мощі винесли священники з каплиці царськими вратами; поставлено на столі при освітленій церкві на середину, відломано печатку і відкрито домовину. Оглядано точно все, лікарі міряли череп, рану в голові, читано описи в латинській і французькій мові, докладний опис буде мати Комісія і Ексц. Митрополит по ствердженню. Відспівано тропар св. Йосафата і Тебе Бога хвалим, запечатано св. мощі і віднесено назад до каплиці, де їх зложено на призначенім місці“.

„Днесь 30 серпня 1917 відспівав Ексц. Митрополит Кир Андрей Шептицький Службу Богу благодарственну за щасливе переведення і ствердження мощів св. Йосафата в сослуженню Преосв. єпископів Нярадія, Боцяна, Коциловського і о. протоігумена Філяса. Співав і usługував сам І півець М Бігун, вірних було дуже мало“.

„Дня 17 мая 1921 о год. 2 по пол. перенесено мощі св. Йосафата з каплиці і поставлено на великім олтарі в церкві св. Варвари. Заходами о. Жана і його родини в Америці зроблено домовину, в середині з дерева, вибиту фіолетовим сукном, зверху мосяжем обложено, кришталеве скло, робота дуже гарно викінчена, заплачено за неї несповна 400 долярів. До сьогодні були св. мощі лишень зішиті в трояке полотно. О. Комарек, чеський священник, з п. Бігуном працювали коло св. мощів 3 місяці, 2 рази в тиждень по 2 години. Тогож дня внято св. мощі з провізоричної домовини, одягнено в архіерей-

ські ризи, котрі привезли зі Львова сестри чина св. В. В., мітру привіз о. крил. Ковальський зі Львова. Вложено до нової домовини, аж тоді вложив п. Бігун омофор, о. Жан мітру і пальму в руку. О. Жан прикріпив св. мощі до дерева в домовині і за головою вложив герб оо. Василіян, металевий позолочений, зі знаком І. Х. С. Коли покінчено все, прикрито домовину (віком), обезпечено і запечатано. Стару домовину зі збутвілими річачами, з порохом і одну паку зі землею, з молитвами і кусками дерева з давніших домовин залишено в каплиці Сакос дуже збутвілий, але золотом багато вишиваний, забрав Ексц. Митрополит Кир Андрей до Львова, до Національного Музею“.

Стільки парохіяльна хроніка, писана в тих літах „І. півцем церкви св. Варвари, п. Михайлом Бігуном“. Сумно стає, коли її читаєш, особливо опис богослуження 30. VIII. 1917 р При гробі святого служить Митрополит в сослуженню трьох єпископів і протоігумена Ч. св. В. В. — співає і рівночасно служить сам дяк, вірних нема. Так воно довгі літа велось, наче в забутті спочивав Святий в нашій церкві. Свої не цікавилися, чужі не знали. Були се страшні літа війни, а опісля голоду, загальної нужди, коли кожний про свою біду думав; тим хиба можна се пояснити. Каплиця, про котру згадується в сих нотатках. се ризниця церковна за вітварем, темна, вохка комната, де під провізоричним деревляним престолом довгі літа спочивали і бутвіли неоправлені мощі Святого. Ніхто, видно, не припускав, що отся „провізорія“ так довго треватиме. Конець її зробив чужий нам по крові чоловік, о. Йосафат Жан Ч. св. В. В., справив гідну домовину, переніс останки тіла святого на головний престол (все инше лишилось дальше в ризниці), і перший став відправляти молебні при сім гробі.

Сей великодушний дар родини о. Жана з Канади, оправа св. мощів, зробила можливим гідне відсвяткування ювілею святого в 1923 р. Його точний опис помістила „Нива“ в 11-12 ч. з грудня 1923 р. У величавому поході пересено св. мощі до катедри св. Стефана і по цілотижневому богослуженню назад до ц. св. Варвари. Десятки тисяч Віденців взяли в тім обході участь. Се був тріюмф нашого Святого і початок його слави у Відні. І не тільки його. В міру, як росло почитання святого, красшим ставало і життя нашої парохіяльної громади при гробі Святого. Наша церковця наповнюється помалу чужинцями, для відправляються кілька разів до року особливі богослуження з німецькими проповідями. Такі богослуження в нашому обряді відбуваються і по інших, латинських церквах у Відні, у декотрих стає се вже щорічним звичаєм. Летючки, образки, медалики Святого ідуть з рук до рук. І Святий відплачує се в сотеро. Се дивний Святий, ніодна просьба, яку його молитвами занесеш до Бога, не лишається без успіху. Уже в рік пізнійше здійснюється мрія усіх моїх попередників:

елекричне освітлення церкви Коли я, не маючи ніяких фондів, завізвав моїх парохіян до збірки на сю ціль, стрінувся я зі слухним, здавалось, замітом: „вже три рази збирали ми на гроші, а за них купили дві фігури і монстранцію, а тоді було десятки тисяч наших людей“. Та Святий поміг. До двох місяців зібралось стільки, що не лишень заплачено за інсталяцію світла, але ще осталося дещо на майбутнє мальовання церкви. Віджило старинне Брацтво св. Варвари, немов нове життя зачалось, молитвами св. Заступника.

Тіло Святого перенесено в нижу правого крилосу. Сепримітивна гробниця з престолом, удекорованна ручниками — дарунком наших братів з Югославії.

При сій гробниці, для загалу вірних легко доступній, згодом стала відправлятися латинська служба з німецькими проповідями. Зачав її сам о. кардинал Др. Ф. А. Піфль, архієпископ Відня, в осені 1925 р. Кождої останньої неділі місяця відбувається таке богослуження. Для кого? Для Німців, почитателів Святого, котрі не є на стільки обучені в нашому обряді, щоби розуміли нашу св. Літургію і могли приймати св. причастя під обома видами. Вечером тогож дня сходяться вони на спільне зібрання в сусіднім монастирі оо. Домініканів. Ідуть виклади, світляні картини, дискусія на тему положення унії, східних обрядів, народів Сходу, діяльності Святого і т. и. Для розвою сеї малої спершу громади, яка в осені 1925 р. приняла назву „Тов. св. Йосафата“, а в січні 1927 р. зорганізувалась як властями потвержене товариство, найбільше причинився зріст т. з. літургійного руху у Відні. Може иншим разом матиму нагоду більше написати про сей цікавий для нас рух між молодим поколінням католицького заходу; нині значу лишень, що в Австрії сей напрям зовсім молодий і зродився він не деінде, а на нашій Україні. Головним його подвижником є проф. літургії в Кльостернайбургу близько Відня, о. Др Піюс Парш. Оповідав мені про початки сього руху. Як военний духовник перебував він в Галичині. Там мав нагоду пізнати наш нарід і обряд, з подивом глядів, як наші люди цілими годинами можуть стояти в церкві і усі разом співати Службу Богу. Між латинниками, особливо Німцями, се небувала річ. В Києві стрінувся він зі звісним етнологом о. Др. В. Шмідтом з St. Gabriel, котрий, як інспектор жовнірських станиць (гаймів), перебував на Україні. Опроваджував його по київських церквах. Зійшла розмова на літургію католицької Церкви. О. Шмідт виявив йому свій плян, зачати по війні видавництво богослужебних текстів, щоби нарід міг брати участь в богослуженню і не молився і не співав підчас св. Служби таке, що зі св. літургією часто зовсім ніякої звязи немає. „Ся розмова під св. Софією в Києві — казав о. Парш — дала мені товчок до ідеї, котра давно в мене була, літургійного Апостоляту, котрому я цілковито посвятився“ (гляди

про се також: Klosterneuburger Liturgie-Kalender v. d. J. 1924 „unsere Liturgiegemeinden“). З маленької групи побожних людей в Кльостернайбургу, під умілим проводом неутомного ідеаліста о. Парша, розвинулися отсі літургійні громади по многих віденських і австрійській парохіях. Нині у них уже власна друкарня, де печатають свій фаховий часопис „Bibel u. Liturgie“, календарі, 70.000 літургійних текстів місячно. Першою брошурою, яка в сій друкарні печаталась, се нове видання перекладу нашої св. Літургії з транскрипцією словянського тексту. Перше богослуження, яке відправлялось при помочі сього для Німців необхідного видання, відбулось також в Кльостернайбургу підчас II літургійного Конгресу минулого літа. Часто і перед тим приходили сі „безбожні літургісти“, як то їх дехто прозиває, до св. Варвари, прислухувались нашому співови, причащались, і може тим способом у неустанній боротьбі з многими труднощами набирали у св. Варвари нового одушевлення до ідеї, яка зродилась під св. Софією в Києві. Такого щирого одушевлення, з яким вони стрічали нашого священника і наших вірних (хор і прогульковців) на сім богослуженню, рідко можна найти. „Die Teilnehmer der Tagung hatten sich bald in Text und Melodie der Volksakklationen zur aktiven Teilnahme eingefunden. Wie es das Kirchenrecht „andachtshalber“ gestattet, empfingen auch die meisten Teilnehmer der Tagung in dieser Messfeier die Kommunion unter beiden Gestalten. Und allen war am alten vorbildlichen Beispiel die Art und Bedeutung der aktiven Volksteilnahme überhaupt klarer und näher geworden. So selten ein solches Beispiel geboten werden kann: für diese Tagung wirkte es als vorzügliche Vorbereitung auf den Hauptgegenstand. Nach der griechischen Messfeier, die über zwei Stunden dauerte, fand das Liebesmahl, das frei gespendete Frühstück der liturgischen Gemeinschaft statt. Dabei sprach man sich über das seltene und lehrreiche liturgische Erlebnis aus“ (Bibel u. Liturgie II lg. Nr. 23—24 September 1928.). І не тільки про се говорилось. Пішли розмови про наш нарід, його звичаї, св. Унію, довго гомоніли українські пісні в старинній цісарській палаті в Кльостернайбургу, осідку Бабенбергів, підчас сеї гостини у нашого приятеля о. Парша. І росло зрозуміння не лишень нашої св. Літургії, але й великої ідеї св. Йосафата. Бо як слушно замітив рецензент того свята: „Eine so eingehende Berücksichtigung der Liturgie der Ostkirche entspricht durchaus den Wünschen und Bestrebungen unseres heiligen Vaters Pius XI. Denn zu dringend gesuchten Wiedervereinigung muss die abendländische Kirche die Ostkirchen besser kennen und verstehen lernen, und nicht zuletzt nach der lehrreichen Eigenart ihrer Liturgien, wie dies Pius XI wiederholt betonte. So wird ja viel für die geistig-seelische Bereitschaft zugunsten der Wiedervereinigung hingewirkt“.

Такі богослуження, не так взірцево приготовані, як у Кльостернайбургу, однак з неменшим моральним, а часто і матеріальним успіхом, відбувались минулого року від мая аж до пізньої осені, кожної неділі по різних церквах Відня і околиці. Опустіла на той час св. Варвара і гріб Святого. А там творилось велике діло, в якого успіх трудно було вірити. Ішло ґрунтовне відновлення і мальовання нашої церкви. Хиба заступництву нашого великого Святого треба подякувати, що воно удалось. При маленькій підмозі правительства, коштом самих парохіян артистично украшено церкву св. Варвари. Звиш 1500 долярів було видатків, незаплачених остало яких 300. На яких 200 наших бідних віденських родин, вірних ще нашому обрядови, се величезна сума. Поміг знова св. Йосафат. Три літа ішли переговори з дирекцією почти, яка є власником будинку нашої церкви. Якщоб не був у нас св. Йосафат, то хто знає, чи ми не опинились би нині з нашою церквою в якійсь дірі на передмістю. Дуже на таку заміну напірала почта. Скінчилось однак тим, що почта в дорозі заміни за ризницю відступила дві свої сумежні з нижєю св. Йосафата комнати на гробницю святого і вкінці по довгій боротьбі на захристію побіч сеї нової каплиці з входом на головну браму. Рівночасно з відновленням церкви ішла будова сеї каплиці. Не були ми в силах самі її поставити, тим більше, що кошти такої гробниці, яка відповідала б гідности такого скарбу після наміченого пляну мали бути не малі. Звернулись ми з многими письмами і візванням до збірки до усіх приятелів рідного Святого. І Святий поміг. Сам собі гробницю буде. Першу поміч дав наш галицький єпископат: Ексц. Мигрополит 100 гол. гульд. і 10 дол., Впреосв. Григорій 25 дол., Впреосв. Йосафат 50 дол., капітула в Перемишлі 70 дол., о. Др. Галуцинський 10 дол., о. Др. Бучко 5 дол. Подиву гідна жертвенність наших бідних галицьких парохій. В перемиській епархії зібрано на сю ціль 3821.21 п. зл., в станиславівській 3371.85 п. зл., в львівській 500 п. зл. (думаю, що се щойно перша рата, інші повинні ще прийти на розіслані щойно тепер почтові складанки). Всього зібрано 7639.92 S (шілінгів) с. в. около 1100 дол. і видано 4526.69 S.

Уже на свято благословення нашої відновленої церкви 1. XI 1928 перенесено мощі Святого до нової каплиці. Сходить ся до неї від правого клиросу по пяти ступнях в низ. На марморовій підлозі, з білого карарійського мармору і бельгійського чорного граніту, стоїть деревляний великий престол, який має бути окутий металем. На нім металева домовина Святого, під ним решта св. мощів. В проєкті є нова оправа св. мощів, відновлення домовини, нова мітра, артистичне мальовання каплиці. — Протоігуменат Чина св. В. В. прислав на сю ціль 50 дол. Левно і інші прийдуть з помічю — усі приятелі, почитателі Святого, бо багато, багато ще потрібно на

украшення сього св. місця, яке святістю і славою має бути не так для Відня і нашої парохії, як для цілого нашого народу. Одного його маємо, великого св. мученика. Чи не в силі цілий нарід поставити гідний пам'ятник Святому і зібрати на сю ціль принайменше стільки, скільки збирала наша убога віденська громада для своєї церковці-пам'ятника?

Коли пишу отсі стрічки для „Ниви“, усе мені на думці сей орган, його напрям, його читачі, особливо ті, що „висока держать гонор нашого східного обряду“. Нічого так не бажавби я, як сього, щоби вони у своїм стремлінню заховали чистоту нашого прегарного обряду, мали перед собою світлий взір наших Вітців св. Церкви, прегарний примір життя нашого Святого, та більше уваги присвятили глибокому змістови нашого літургічного богослуження і значінню його для поглиблення релігійного життя народу. Бо се тільки й може бути одинокою ціллю такого напрямку: розуміти і любити літургію, і се зрозуміння і любов вщипити в душу народу, щоби тим способом дивинути його релігійне життя і привязання до обряду, ратуючи його тим способом також національно. „Літургія веде до наслідування життя перших христіан“, „Літургія се школа надприродного життя для священика і народу“, „Літургія помагає розв'язати важку проблему соціального питання“ (ублагороднюючи характери людей). Отсе кличі, з якими ідуть провідники нового літургічного напрямку в західній Церкві. І хоч їх заходи і стремління в боротьби з пануючим латинським духом часто виглядають як недосяжні мрії, дивні фантазії, а однак будучність до них належить. Родиться нове життя, відроджується дух в старій формі. І хотівби я ще того дожити, щоби бачити бодай одну нашу церковну громаду переняту таким щирим християнським духом і привязанням до католицької Церкви, як сі віденські літургічні громади; мимо усіх труднощів, непорозумінь, підозрінь, які їм під ноги кидають, се люди найліпшої волі. Отсе булаб, думаю, ся добра „нагода в історії нашого народу й Церкви, щоб ми внутрі, духом дозріли, нагода, в котрій може бути й рішається наша будучність“. Може запізно, в кождім випадку стидно буде колись науку брати від тих, котрі нині нашу літургічну форму собі за взір ставлять. Літургічний популярний часопис бувби в нас дуже на часі.

І ще одно, на закінчення. При гробі Святого, зовсім зрозуміло, мої гадки завсіди про сю ідею, якій посвятив ціле своє життя св. Мученик. Вона, ся ідея, стає щораз більше актуальною. Се ідея жива, якої здійснення вимагає само християнське життя, яке тому і здійсниться. Нею займаються, про неї пишуть, для неї працюють нині многі, навіть такі, про котрих давніше ніхто і не подумавби. Се не мода така, а життєва конечність Христової Церкви. А у нас, котрі чванимось, що ми одні до сього діла покликані? Вистарчить пере-

глянути річники наших наукових журналів, часописів. Що ми можемо дати в руки заграничному вченому, котрий рад би у нас самих поінформуватись, або нашому Українцеві, щоби його сим питанням зацікавити? Се, що „ми кругом себе прибиті і принижені“, що у гіркому досвіді через сотки літ важке положення Унії на наших плечах виносимо, не повинно нас ні відстрашувати, ні перешкодою бути, щоби ми се наше велике покликання показали світови у праці інтензивній, солідній, яку за нас тепер чужинці роблять. „Дайте солідних провідників, мужів науки, фахову літературу“ — сказав мені один раз такий чужинець — „а з голосом Вашим числитись будуть усі“. А то прийдуть часи, і вже йдуть, що на Україну чужі люди підуть і російською католицькою літературою нас просвіщатимуть. Уніонний фаховий журнал український конечно потрібний.

І се я в альбом „Ниви“ записую, щоби вона, як становий орган нашого духовенства, а бодай його части, більше уваги сьому присвятила, нове покоління виховала, яке з одушевленням працювало би для ідеї св. Йосафата, від здійснення котрої у великій мірі залежить красша доля нашого цілого українського народу. За се ми горячо нашого Заступника тут молимо, йому гробницю ставимо, гідний пам'ятник — дарунок від нашого люду.

о. Др. Мирон Горникевич
парох Церкви св. Варвари у Відні.

Заввага Редакції. Коли большевицький уряд, який переслідє всяку релігію, не хоче дозволити кагол. місіонарям вступу в Росію і на Україну, то ясно, що ніякий будучий російсько-український уряд а fortiori того не дозволить. Се чисте урєння уявляти собі поширення унії тим шляхом. Унія на Вел. Україні може приймитися тільки через Галичину. Нині се можемо твердити не тільки на підставі мірковань, але й на підставі досвіду. А щоби галицька уніятська Церква могла притягнути до себе наших православних братів на Вел. Україні, то першою умовиною до сього є, щоб наша Церква для них представлялася як „вповні розвинена квітка східної Церкви в католицизмі“, а не як мішанина східних і західних елементів — „третя віра“, ні східна, ні західна, як каже П. Камінський і тому для нас передовсім потрібна критична, до подробиць розвинення обрядова свідомість.

А вдійсности се потрібне й для латинських „фаховців від східних справ“.

От сам автор статті, о. Др. М. Горникевич, для свого німецького видання нашої Літургії взяв не наш галицький текст Літургії, але православний, а до того з російським виговором... Чомуж не взяв нашого тексту?! Бо наш

уже неповний, не зовсім „чисто-східний“. Між останніми стрічками о. Дра Горникевича можна вичитати побоювання за ціль нашого напрямку — певно непокоїть його твердження протинного табору, що „кожда чистка обряду в нас кінчилася схизмою“. Але якщо отсе твердження правдиве, то логічно мусіло би бути правдивим також те твердження, що „унія закріплюється і росте щораз більшим латинізованням східного обряду“. А в такому випадку унія сама себе заперечує, бо перестає бути унією східної Церкви з західною, а стає тільки беззастережною асиміляцією. Отже ні в кут, ні двері?! Чи нинішня історія ще не висунула нас на таке становище, щоби ми переросли отсю антиномію безкритичних упереджень?

Зрештою приємно нам довідатися, що „літургичний рух“ між австрійськими католиками зродився під впливом нашої Літургії й на нашій землі.

Колиж Німцям геніяльність нашої Літургії змогла дати товчок до нового відживляючого руху, то скількиж більше вона нам зможе дати, якщо належно її зрозуміємо і оцінимо?

о. П. Дзедзик

Стигматизація Тереси з Коннерсрайт (Konnersreuth) у світлі критики

Зовсім незамітна, маленька гірська баварська оселя, близько чехословацької границі, Коннерсрайт біля Waldsasser, стала предметом зацікавлення цілого світу; а розголос цей дала їй дівця Тереса Найман, дочка місцевого вбогого кравця, яка удостоїлась рідкої почеси від Бога: бути стигматизованою, себто брати безпосередний уділ у страстях Спасителя, терпіти його муки та носити його рани.

Не від річи й нам запізнатись із цими дивними подіями в Коннерсрайт та прислухатись, що про них говорить критика.

А перш усього декілька слів.

1. Про стигматизацію взагалі та її види

Стигматизацією (*stigma* знамя, пятно) зовемо появу Христових ран на тілі якоїсь особи враз із справжніми терпіннями хрестної смерті, які переносить стигматизована людина із любови до Спасителя. Являється вона плодом високого удосконаленого духового життя: життя молитви, контемпляцій та добровільних покут; грає тут головню велику ролю бажання даної особи ділитись із терпіннями зі страдаючим Спасителем, й тому саме стигматизації все стоять у щільній

зв'язи з Христовими страстями. Таку стигматизацію треба очевидно вважати за чудо, а в відношенні до стигматизованої людини за особливий акт Божої ласки.

При найдокладнійшій і наповнійшій стигматизації появляються рани не тільки на руках і ногах та лівім боці, але й рани терневого вінця на голові, рани від несення хреста на раменах і рани бичовання на плечах; кровавий піт і кроваві сльози становлять густо-часто доповнення такої стигматизації. Але всі ті вчислені тут признаки повної стигматизації рідко коли виступають у одної людини разом; звичайно появляються рани на одній руці, на одній нозі та в околиці серця і це вже вважається повною стигматизацією.

Есенціяльним при стигматизації є те, щоб стигма була справдішньою г л и б ш о ю ранюю.

Не треба думати, що спосіб розміщення стигм є все однаковий; навпаки під цим оглядом стрічаємо велику різnorodність. Рана на грудях буває на пр. у одних на лівім боці, у других на правім, стигми на ногах кажуть раз догадуватися, що обі стопи, одна на другій положені, були пробиті одним цвяхом, другий раз знову, що були пробиті кожда зокрема. Також щодо вигляду, як і щодо скількості ран у стигматизованих немає однообразности.

Окрім такої з о в н і ш н ь о ї стигматизації, із ранами назовні тіла, буває ще і в н у т р і ш н я стигматизація, де стигматизована людина переносить Христові терпіння без ніяких зовнішніх знамен. Одиноким наглядним доказом внутрішньої стигматизації являються рани на серці, про що можна переконатися—очевидно щойно після смерти стигматизованої людини. Історія стигматизації подає 14 випадків, де автопсія виказала рани в серці. Г. а пр. на серці св. Тереси, яке переховується до нині, бачиться виразно 5 ран, з котрих одна довга на 5 цм. У природньому порядку річий вже ця одна рана повинна була спричинити смерть, а св. Тереса жила з нею 23 роки!¹⁾

Хоч якою великою є різnorodність щодо розміщення і вигляду стигм, то всетаки можемо означити деякі спільні ціхи, якими відзначається надприродна, чудесна стигматизація ²⁾. І так:

- а) Стигми це не маловажне задраснення чи скалічення; це рани, що глибоко врізаються в організм. У Йоанни від Христа рана у боці пробивала грудну кліть наскрізь так, що через неї можна було бачити навіть серце.
- б) Стигми появляються нагло.
- в) При стигмах не стрічаємо ніколи якогонебудь запалення чи ропіння, а заходи лікарів, щоб вилічити ці рани,

¹⁾ Görres: Die christl. Myst'k II. стор. 40.

²⁾ Вже ця різnorodність вказує саме на надприродний характер стигматизації, бо природа ділає з правила однаково.

- завсіди остають без успіху; невиліченими остають вони, як у Людвіки Лято (Lateau), цілими десятками літ.
- г) З появою ран лучиться їх кровавлення та відчущання болю. Кровавлення сти́гм проявляється періодично що п'ятниці, а уплив крові буває нераз (звичайно у Велику П'ятницю) такий обильний, що рівняється формальному вибухови крові. Супроти цього всього медицина безсила; вона не всил навіть пояснити, яка причина періодичних кровавлень сти́гм.
- д) Дуже часто стрічаємо ще при надприродній сти́гматизації цілковиту абстиненцію від їди. Цілими літами не приймають деякі сти́гматизовані ніякої поживи (не вчисляючи тут очевидно св. Причастя), а що ще дивніше, не виказують вони прицьому знамен виголодження, що для медицини являються загадкою не до розв'язання. Справді тільки чудом дається пояснити на пр. факт, що св. Катерина з Сієнни жила без їди 8, а Людвіка Лято 14 літ!

Слід ще додати, що надприродним сти́гматизаціям з правила товаришать екстази і візії. Сти́гматизованим являються підчас екстази живі образи кровавої жертви на Голгофті, і їх переживають вони з незвичайним зворушенням, серед тяжких терпінь та обильного упливу крові з ран.

Повних, дотепер відомих надприродних сти́гматизацій начинає G6rres¹⁾ около 70²⁾.

Як клясичний приклад надприродньої повної сти́гматизації служить св. Франц з Асичу (1182—1226). У нього на руках і ногах були не тільки рани, але і формальні „двяхи“, себто нарости, утворені із власного його тіла, тверді й гострі, та кровю забарвлені на барву заліза; головки їх, широкі й сплющені, оперті були о долоні рук і зверхні сторони стіп, а довгі й гострі їх кінці, що виходили на відворотні сторони рук і ніг, загнені були так, як колиб молотком їх скривлено. На правій груді носив Франц червону, наче списою задану, рану, із якої плила нераз кров, плямлячи монашу одежу. Ніколи ця рана не ятрилася і тіло не псувалось. Можемо догадуватися, яку велику сензацію викликували сти́гми св. Франца з Асичу в тодішньому світі. Десятки кардиналів, а між ними й пізнійший папа Александер VI. на власні очі оглядали сти́гми Франца, а після його смерти через довгі часи цілі громади прочан віддавали почесть сти́гмам Святого.

¹⁾ О. с. ст. 42.

²⁾ По думці деяких кат. учених першим сти́гматизованим був св. Павло. Цей злогад свій опирають вони на словах Апостола народів: (II. Кор. 4, 10) „Завсіди носимо умертвлення Г. Ісуса в тілі, щоби й життя Ісусове в нашому тілі явилось“. Однак таке пояснення тих слів зовсім непевне.

Із стигматизацій новітніх часів заслугує на особливу увагу стигматизація Анни Катерини Еммеріх, у якої появилися 29. грудня 1812. р. нечаяно рана на руках і ногах, із обильним кровавленням кожної п'ятниці. Замітна ця стигматизація головно тим, що досліджували її комісії, зложені в переважній частині зі світських лікарів, і ці саме комісії визнали її чудесною, опираючи це своє визнання на тім, що ніякі природні закони не допускають можливості, щоб рани (як це було у Анни Катерини Еммеріх), які ніколи не ятрилися і ніколи не гоїлися, могли бути штучно удержані заєдно в однаковому стані. Може ще більше дивними та вимовними являються стигми, які отсе від 3-ох літ діються на наших очах у баварському селі Коннерсрайт, на особі дівичі Тереси Найман.

(Продовження буде)

Дещо про талмуд

Ціла жидівська релігія й етика (чи — коротко кажучи — ціле жидівство) ґрунтується на талмуді, себто на переданому традицією законі, який створили різні епохи, різні події й різні законодавці, рабіни (фарисеї). Ділиться він на єрусалимський і вавилонський. Вавилонський талмуд становить „правило віри і обичаїв“ усього жидівського світу.

Талмуд складається з а) „Мішна“ (наука) і б) „Гемара“ (доповнення) та являється по жидівським поняттям самотнім правдивим й вірним коментарем до божого Закону (біблії).

„Мішна“ се коментар до св. Письма, який спершу удержувався і поширювався тільки устним переданням. Її не вільно було списувати, щоб її не ставити на рівні зі св. Письмом.

Остаточну палестинську редакцію „Мішни“ перевів раві Юда, прозваний „святим“ (гакодеш), в рр. 190—220 по Хр. А списали її щойно пізніше. Вавилонська редакція пізніша від палестинської, а взорувалась на палестинській.

До талмуда причисляють ще твір „Шулхан арух“ (совершенно приготований стіл) написаний в Іспанії Йосифом Каро в 15 стол. після Хр., а щодо свого змісту являється він квінтесенцією талмуда. Ось назви 4-ох його частин:

- 1) „Орех хаїм“ (наука етики).
- 2) „Йоре деа“ (ритуальні приписи).
- 3) „Ебен гаазер“ (супружій закон).
- 4) „Кошен мушпат“ (горожанський і торговельний закон).

Що є властиво змістом талмуда? Як рабіни розуміли та викладали св. Письмо?

По поясненні талмуда та поняттю жидів Бог являється тільки жидівським Богом, а Богом обіцяний і пророками передсказаний Месія має прийти тільки для спасення Жидів. Що

Месія вже прийшов, це талмуд перечить, він очікує його приходу в славі при воскресенні мертвих.

На одному місці говорить талмуд про Месію з роду Йосифа, але він, кажеться там, має впасти в боротьбі; Месія, що спасе Ізраїля і стане по воскресенню вічним володарем його, походитьиме з роду Давидового, як син Єсея.

Усі закони й пророки дані були теж тільки для жидів; всі прочі народи, по думці талмуда, виключені від охорони і нагороди божого Закону.

Ось кілька цитатів із талмуда для ілюстрації, як він інтерпретує Закон; н. пр. про V. зап. „не убий“ читаємо в трактаті „Песахім“ таке: „Равві Елезар сказав: Дозволено є неосвіченому (амгаарец-селянин, неосвічена людина) ніс розірвати навіть в день примирення, коли він припаде в суботу. Тоді відказали йому ученики: Равві, то ліпше скажи вбити його. А він відповів: Се вимагалоби благодарної молитви ¹⁾), котра одначе до чогось такого непотрібна“. Інший рабін каже: „Дозволено амгаареца на кусні роздерти, як рибу“. Забув очевидно сей рабін, що заки він вивчився на рабіна, то був також „амгаарецом“, отже вільно було тоді його, по його власній науці, розірвати на кусні, як рибу..

В постановах подружого закону читаємо таке: „Наші рабіни вчили, що мущина має продати все, що має, щоб тільки могли ожентися з дочкою вченого. Якщо такої не найде, то нехай візьме собі дочку якогось визначного мужа. Колиж і такої не найде, то нехай ожентися з дочкою начальника громади; а якщо не буде й такої, то хоч дочку суспільного добродія. Як і такої не найде, то хай візьме собі за жінку дочку учителя. Тільки нехай не жениться з дочкою неосвіченого, бо неосвічені це огида, а їх жінки — скотина, а про їх дочки сказано: „Проклятий нехай буде, хто лежить побіч скотини“ ²⁾). На другому місці постановляється таке: „Амгаарец не сміє їсти мяса звірят; бо стоїть написане: Се є закон (наука) про звірята й птиці (3 Мой. 12,46). Для того кождому, що займається наукою чи законом, вільно їсти мясо звірят і птиць, а усім, що тим не займаються, зборонено їсти мясо звірят і птиць“.

Як дуже неподібною є наука св. Ап. Павла: „Бо пригляньтєся, брати, вашому покликанню, що небогато мудрих по тілу, небогато сильних, небогато знатних, а вибрав Бог глупе світа, щоби застидати мудрих, а немічне світа вибрав Бог, щоби застидати сильне, незнатне світа і погорджене вибрав Бог, (і) те, чого нема, щоби знищити те, що є, щоби не величалось перед ним ніяке тіло“. (1 Кор. 1, 26-28).

¹⁾ Жиди, вбиваючи звірята чи дріб, відмовляють благодарну формулу: „Слава тобі, Боже, Пане неба, за те, що ти нам дозволилувбивати“.
²⁾ 5. Мой. 27,21.

Інше місце з талмуда: „Як кожний зобов'язаний поважати і боятись свого батька, так — і навіть ще більше — повинен він зі страхом почитати свого Равві; бо батько дав йому життя лишень цього світу, а Равві, що учить його мудрости, дає йому життя будучого світа.. Якби хто побачив, що батько і Равві рівночасно понесли якусь страту, то він повинен насамперед подбати про вирівнання страти свого Равві, а опісля батька. Коли батько і Равві рівночасно двигають якийсь тягар, то його обов'язком облекшити наперед тягар своєму Равві, а щойно опісля батькови; а коли рівночасно Равві і його батько найдуться у в'язниці, то він повинен насамперед викупити свого Равві, а опісля батька, хиба що батько є ученим; в такому випадку належить насамперед викупити батька“.

Та на цьому не кінець; замало рабінам бути висшими від батька, чи матери. Вони просто заявляють, що їм належить почитання, як самому Богови: „Ти мусиш знати, що нема у світі більшого почитання, як почитання для Равві, та більшого страху, як страх перед Равві. Сказалиж мудрці: Страх перед Равві є рівний страхови перед Богом“.

Є навіть окремий закон в талмуді, яким наказується називати по імені рабіна, коли з ним або про нього говориться: „Ученикови зборюється називати по імені свого Равві, хочби навіть неприсутного. Не вільно йому так поздоровляти Равві, чи відповідати на його поздоровлення, як поздоровляє своїх приятелів або відповідає на їх поздоровлення. Але має він перед ним схилитись та з найбільшою шаную й почесною промовити: Мир тобі, Равві!“

Так і пригадуються слова Спасителя про фарисеїв, що вони „люблять поздоровлення“.

Не треба забувати, що ці постанови талмуда це були закони з обов'язуючою силою, а послух їм вимушували рабіни за помічю судів і кар. Не задовольнялись вони тим, що непослушним відмовляли вічного щастя в другому житті; вони позивали їх перед суд і засуджували на грошеві кари або й кидали клятву. „Хто зневажить мудрців, той не має участи у другому світі; а якщо є свідки, що посвідчать про цю зневагу, хочби тільки словну, то вже заслужив на клятву.“³⁾ Тоді суд кидає на нього публичну

³⁾ Про кинення клятви оголошувано вібраним жїдам по школах; після проголошення клятви кожний присутний спльовував в сторону виклятого, і з тою хвилею клятва входила в життя. Виклятий був позбавлений усяких людських прав, аж доки не знято з нього клятви: не вільно було йому щонебудь продати чи від нього щонебудь купувати, зате дозволено було йому заподівати якунебудь прикрість чи кривду.

клятву і засуджує на грошеву кару, яку має заплатити мудрцям. Клятвою карає суд також за зневагу, хочби тільки словну, поповнену й супроти помершого вже Равві“.

Рабінатським судам дозволяв талмуд видавати й виконувати також і смертні засуди, назначуючи ось такі 4 роди кар:

- 1) укамінування: засудженого скидали зі скали, а потім закидали каміннями;
- 2) спалення: деліквентови роздирано уста і вливано кипяток олова;
- 3) відрубання голови топором чи мечем;
- 4) удушення: деліквентови закладано на шию зашморгнуену петлю і стягано її з противних кінців, доки він не задушився.

Ф. II.

о. Юстин Гірияк

З приводу одної рецензії

В 4. числі сьогорічної „Ниви“ появилась доволі обширна рецензія на виданий мною в 1928 р. „Малий Катехизм християнсько-католицької релігії“. Тому, що виводи її Автора можуть відемно відбитись на дальшому розвиткови нашої катехитичної методики, я приневолений відповісти на деякі пороблені там мені заміти.

I.

Зачну з кінця. Резензент реасумує свої замітки висновком, начеб „зовсім не було потреби видавати старий, тільки в дечому перероблений єпископський катехизм“, бо „вже маємо кілька нових підручників“, опрацьованих на основі нових здобутків педагогії, психольогії, дидактики й методики.

На се відповідаю, що саме мое видання є практичним висказом погляду дуже многих священиків, яких не вдовольняли підручники видані в останніх роках. З ким не приходилосьби мені говорити на сю тему, всі жалувались, що нема з чого вчити дітий правд віри. Се тому, що наші визначні катехити пустились беззастережно вслід за учителями народних шкіл та рік за роком засипували нас щораз то іншими підручниками. В погоні за новими здобутками педагогії, психольогії і т. д. пірвали вони систематику на атоми. І так пр.: в Біблійному Катехизмі о. Рудовича говориться про Т. Покаяння в 4 уступах на стр. 92—167, про Церков в 5 уступах на стр. 86—160, про гріх у 8. уступах на стр. 13—130.

Загал духовенства відчував саме потребу підручника старого типу, де систематично і ясно була унята цілість предмету.

Repetitio mater studiorum також і в відношенню до науки релігії. Коли катехит хоче, щоби діти виробили собі ясний погляд на правди віри, то мусить партіями повторювати їх, а таке повторювання стало в останніх роках просто неможливе, саме ізза надмірного потурання модним педагогічним кличам.

Вправді остаточною ціллю катехита не є збільшити тільки знання релігійних правд, але побожно виховати дітей, однак з другого боку не можемо забувати, що знання є підставою виховання. Без вивчення правд віри і моралі немає самостійного погляду, нема послідовности в поступованню, ні характерности. Про се мусить тямити катехит, особливо сьогодні, коли серед нашого народа перехрещуються ріжнородні сектярські і антирелігійні впливи.

Таким відношенням до методів навчання катехизму ми зовсім не обезцінюємо таких видань, як біблійно-історичний підручник Лужницького, або Біблійний катехизм о. Рудовича. Підручники видані семи катехитами представляють щодо методики високу вартість. Вони дуже облекшують молодому вчителеві приготування нової лекції. Однак вони зовсім не надаються до вжитку при повторюванні попередних лекцій: Методичний підручник для катехита має за ціль усунути всі труднощі, які перешкоджають приступно зясувати поодинокі правди віри. А підручник для дітей має за ціль в якнайкоротшій і якнайточнішій формі пригадати і закріпити в пам'яті те, чого дитина перед тим навчилася.

Тому зазначую, що місце обом висше названим підручникам — в бібліотеці катехита, а не на шкільній лавці.

Що я маю рацію, свідчить щире признание, яким привитало духовенство мій підручник. Попит на нього такий великий, що я до чотирох місяців мусів повторити наклад в подвійній скількості примірників. Крім того відкликуюся до авторитету такого досвідченого і імпульзивного катехита, як о. Рудович. Він, видаючи в 1929 р. новий катехизм, занехав вже майже зовсім методу біблійного катехизму, а вернув до систематичного способу навчання.

Значиться, треба було новим методам, неfortunним, протиставити давні, випробовані і — моє видання було потрібне до систематичного викладу правд віри.

II.

Хоч рецензет виступає проти давного катехизму, то всежтаки не догодив я йому, коли зовсім пропустив значки (зірки й хрестики), якими там відріжнювались трудніші питання, призначені на III і IV, чито навіть на V і VI рік.

навчання, від питань призначених для найнижчих клас. Тим чином я—нібито—утруднив поділ і вибір катехитичного матеріалу на поодинокі роки навчання.

Отже підчеркую, що саме ціллю моєю було зірвати з метою уживання одного й того самого підручника через 5—6 літ. Воно неекономічно й непедагогічно.

Знаємо, який малий відсоток дітей шанує книжки. Пересічний учень рве її до кінця шкільного року на шматки. Тому зовсім непотрібно давалось у нас дитині в руки через цілий ряд літ підручник обширніший, чим було треба.

Промовляла проти сеї видавничої тактики й педагогіка. Зірки й хрестики вистарчали хіба катехитови до орієнтації, котрі питання брати в котрій класі. Але дітям не вистарчали. Приходилось в низших класах олівцем перечеркувати трудніші питання, а се забиравало дорогий час. Діти, що в даний час не були в школі, пізніше докучали, що не знають, що вчитися. Теж знова, що вичеркували, робили се так основно, що на другий рік тяжко їм вже було уживати того підручника.

До того розділ матеріалу зірками і хрестиками не був добрий і його не можна було придержуватись. Сьогодні я вже не маю під рукою єпископського катехизму, але коли приглянемось найновішому підручникови виданому о. Рудовичем, то переконаємось, що і його годі придержуватись. Ідучи за його вказівкою, ви не смілиб аж до VI класи ані словом згадати про Тайни Єлеопомазання, Священства й Супружества, бо всі питання, що до них відносяться, позначені хрестиками. В першій і другій класі Ви мусілиб учти дефініції сповіди, а про жаль і постанову поправи й не згадувалиб. Про Службу Божу діти вчилисяб перший раз щойно в VI класі. Про ласку Божу, про св. Тайни взагалі і про Т. Хрещення перший раз — у третій класі.

Розуміється, що ніхто з нас не може придержуватись тих вказівок. Ми уклали собі власну програму навчання, кожний инакшу, і так повставав цілий хаос.

Мій підручник призначений тільки для III і IV ступеня навчання. Тому не треба в ньому ніяких значків. Зате є він дешевший. Коштує тільки 80 гр. т. є. о половину менше, чим доси мусіли платити родичі за катехизм до II класи.

Була й ще одна педагогічна причина, для котрої я відступив від давньої системи одного підручника на всі класи. Знаємо, що нова книжка є також одною з нагород за добрий поступ у науці. Як при кінці старого шкільного року дитина тішиться добрим свідоцтвом, так на початку нового захоплюється новими книжками. Український школярик не мав тої потіхи з підручників до науки релігії. Він мусів мати ту саму книжку аж 5 літ, аж до знудження, дарма, що вона доволі маленька. Тому й менше вдоволення він відчував, коли переходив до висшої класи.

III.

Рецензент має рацію, що єпископський катехизм був „річево дуже добрий“. Однак щодо методики можна було йому дещо закинути. Крім непрактичного поділу матеріялу на більше і менше важні рiчи грішив він ще й загальним поділом матеріялу. Сей підручник ділився на п'ять частин: 1. про віру, 2. про надію й молитву, 3. про любов і заповіді. Опісля зовсім механічно дочіплялись партії: 4. про благодать і св. Тайни, 5. про християнську праведність.

З боку систематики такий поділ був очевидно невідповідний.

Я поділив цілий матеріял на три органічно звязані з собою партії: 1. про віру й Церкву, 2. про надію й молитву, 3. про любов і сполуку чоловіка з Богом. А сполука довершується морально захованням заповідей, містично приняттям св. Тайн, а головню Найсв. Т. Евхаристії.

Через таке схоплення предмету я відійшов далеко, хоч на перший погляд сього не замічається, від методи єпископського катехизму, та зате осягнув мабуть перший раз у нас — точну та послідовну систему. Тому замітки рецензента, начеби „перерібка єпископського катехизму випала менше вдачно“, бо „роботу зроблено без відповідного пляну“; не мають ніякої підстави.

На протягу 35 літ змінилось багато в обсягу католицького світогляду й психології. В тім часі скристалізувалось наново первісне католицьке поняття про значіння Евхаристійного культу і утвердився значно авторитет Папи і єрархії взагалі. Я вважав за потрібне підчеркнути ті два моменти в „малім катехизмі“. В ціли зазначення ваги Найсв. Евхаристії я налякнув на неї здалека вже на вступі. На 4. питання: „Як ділиться катехизм?“ Я відповідаю трьома Божими чеснотами, а при чесноті любови я вже згадую про сполуку чоловіка з Богом. Точнійше виясню справу в 146. питанні: „Чим особливо заявляємо християнську любов?“ Відповідь звучить: „...тим, що радо й точно сповнюємо Божі й церковні заповіді, та часто приймаємо св. Причастіє“.

Піддержати авторитет Папи й цілої єрархії, це річ konieczна, головню для нашого народа. Тому я вставив нове питання 99: „Які обовязки маємо супроти католицької Церкви?“ На се відповідь: „... 1) до католицької Церкви належати; 2) вірити в те, що вона вчить; 3) ділати те, що вона приказує; 4) шанувати й любити своїх духовних настоятелів, се є Папу римського, Єпископів і Священиків так, як своїх родичів“.

Без тих вставок не бувби катехизм відповідав вимогам теперішньої хвилі. Цитовані мною місця, се не механічні прищипки, за які мене лає Рецензент. Се річі організно звязані з цілою економією освячення. Без звязку з Евхаристійним Ісусом і Апостольським Престолом не є чоловік католіком.

IV.

Коли я вже при слові, відповім також і на деякі подрібні заміти, піднесені в рецензії.

Передусім щиро дякую Автору за вказання мені двох германізмів. Се одинокое позитивне, що я скористав з цілої критики. Щодо термінології, то вважаю відкритими питаннями, чи писати „крещення, крестити“, чи „хрещення, хрестити“. Слова „не чужолож“ ужив я свідомо, бо його народ уживає й розуміє. Слово „прелюбодіяти“ може й більше підходить, але мало де уживається. Рішучо волюю слова „обжирство і пьянство“, чим „неуміренність“. Сей останній термін є двозначний, а дітям таки незрозумілий.

Дивується Рецензент, що я, починаючи катехизмову часть, говорю „найперше про ціль життя людини на землі“. А деж красше на се місце? Саме такими питаннями зацікавлюємо дитину до предмету. Далеко більше, чим такими питаннями: „Що то є катехизм? — Як він ділиться?“ Зацікавивши питанням про остаточну ціль життя, Ви легко поясните дитині, чому катехизм потрібний. Тому Автор рецензії дуже помиляється, коли пише що я поставивши заголовок „про катехизм і його ціль“, відходжу від теми, неначе забув про заголовок і найперше говорю про ціль життя, а щойно при кінці сього уступу ставлю доцільне питання.

Докоряє мені ще Рецензент за те, що я помістив в катехизмі посвяту Найсол. Серцю Ісуса, хоч „діти не легко зрозуміють сю молитву і не легко вивчать її на память“. — Не я її укладав. Так сформулована посвята є напів офіційною формулою сього акту поширеною у значній частині нашої церковної провінції. І є вона багато коротша й приступнійша від посвяти, яку друкуюється в „Місіонарі“ не тільки для зрілих людей, але й для молоді. Впрочім Рецензентови добре відомо, що ми обтяжуємо память о много молодших дітей річами о много тяжшими. Те все задля релігійного виховання.

Вкінці мушу застерегтися проти дивної тактики Рецензента. Сам скривається під криптонімними ініціалами І. В—овець, а мене старається осмішити, цитуючи нібито докладно текст з мого катехизму. „Питання трудні“ — падається—, 18 питання: Чому кажемо, що Бог є найдоскональший, бо Його істновання, розум і воля є найліпші — або найдоскональші“. Стверджую, що так побудованого речення

у мойому катехизмі нема та дивуюся, що Редакція „Ниви“ не завдала собі труда провирити, чи справді є в моім підручнику такий курюз. *)

о. І. Н.

Дисонанси довкруги лятеранського пакту

Велика мова Мусолінія, виголошена 13. травня с. р. в італійськiм соймі, наробила чимало шуму в європейській пресі. В 4 годинній промові Мусоліні начеб то оправдувався ізза заключеного договору з Ватиканом. Він дав історичний огляд папської держави з відповідним освітленням. Обширнійше обговорив відносини Наполеона до папи. А саме підніс, що Наполеон в першій добі своєї діяльності репспектував папство, не займав Риму, хоч директоріят того домагався. Вже в р. 1801 заключив конкордат: власть папи тоді була така ослаблена, що папа зрікся права іменовання єпископів на річ „першого консула“. В другій добі жадав Наполеон від папи чинної піддержки в своїх заборчих плянах. Але папа Пій VII. сказав йому: — Як остану в Римі, буду папою; якжеж перевезете мене до Парижа, не буде папи, а лиш монах Шірамонті. — В третій добі наступило явне зірвання з папою. Помимо того Наполеон узнав потребу, щоби папа резидував в Римі, хоч його державу прилучив до французького цїсарства; притім гварантував екстериторіальність Ватикану. Тут вказує Мусоліні на схожість з гваранційними правами Італії з р. 1871. Дальше обговорює положення по заняттю Риму зєдиненими італійськими військами. Признає, що булоб великим промахом, якщоб ті війська були прогнали папу з Ватикану. До ревелайцій належить згадка про таємні переговори з Ватиканом за правительства Орлянда. Тоді то Орляндю зобовязувався віддати папі часть правого берега Тибру від моста св. Михаїла зі замком, доступом до моря і з міжнародньою гварантією. В червні 1919. р. відбулась навіть офіційальна конференція мін монс Черетті і Орляндом для остаточного вирішення умови. Одначе габінет Орлянда ненадійно упав, а з ним упало і завершення угоди. „Фашистівська революція мусіла станути віч-на-віч з римським питанням під загрозою безрадности — каже Му-

*) Редакція не має грошей, щоби купувати всі нові книжки. Ми дивуємося, що о. Ю. Гірняк не прислав нам свого катехизму, а каже нам заглядати до нього. Зрештою Редакція так не відповідає за рецензію І. В.—овця, як і за отсю статтю о. Ю. Гірняка. Редакція.

соліні. А розв'язка його може бути ось яка: Або узнати гваранційні права, або даліше оставати в бездільності, або вповні розв'язати проблему. Коли говорено, що треба узнати суверенність, то ніхто не знав, які межі вона має мати. Блукали від Паду до Гаріляно, думали, чито має бути Citta Leopina чи Ватикан. Ми отже не воскресили світської влади папи, але її погребали. Ми полишили її лиш стільки землі, скільки потреба, щоби її раз на все похоронити. До міста Ватикану не перейшла ані пядь землі поза тою, яка до нього вже належала, а якої ніяка сила на світі, ані революція не моглаби відобрати. Отже не усунено італійського прапора з мурів Ватикану, бо там його ніколи не застромлювано. Ніудин Італієць, оскільки цього сам добровільно не схоче, не остане підданам цієї держави, котру ми з нашої волі сотворили як фашисти і католики“.

Про відносини держави до Церкви говорив Мусоліні так: „Треба вияснити, що що инше є Citta del Vaticano, а що инше королівство італійське. Між італійським королівством і Ватиканом є віддалення, що його можнаби означити на тисячі кілометрів, хоч вистарчить 5 минут часу, щоби дійти до держави Ватикану, а десять минут, щоби її обійти довкруги. Є дві окремі форми суверенности. Якщо ходить о Церкву в державі, то Церква не є суверенна, а навіть зовсім не є вільна, бо залежна від загально обов'язуючих законів, однакових для цілої італійської держави, та й підлягає спеціальним застереженням, що містяться в конкордаті. Найвідповіднішою булаб така дефініція: „суверенна держава в італійським королівстві“.

Ба, що більше! Мусоліні підчеркує, що Ватикан має здержативя від „всяких конфліктів та ривалізації на міжнародній арені, не виключаючи Ліги Народів“.

Мусоліні навіть в теолога забавився. Він говорив: „Італія має спеціальний привілей, з якого ми (фашисти) повинні бути горді. А саме, що Італія є одинокою європейською державою, в якій є столиця всесвітньої релігії. Ця релігія взяла свій початок в Палестині, але стала католицькою, себто всесвітньою, щойно в Римі(!). Якби була остала в Палестині, то — дуже імовірно — булаб остала лиш одною з численних сект, які так множаться в сій спаленій країні...“

Очевидно, il disse фашизму не забув сказати про рівновартість цивільних слюбів з церковними та про виключне право держави щодо виховування молодого покоління і то виховання в воєнним дусі.

Ось що каже про це один з його „пророків“: „В віковій історії Італії понад ідею націоналізму все царює ідея універсальна, яка тамту абсорбує і перетворює. Італія чує, мислить і бажає не сама в собі, а через свої відносини до

решти світа. Римський геній є per excellence всесвітним генієм. Старинний Рим — се побіда універсалізму, загального мира, права, язика, всесвітної цивілізації. Християнство стало католицьким щойно в Римі. А якщо папи були майже все італійцями, то це не случай, а для того, що ніякий інший нарід не дорівнює італійцеві в forma mentis і універсалістичному настроєви, прикмет конечних для папства... В італійським генію сходиться націоналізм з універсалізмом, католицький лад з ладом фашистівським. Це два вислови римського ладу в світі: Орел з Хрестом. Італія входить на цю дорогу римського універсалізму, яку визначив її сам Бог..“

Св. Отець „вкортці по тій впромові до учнів езуїтської колеґії зробив легкий натяк на провокаційну бесіду вожда фашизму. Вказав — між иншим — на це, що в справі виховання молодого покоління Церква ніяк не може відступити від своїх засад. А неможливим стане замирення світа, якщо молодь буде виховувана тільки в воєннім дусі. Впрочім вказав і на добрі сторони лятеранської угоди.

В три тижні по соймовій промові Мусоліні виголосив бесіду в сенаті, а в ній ще й „доправив“ те, що говорив в соймі. На запит опозиції, як довго буде тревати мир з Ватиканом, відповів, що мир буде довго тревати, бо він є вислідом основних переговорів. І Мусоліні не дозволить його підважувати ні масонам, ні клирикалам(!). А впрочім, якщо повстануть якісь непорозуміння на тлі конкордату, то будуть скоро поладжені. „Бо — підчеркує гордий диктатор — св. Столиця добре знає, що фашистівський устрій є устроєм льояльним, щирим і ясним, який відчиняє долоню, але не дає її нікому, а навіть ніхто не сміє цего жадати, бо її не дістане!“

В дальшій часті говорив про цивільні вінчання, кладучи натиск на те, що хоч і церковні вінчання є рівнож важні, то однак ніхто не може італійців змушувати вінчатись перед католицькими духовниками. Говорив також і про виховання та навчання молоді. „Чи ми, фашисти, провадимо навчання злим способом? — питає диктатор. А твердити, що навчання молодого покоління належить до родини і до Церкви — це річ, що лежить поза межами дійсности. Лиш держава може дати молоді вистарчаюче релігійне виховання в злучі з горожанським вихованням.., а те виховання без облуди називаємо вихованням войовників!. В тій області не знаємо дискусії. Навчання мусить бути наше!“

Його мова, як сам сказав на початку, має на цілі розвіяти обман, начеб то лятеранський пакт зватиканізував Італію, або зіталізував Ватикан. „Що заключено конкордат з Ватиканом, то ще ніщо дивного; атже всі інші держави вже перед тим те саме зробили. А що утворено Citta del

Vaticano, то що це за держава, яка має всего простору 44 гектари, а числить аж 400 голов підданих!"

На ці визови св. Отець 6. VI. відповів листом, зверненим до кард. Гаспарія. Не маю повного тексту, поміщеного в Osservatore Romano; тому обмежуюся на часописних звідомленнях. І так на вступі папа дає вислів своїй журі і всіх католиків по причині останніх мов. Всетаки остає незмінний в своїй вітцівській доброзичливості та в стремлінню до мира, хоч зустрічає вислови „тверді, гострі та драстичні“.

Папа наррком навів ці слова з промови Мусолінія. „Наші очікування зазнали найболючішого розчарування — пише св. Отець — бо ми не сподівалися еретичних висловів, або ще більше чим еретичних так в справі самих основ християнства, як і католицизму. І хоч були старання справу якось полагодити, однак це не вдалося“. Дальше опрокидує св. Отець неправдиві висновки Мусолінія із наведених подій з історії церкви та папської держави. Зазначає, що обиджують його часті натяки на те, що держава нічого не виреклася, ані не втратила права контролювати духовенство — так, начеб всно складалось із самих підозрілих осіб. Що до цивільних вінчань, то всупереч словам прем'єра заявляє, що церква буде змушувати католиків брати церковні вінчання, а тих, що лишень перед цивільними властями будуть вінчатися, буде екскомунікувати.

В справі виховання ще раз зазначає, що це діло належить до Церкви і до родини, а щойно на третім місці до держави. Не погоджується з думкою, після якої з однаковим недовірям треба відноситись так до масонів, як і до клирикалів. Справляє хибний погляд на суть угоди і конкордату. Підчеркує, що не тільки сама угода лятеранська, але й конкордат не може підлягати дискусії, бо остановлять нерозлучну цілість. Або все останеться, або мусить упасти разом, хочби через це мала впасти й ватиканськанська держава. В докінченню листа висловлює таки надію, що мир буде збережений, бо вірить в добру волю людей та опіку Божого Провидіння.

Лист розвіяв побоювання декого, що Ватикан стане оруддям в руках фашистів. Але з листа ясною стає велика розбіжність думок по одній і другій стороні навіть у справі заключеного мира.

В супроводі таких то мов та листів наступила виміна ратифікаційних нот. Чи справді лятеранський пакт буде розв'язкою римського питання?

Нива

IV. річник 1907. рік

під редакцією о. Я. Левицького і о. Др. Д. Яремка.

Академічні збори 145. (рефлексії) Любомир.
 Акафіст 624. 749. о Боцян.
 Америка а руський єпископ 317.645.673.
 Американська Русь. 614.711. о В. Петрівський.
 Анкета о будучности релігії 380 О. Сев. Ступ.
 Анкета про еміграцію 30.
 Аполюґетична література 347. О. В.
 Апостазія — її психологія 745. О. В.
 Астрологія і теологія моральна. 51. 74. 108. 134.
 176. 217. 271. 309. Микола Щепанюк.

Бенефіціальні ґрунти о. Й. Ганкевич 60 350.
 Бібліографія 26. 123. 150. 247. 409. 638. 700. 734.
 Болючі теми К. Курилло 215.
 Борба о народну школу в Австрії О. В. 291.
 Бориничі—реколекції о. Николай Стисловський 699.
 Брацтва церковні о. Он. Гадзевич 143. 187.
 Брідський повіт Г. С. Т. 698.
 Буковина і Унія церковна о. Іван Ших 323. 356. 427.
 482. 518. 551. 581.
 Буля про єпископство для русинів в Америці с. с. с.
 645. 673.

Важне для учительства і Рад шкільних 352. 384. 416.
 Велеградський зїзд О. Т. Л. 498. 597.
 Виборчий рух а священики Г. С. 321.
 Виборча статистика 363.
 Відвічальність пароха за бенефіції 413.
 Відень—католицьке віче о. Н. Будка. 671. 705. 740.
 Відозва до народа. Виділ Тов. педагог. 314.
 Вічне світло о. Мих. Садовський.
 Ворожбство в наших горах о. Лука Захарасевич 590.

Галицькі Русини, їх віра і обряд о. Йоан Йосиф Мель-
 ницький 242.
 Гімн до сатани. Українець 161.
 Грамота ерекц. гр. кат. сотрудн. в Викотах свц. Ди-
 митрій Бурдун 250.
 Гріхів головних — реєстр. Микола Щепанюк 51. 74.
 108. 134. 176. 217. 271. 309.

Гімназіяльна молодіж і релігійність 331. 371. 466. 527. 562.
 Гімназія в Станиславові Л. 507.

- Дезінфекція ложечки о. К. К. 156.
 Декрет в супружних справах 726.
 Діло а лібералізм. О. В. 513.
 Допис 17. 116. 402.
 Духовенство і соціально-політ. квестія. о. Епіфаній
 Роздольський 225.
 Єзуїтське питання. О. В. 67.
 Емпіризм. о. Амброзій Редкевич 196.
 Епархіальні вісти. 32. 64. 96. 160. 191. 256. 288. 320.
 415. 448. 478. 511. 543. 575.
 Єрейський молитвослов о. Андрей Дубицький 113. 141.
 Ерекціональні ґрунти Д. Л. 252.
 Єрусалим — руська каплиця 61.
 Жінки — теологи О. В. 251.
 Женщини а окраса церков. Я. Л. 474. 503. 570.
 Женщини модерні. Вол. Л. 766.
 Жидівська хитрість. Той сам 545.
 Життя і наука в обороні церкви. О. В. 235. 267.
 Життя церковне Яр. Лев. 12. 90.
 Журналістика наша. Не-закордонний 310.
 Журнали чужі. Яр. Лев. 23. 84. 279. 279.
 Зловіщі прояви А. 481.
 Забобонність в наших горах о. Лука Захаряевич 590.
 Інститут для синів священників о. Николай Стислов-
 ський 566.
 Індекс, Шель—Сіябус О. В. 648.
 Інсбрук—теолог. виділ о. Онуфрій Волянський 537. 569.
 Календар і устав. 31. 62. 95. 128. 159. 190. 223. 255.
 287. 320. 351. 415. 447. 374. 544. 576. 608. 639.
 Камо грядемо? о. В. 33. 65. 129.
 Катехитам I. 92. 730.
 Катехизовання і питомці 188.
 Клевета на руське духовенство 542.
 Клирикальна партія а Нива. Ярослав Левицький I.
 Кольпортажа реферат Андерля у Відні 763.
 Конкурентійна устава Б. Гоцький 452.
 Конкурс Ниви. Редак. Ниви 62.
 Quousque tandem. свщ. Он. Волянський 678.
 Літургія на сході. О. Боцян 102. 172. 264. 343. 488.
 Література християнська. о. Павло Штокалко 714.

- Маєток кат. церкви в Австрії. свщ. О. Волянський 44.
 Матеріалізм а соціал-демократи. Яр. Лев. 179. 279. 369.
 Матеріальне положення церкви в Франції. свщ. В. Ванчицький 207.
 Мати священича о. Данило Тянячкєвич 655. 686.
 Медично-теологічна царина свщ. Он. Волянський 138. 163
 Много крику о ніщо 541.
 Молитва. о. Кость Курилло 223.
 Мораль без Бога. Руслан 669.
 Моральне обмеження права власности. о. Юліян Барановський 530.
 Музей церковний 61.
- Навернення трьох поетів франц. 542.
 Надвірящина (допис) 402.
 Народні школи (реферат Лянга у Відні) 764.
 Народна школа в Австрії (борба) О. В. 291.
 Націонал — демократів — характеристика о. Онуфрій Волянський 495.
 Наша тактика Юл. Дз. 212.
 Начерки соціологічні о. А. Г. 10. 49.
 На часі, о. Гадзєвич 289
 Новий Йорк — зїзд делегатів гр. кат. громад. В. Петрівський 732.
- Обрядові відносини. о. Гр. Аліськевич 126
 Олеський Деканат. В. Є. 157. 437.
 Опіка над емігрантами. о. Н. Будка 737.
 Організація станова о. Т. Д. О. В. Д. Р. Ю. Г. В. Антон 193. 257. 449. 535. 572. 600. 613.
 Парохи і сотрудники. Священик 116.
 Партія чи організація. Ярослав Левицький. О. В. 97. 260.
 Пекучі справи. о. Он. Гадзєвич 396. 442. 455.
 Перегінсько — місія. 17.
 Перегляд часописів. 20. 86. 119. 232. 375. 404.
 Переписка 256. 544.
 Печеніжин. Учасник 118.
 Підлісся — відділення від польського корол. Яр. Лев. 16.
 Піст в храмовий празник свщ. Володимир Гарасимович 606.
 Піст і наш організм. Г. Ц. 210.
 Подруга священича. о. Данило Тянячкєвич 603. 618.
 Політично-соціальна квестія. о. Еніфаній Роздольський 225
 Полове питання. О. С. 432. 462.
 Полеміка чесна. Яр. Лев. 539.
 Польська преса 211.
 Правило церковне, реформа — о. Боцян 123. 150.

- Православний схід. Д. Я. 716.
 Правительство ц. к. о. Володимир Стернюк 220.
 Преси читання—рефлексії. О. В. 353. 400.
 Pro domo sua о. В. 5. 39. 501.
 Проповідь—як довга? о. Семен Шпіцер 154.
 Проти теолог. виділу. О. В. 326. 669.
- Реколекції (уваги учасника). Юл. Дз. 237.
 Релігія а нинішний світ. Яр. Лев. 23. 84.
 Релігії будучність. о. Сев. Ступ. 380.
 Рефлексії з академ. зборів—Любомир 145.
 Російська церква в р. 1906. Яр. Лев. 183. 245. 341.
 Розбиття української суспільности. о. Онуфрій Волянський 641. 678.
 Санаторія для священників 636.
 Священик—українець в ділі ссс. 385.
 Сестри-Служебниці. О. Г. 188.
 Солідарність наша. о. Павло Штокалко 635.
 Соціалізм а церква. о. А. Дубицький 458.
 Соціалні - демократі фізіогномія. О. В. 417.
 Супружество і його вороги. о. М. Коритко 388. 421.
 Суспільна праця. О. Боцян 247.
- Теологія і філософія. свщ. Он. Волянський. 9. 43.
 Термінологія церковна. О. В. 394. 470. 564.
 Тов. св. Ап. Павла (зміненій статут) 440.
 Тов. св. Рафаїла (засновання) 637.
- Університетське питаання. О. В. 761.
- Фанатизм і його психологія. О. В. 745.
 Франція — розділ церкви і держави 12.
 Франція — християнська демократія між молоддю
 М. Д. 664. 689. 718. 754.
 Француских католиків — сила. Руслан. 573.
- Холмщини—відділення від польського корол. Яр. Лев. 16.
 Християнська—соціална партія. О. В. 577.
- Церков і держава. о. І. Чернодоля 298.
 Церковні ґрунти о. И. Панкевич 60.
 Церковні старі річи 155.
 Церковний Вістник. Т. Г. 186.
 Церковних церемоній підручник о. Боцян 735.
- Читати—що? 286.
- Як додаток: Збір наук на деякі неділі, свята і инші
 случаї.

Нові книжки

III. Народній Зїзд українського національного-демократичного об'єднання в днях 24. і 25. грудня 1928. (Звіт зложеної на підставі стенографічного протоколу.) Львів 1929. Накладом посла Мих. Струтинського. Стор. 154.

Богдан Кравців: Дорога (поезії) 1929. Вид. „Вогні“. Стор. 45. Складається з двох частин: з „Дороги“ — стихами й з „Казки вогню“ — прозою. Автор — скавт не тільки формально, але й вібраціями душі. Се здорова, молода душа. Рух, літ., волошка, весна, ватра, св. Юрій.. теми автора. Виконання не без таланту.

Янко Фейса: Пупче (пупінок) — писні за дзеци. Вида-тель „Руске Народне Просвітне Дружтво“, Руски Керестур 1929. Стр. 32. Автор — молодий поет між банванськими Українцями. Має дар підходити до діточого серця добором тем, легким стихом тай ріжнородністю форми. Про свої вірші він каже:

„Од шерца вас щидких
Свойого одривам;
Глібоко зос души
З кореньом виривам.
Засадце их дораз;
Не дайце, да прею;
Най у души вашей
Далей желеню“.

Боян місячник для співацьких і музичних справ. Рік I. — Червень — ч. 1. Дрогобич 1929. Видає: Співацьке Т-во „Дрогобицький Боян“. Редактор проф. Волод. Сольчаник. Адреса: Редакції і Адміністрації: Дрогобич, Ринок ч. 4.

Всячина

Паломництво до Риму. Дня 5. VII. с. р. виїзджає наше паломництво до Риму, щоби зложити гомагію св. Отцю в ювілейнім році 50-літних роковин його священства. Дня 14. VII. наше паломництво буде приняте св. Отцем. Паломників приведе перед св. Отця Ексц. наш митрополит Андрей (який за паломництвом полетить аеропляном) і привітає Найвисшого Ювілята. Участь у паломництві возьме 128 осіб (тільки з інтелігентних верств). Більше пашпортів не вдалось узискати. Тай ті узискано тільки з великими трудами, яких найбільшу часть мусів понести провідник паломництва, о Др. І. Бучко. Паломникам жемаємо щасливої дороги тай духової радости в Вічнім Місті.

Румунський конкордат з Апост. Престолом прийняли на засіданню парламенту 28. V. с. р. всі політичні партії, крім мадярської, яка заявила проти нього з того приводу, що конкордат зносить великоварадинську (римокатол.) єпархію, і 800.000 семигородських католиків, переважно Мадярів, піддає під букарештанського архієпископа.

Замірєння в Мексаку? Часописи доносять, що архієп. Леопольд Руїз Флорез, голова мексиканського єпископату, іменованій аностольським делегатом для переговорів з президентом Мексика Хілем, який висказав готовість до переговорів. Сумної слави Каллес покинув політичне життя й пробує на фермі.

Città del Vaticano матиме около 400 осіб. Між ними 25 куріальних кардиналів — решта майже всі службовці, заняті в секретаріаті стану, в конгрегаціях і т. д. Церква св. Анни стане парохіяльною церквою для ватиканської території — держави.

Конкордат Прусії з Ап. Престолом заключено 14. VI. с. р. Падерборн і Бреслав конкордат підніє до гідности митрополій, Ахен і Берлін стали окремими єпархіями. Для рештки з митрополії Гнезно — Познань креовано „прелятуру pullius“ з осідком у Schneidemühl. Вибір єпископів і архієпископів застережено капітулам ось в який спосіб: по опорожненню єпископського престолу капітула, що при тому престолі, і всі єпископи Прусії предкладають св. Отцю кандидатів на єпископа. З них св. Отець вибирає трьох, а з тих трьох капітула має — тайним голосованням — вибрати одного на єпископа. Правительство застерєгло собі veto під політичним оглядом. Крилошан іменує єпископ зі згодою капітули. Архипрезвитера іменує папа на предложення капітули, архидіякона на предложення єпископа. (Мудрі Німці повязали всі чинники — один другим.) Катол. богословські факультети остають ті, що були: Бреслав, Кольонія, Мюнстер і академія в Бравнсберг. Від священників вимагається матура.

Праця нашого духовенства в кооперації. Ревізіійний Союз українських кооперативів видав статистику союзних кооперативів за рік 1925, новійшої статистики особової ще нема. З тої статистики виходить, що в р. 1925 було наших кооперативів 1029, а в них працювало 626 духовних, а то 502 в надзірних радах, а 124 в управах; а що духовних було в тім році 2200, то в кооперативах працювало $23\frac{1}{2}\%$ всього духовенства. В такий спосіб більше як що друга кооператива мала у своїм заряді одного духовного. Чи се досить? Певно, що з того зіставлення виходилоби, що загал духовенства займається кооперацією, однак булоби ще з більшим хісном для національні справи і для піднесення авторитету самого духовенства, якщо б воно ще усильніше працювало в кооперативах. Та я гадаю, що воно так і є, бо від р. 1925 повстали в нас сотки

нових кооператив, головно споживчих і то по селах (з кінцем 1926 р. було всіх кооператив 1510, отже в однім році повстало 481 нових), тож певно, що в них переважно працюють духовні. Деякі ОО. заняті в управі і в раді надзірній кількох кооператив, головно по великих містах. Всетаки замале число духовних є в управах, бо лише 124, а в надзірних радах аж 502. Гадаю, що в управах повинно більше працювати духовних, бо там вправді праця дещо важкйша, але зате важнйша і більше обовязкова. Тому треба її піднятися, бо не всюди знайдуться на селі люди до сього спосібні.

Мих. Мосора.

Квестія. „Після декрету „*Na temere*“ заручини є перепною канонічною до заключення подружя з третьою особою. Наречені X і Y не робили формальних заручин, однак по обопільнім приреченню, що заключають подружя, жили з собою в інтимних зносинах, і наречена породила дитину. При хрещенню жених при свідках подав протоколярно, щоби його в метриці вписано за батька дитини. По якимсь часі покидає свою любовницю і хоче вінчатися з иншою. Чи не буде се перепона до його подружя, хоч не було формальних заручин?“

Розв'язка: Заручини взагалі є тільки *impedimentum impediens*, а не *dirimens*. А тут ні тої перешкоди нема, бо не було заручин. Протоколярна заява жениха, що він є батьком дитини, є тільки *ad usum privatum*, дитина не може носити його назвища; та заява не становить формального еквіваленту для заручин, тим менше для шлюбу. Отже нема перешкоди до подружя. Одначе парох повинен відкладати подружя того жениха доти, доки він добровільно або судово не вирівняє кривди, що її заподіяв своїй першій „нареченій“.

Таки в оригіналі. Наводимо з „*Gaz. Kośc.*“ з 9. VI. с.р. статистичні дані про стан „східно-словянського обряду“—і то таки в оригіналі для більшої достовірности.

„*Obecnie według danych statystycznych, a więc ścisłych, stan obrządku wschodnio-słowiańskiego przedstawia się w ogólny: h zarysach następująco:*

Archidiecezja wileńska posiada 3 kościoły wsch. - słow. obrządku і 6 parafij, prócz tego 1 filję. Proboszczów instytuowanych — I. (X. Wojtczak), administratorów parafij — 3 (XX. Sułkowski, Rzecki і Sirko), kapłanów bez stanowiska 1 (X. Hapanowicz). Z unitami współpracują niektórzy księża łacińscy, ponadto poświęcają się unji ОО. Jezuіci wschodnio-słowiańskiego obrządku. ОО. Jezuіci в праці теј мајą zatrudnionych: kapłanów 6-ciu (poza X. Wojtczakiem), kleryków 8-miu, braci 5-ciu, nowicjuszy 8-miu. Oprócz tego з pożytkiem dla sprawy unijnej працюją в nowoorganizowanym zgromadzeniu SS. Misjonari Serca Jezusowego rytu wsch.-słowiańskiego. Zgromadzenie to liczy 20

osób. Liczba wiernych z 2 parafjach, kanonicznie erygowanych, wynosi 400 osób. Z innych parafij, znajdujących się w stadjum organizacji, oficjalnych danych o liczbie parafjan jeszcze nie mamy.

W diecezji pińskiej mamy 7 kościołów wschodnio-sławińskiego obrządku i tyleż parafij, kanonicznie erygowanych. Proboszczów instytuowanych 3 (XX. Knurenko, Drozdow i Miller), nieinstytuowanych 4 (XX. Poczopko, Szymkiewicz, Onoszko, Songajło), z którymi współpracuje X. wizytator Kaleniuk obrz. gr. katol. z archidiecezji lwowskiej. W diecezji są 3 katolickie unijne organizacje. Duchowieństwo prowadzi katechizację dzieci w 9 szkołach powszechnych. Liczba wiernych we wszystkich parafjach unijnych diecezji pińskiej wynosi 5.471 osób.

Diecezja podlaska czyli siedlecka liczy 8 kościołów, tyleż kanonicznie erygowanych parafij, z których dwie są jeszcze w stanie organizacji. Administratorów parafij sześciu (XX. Spytecki, Hałas, Nikolski Arkadiusz, Szymański-Dobrowolski, Jacynowski i Aleksander Nikolski). Wiernych 2.873 osób (z parafij, znajdujących się w stadjum organizacji, wiadomości nie posiadamy).

Diecezja łucka liczy kościołów 5, parafij 5 oraz jedną filję. Proboszczów instytuowanych — 3 (XX. Pelipenko, Grosz i Sielecki), administratorów 2 (XX. Kostiuk i Tymczyszyn). W diecezji istnieje wyższe Seminarjum Duchowne wsch.-słow. odrządku, gdzie profesorami są księża wsch.-słow. i łańciskiego obrządków. Alumnów seminarjum liczy 7. Liczba wiernych wynosi 7.760.

Reasumując powyższe, widzimy, w 4 diecezjach wsch.-słow. obrządku mamy kościołów 22, parafij 26, filij 2, proboszczów 11, administratorów 10, kapłanów jeszcze bez stanowisk 3, zakonników: kapłanów 6, kleryków 8, braci 5, nowicjuszy-kleryków 8. Alumnów seminarjum 7, zakonnic i sióstr zakonnych 20; organizacji katolickich 3, szkół powszechnych, gdzie się odbywa katechizacja dzieci wsch.-słow. obrządku 9. Wiernych ogółem, z wyjątkiem parafij w stanie organiyacji — 16.504. Widzimy stąd, że ruch unjonistyczny na północno-wschodnich ziemiach naszego państwa mimo najrozmaitszych przeszkód poczynił znaczne postępy, a rozwój jego, choć powolny, jest jednak systematyczny. Dlatego też akcja unjonistyczna, prowadzona zgodnie ze wskazaniem Stolicy Apostolskiej, rokuje na przyszłość, że stanie się wielkim czynnikiem kulturalnym i pokojowym wśród ciemnych i bałamuconych przez wywrotowców mieszkańców wschodnich terenów Polski. Te skrętnie zebrane dane statystyczne dowodzą wielkiego wysiłku, niezmordowanej pracy i ofiary, jakie z siebie daje Kościół katolicki, pogłębiając życie duchowe i zbliżając do kultury zachodniej ludność naszych ziem wschodnich.“

Нова дівоча школа. Василиянки у Львові при вул. Длугоша ч. 17. відкрили середню промислову школу (концесіоновану кураторією) для дівчат. Наука в ній триватиме три роки, поділена на три класи. До I. класи треба мати скінчену VII. класу всенародної школи або III. класу гімназійну. Побіч теоретичних предметів в сій новій школі учать шиття білизни й кравецтва. Є також робітня килимів. З початком шк. року 1929/30 будуть відкриті. I і II. класа. Державним урядникам прислугує право звороту шк. оплати за їх дітм в тій новій школі.

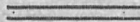
* * *

Церковний комітет з Каменополя складає отсею дорогою сердечну подяку Львівсьій Ставропігії і Впреп. о. І. Рудовичеви за церковні книжки в числі 20, якими обдарували каменопільську церкву.

* * *

Проситься п. п. академіків, сиріт по священниках, як рівнож Всеч. Отців, котрі бажалиби, аби їх сини заробили собі певну дворічну ренту на студії через співпрацю в акції обезпечень священничих родин перемиської єпархії, **якнайскорше** (найрадше відвотною почтою) надати свої адреси до П. Ярослава Гуглевича, ем. проф. гім. в Перемишлі ул. Грунвальдська 1.

Обовязком буде відвідати священників одного або двох деканатів (в часі ферій), котрі кождий сам собі вибере.

П Р О С И М О

П Р И С И Л А Т И

П Е Р Е Д П Л А Т У

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові

Редактор-видавець о. Д-р Гавриїл Костельник

З друкарні Ставропігійського Інститута у Львові.

НАЙЛІПШІ ДЭВОВИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ,
Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно за цінами звертатися до Дирекції: Дьвів, Домініканська 11, І. п.
Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми з церковними речами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многи священники і церкви.

З сих причин заслугує на повне довіря і попертя.